

1965

ARTESIANO S.p.A. 1965
IN COMPENSO
USC
1965
V.C.C.A.

O rizont

178

orizont

REVISTA A UNIUNII SCRITORILOR DIN R.P.R.

INSTITUTUL INTERREGIONAL DE
PERFECTIONARE A CADRELOR
DIDACTICE
TIMIȘOARA
BIBLIOTECA
Nr. 8052

3

Timișoara

martie 1965

Anul XVI. (131)

CUPRINSUL

* * : Amintirea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej veșnic vie în inima partidului, a clasei muncitoare, a poporului	5
* * : Hotărârea Comitetului Central al P.M.R., a Consiliului de Stat și a Consiliului de Miniștri ale Republicii Populare Române	12
•	
* * : Salutul adresat de C. C. al P.M.R. Conferinței pe țară a Uniunii Scriitorilor din R. P. Română	13
<i>Ion Aricșanu</i> : Tinerii	15
<i>Horia Pătrașcu</i> : Stilul	24
<i>Al. Jebeleanu</i> : Menire, Pe Valea Cernei, Sonet tănuț	31
<i>Ileana Roman</i> : Scrisoare de toamnă	33
<i>Elisabeta Isanos</i> : Baladă	33
<i>Alina Cazacu</i> : Balada clipelor	34
<i>Vasile Crețu</i> : Amurg montan	35
<i>Alexandra Indrieș</i> : Ne potrivim ?	40
<i>Valeria Cocișiu</i> : Sonore flori ale cântecului	43
<i>Anghel Dumbrăveanu</i> : Melodie de ceață, Poemul de Nord, Cântecul bărbatului tânăr	50
<i>Haralambie Țugui</i> : Cronică, Inscripție pe un stejar	52
<i>Aurel Turcuș</i> : Legendă	53
<i>Damian Ureche</i> : Mic bilanț de stări sufletești, Muntele, Ziua de naștere a frunzelor	54
<i>Ion Florian Panduru</i> : Drumuri	56
<i>Ion Murariu</i> : Pumnul	57
<i>Nicolae Ciobanu</i> : La izvoarele povestirii	59

Din literatura universală

<i>Anna Akmatova</i> : Aici, în românește de Mădălina Fortunescu	67
<i>Maria Wine</i> : Iubirea mea crește	67
<i>Malgorzata Hillar</i> : Dialogul ochilor, în românește de Veronica Porumbacu	68

Cronica literară

<i>Cornel Ungureanu</i> : Nuvela română contemporană	70
<i>Andrei A. Liliu</i> : Un cântăreț al înnoirii conștiinței	72
<i>Traian Lăzii Bărescu</i> : Constantin Pascu : „Stînca”	76

Artă

<i>Adriana Botez-Crainic</i> : Expoziția de pictură Marius Călieviță, Expoziția de ceramică a Ceciliei Stork Botez, Expoziția de sculptură George Apostu	80
--	----

Cărți-reviste

<i>Haralambie Țugui</i> : Victor Eftimiu : „Poezii”	83
<i>C. N. Mihalache</i> : George Lesnea : „Versuri”	84
<i>Sergiu Drincu</i> : N. Crișan : „Caietele cunoștințelor mele”	85
<i>D. Crașoveanu</i> : Sorin Stati : „Cuvinte românești”	86
<i>Corneliu Popoș</i> : Istoria gândirii sociale și filozofice în România	88
<i>Ion Biescu</i> : Educația estetică prin literatură și artă	89
<i>George Sutu</i> : Teodor Balș : „Poarta soarelui”	91
<i>Anghel Dumbrăveanu</i> : „Dialoguri de pe malul mării”	92

Miniaturi critice

<i>Anghel Dumbrăveanu</i> : Premiile literare, Un poem valoros	94
<i>D. Tompa</i> : O culegere de folclor	94
<i>Al. Jebeleanu</i> : Un reportaj despre Timișoara	96
<i>C. Ungureanu</i> : Consecvența judecății critice	96
<i>M. Șerbănescu</i> : Despre o rubrică de colocvii	96
<i>Ion I. Minc</i> : Reminiscente sau coincidențe ?	96

AMINTIREA TOVARĂȘULUI GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ, VEȘNIC VIE ÎN INIMA PARTIDULUI, A CLASEI MUNCITOARE, A POPORULUI

La 19 martie, partidul și poporul nostru au suferit o grea pierdere: a încetat să bată inima tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, fiu devotat al clasei muncitoare din România, al poporului român.

Nemărginită este durerea noastră, a tuturor.

Tovarășul Gheorghiu-Dej și-a dăruit întreaga sa viață partidului clasei muncitoare, luptei revoluționare pentru eliberarea oamenilor muncii, pentru fericirea poporului român și a patriei noastre, pentru socialism. Înalt exemplu de fidelitate față de marxism-leninism, tovarășul Gheorghiu-Dej a fost un eminent militant al mișcării comuniste și muncitorești internaționale, a luptat neobosit pentru prietenia și unitatea țărilor socialiste, pentru coeziunea partidelor comuniste, pentru cauza păcii și libertății popoarelor.

În uriașa sa activitate și-au găsit expresie trăsăturile cele mai nobile ale eroicei noastre clase muncitoare, care este mândră de a fi plămădit în mijlocul ei, în focul luptei conduse de partid, un asemenea conducător.

Născut la 8 noiembrie 1901, la Birlad, într-o familie de muncitori, tovarășul Gheorghiu a început să muncească de la vârsta de 11 ani ca ucenic în diferite ateliere și fabrici, calificându-se ca muncitor electrician. Sub influența valului revoluționar din România de la sfârșitul primului război mondial, însuflețit de ideile Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, tovarășul Gheorghiu-Dej s-a înrolat din fragedă tinerețe în mișcarea muncitorească. El a participat, în rindurile muncitorilor din Valea Troțușului, la greva generală din 1920 — care a oglindit creșterea conștiinței de clasă, a capacității de luptă a proletariatului român și a evidențiat necesitatea istorică a înfringerii oportunismului, a făuririi partidului de tip nou, Partidul Comunist din România.

În anii următori, tovarășul Gheorghiu-Dej ia parte la un șir de acțiuni muncitorești la Galați, fiind ales în conducerea sindicatului de la Atelierele C.F.R.

În 1930, el devine membru al Partidului Comunist, în rindurile căruia avea să lupte până la ultima suflare.

În acei ani, cînd criza economică lovea greu masele muncitoare, activitatea partidului era paralizată de lupte fracționiste care aduseseră partidul la un pas de lichidare. Refacerea unității partidului, orientarea activității sale spre întărirea legăturilor cu masele muncitoare și, în primul rînd cu detașamentele de bază ale proletariatului au făcut posibilă organizarea unor mari acțiuni muncitorești, culminînd cu eroicele lupte din februarie 1933 — în a căror pregătire și desfășurare s-au afirmat cu putere marile calități politice și organizatorice de conducător revoluționar ale tovarășului Gheorghiu-Dej.

La Galați și apoi la Dej, unde fusese mutat disciplinar ca și la București, Iași, Cluj, Pașcani și în alte localități, tovarășul Gheorghiu-Dej, dînd exemplul de felul cum trebuie muncit în mijlocul maselor, a depus o intensă activitate pentru realizarea unității de acțiune a muncitorilor ceferiști.

În 1932, la Conferința pe țară a muncitorilor feroviari, tovarășul Gheorghiu-Dej a fost ales secretar al Comitetului Central de acțiune care, sub îndrumarea Comitetului Central al Partidului Comunist, a organizat nemijlocit lupta ceferiștilor.

Tovarășul Gheorghiu-Dej și-a îndeplinit în mod strălucit sarcinile de răspundere încredințate de partid în organizarea acestor lupte, care au constituit o cotitură în istoria întregii noastre mișcări muncitorești, au demonstrat capacitatea clasei muncitoare de a acționa ca forță socială conducătoare a poporului muncitor în lupta de eliberare, au deschis o pagină nouă în viața partidului. Întărindu-și rîndurile cu cele mai bune, mai combative și revoluționare cadre proletare, partidul s-a legat mai strîns de masele oamenilor muncii.

Procesul intentat de reacțiune în 1933—1934 conducătorilor muncitorimii ceferiste a fost transformat de Partidul Comunist într-o tribună de demascare a regimului burghezo-moșteresc, a politicii antinaționale și antipopulare a claselor dominante. Din banca acuzaților în lanțuri a răsunit cu vigoare și curaj, prin glasul tovarășului Gheorghiu-Dej, chemarea înălțată, mobilizatoare, a partidului adresată maselor muncitoare de a lupta cu hotărîre pentru o viață mai bună, împotriva robiei capitaliste, pentru apărarea suveranității și independenței naționale.

Condamnat la 12 ani muncă silnică, tovarășul Gheorghiu-Dej a fost deținut în diferite închisori — Jilava, Văcărești, Craiova, Ocnele Mari, Aiud, Doftana, Caransebeș și în lagărul de la Tg. Jiu.

Gratiile temnițelor, sîrma ghîmpată a lagărelor n-au putut să-i izoleze de partid, de clasa muncitoare, de popor, pe militanții revoluționari. Simțînd în permanentă sprijinul partidului, solidaritatea maselor muncitoare și a unor largi cercuri democratice, ei au păstrat legătura cu viața și activitatea partidului, au înfruntat cu fermitate și dîrzenie regimul de teroare și exterminare din închisori, pe care le-au transformat în școli de călire revoluționară. Prin munca politico-ideologică desfășurată de comuniștii din închisori, în frunte cu tovarășul Gheorghiu-Dej, s-au făurit cadre oțelite de militanți comuniști, caracterizate prin capacitatea de a organiza masele muncitoare, prin clarviziune politică și combativitate revoluționară, cadre care au avut ulterior un rol de excepțională însemnătate în conducerea de către partid a luptei pentru cucerirea puterii de către oamenii muncii și construirea socialismului.

Aprecierea acordată de partid activității desfășurate de tovarășul Gheorghiu-Dej și-a găsit expresie în cooptarea sa, în 1935, pe cînd se afla în închisoare, ca membru al C.C. al P.C.R.

În anii războiului, tovarășul Gheorghiu-Dej împreună cu ceilalți tovarăși din închisori și lagăre își manifestau încrederea nestrămutată în victoria împotriva fascismului, solidaritatea frățească cu popoarele Uniunii Sovietice. În strînsă legătură cu cadrele de bază din afară, ei și-au pus întreaga experiență, tot elanul revoluționar în slujba organizării luptei antihitleriste a poporului român.

Tovarășului Gheorghiu-Dej îi revine meritul principal în demascarea și lichidarea clicii de trădători și capitulanți, infiltrată în conducerea partidului; înlăturarea agenturii trădătoare a constituit una din condițiile esențiale pentru ca partidul să-și poată îndeplini rolul conducător în lupta de eliberare națională și socială a poporului român.

Activul revoluționar al partidului, în frunte cu tovarășul Gheorghiu-Dej, a elaborat linia strategică și tactică pentru răsturnarea dictaturii militarofasciste și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste. Partidul a trecut la organizarea formațiunilor de luptă patriotice, la realizarea Frontului Unic Muncitoresc cu partidul social-democrat, la înfăptuirea unui larg sistem de alianțe cu diferite grupări politice și atragerea în lupta antihitleristă a unor personalități însușite de sentimente patriotice, la desfășurarea unei vaste activități în rîndurile armatei.

În zilele hotărîtoare pentru pregătirea insurecției, C.C. al partidului a organizat evadarea din lagăr a tovarășului Gheorghiu-Dej și a altor cadre de bază ale partidului.

Organizată și condusă de partid, insurecția armată a deschis o eră nouă în istoria poporului român, a însemnat începutul revoluției populare. România s-a alăturat coaliției antihitleriste. Armata română, în totalitatea ei, a luptat umăr la umăr cu Armata sovietică pînă la zdrobirea Germaniei hitleriste. Singele vărsat în comun a cimentat prietenia și alianța indestructibilă dintre poporul român și poporul sovietic în lupta pentru cauza păcii și socialismului.

Tovarășul Gheorghiu-Dej a dat o contribuție de cea mai mare importanță la elaborarea liniei politice și tactice a partidului în desfășurarea furtunoasă a marilor bătălii de clasă de după 23 August 1944, muncind cu neseacă energie pentru înfăptuirea sarcinilor stabilite de partid — mobilizarea tuturor forțelor în războiul antihitlerist, refacerea economiei naționale, democratizarea țării, făurirea alianței muncitorești-țărănești în focul luptei pentru reforma agrară, instaurarea puterii populare.

Ca reprezentant al partidului și clasei muncitoare în guvern, tovarășul Gheorghiu-Dej a preluat, în noiembrie 1944, conducerea Ministerului Comunicațiilor și Lucrărilor Publice, fiind primul muncitor ministru în istoria politică a României.

Sub conducerea partidului, clasa muncitoare organizată în sindicatele unice revoluționare, masele largi țărănești care luptau pentru pămînt, partidele și grupările reunite în Frontul național-democrat dădeau lovituri zdrobitoare cercurilor reacționare. Valul luptei revoluționare a măturat un șir de guverne cu majoritate reacționară și a impus la 6 Martie 1945, aducerea la

putere a primului guvern din țara noastră în care clasa muncitoare avea rolul precumpănitor.

La Conferința Națională a Partidului Comunist din octombrie 1945, tovarășul Gheorghiu-Dej a prezentat Raportul Politic al Comitetului Central, care cuprindea un amplu program de luptă pentru întărirea puterii populare, reconstrucția țării și consolidarea independenței naționale. În acest program, de o largă perspectivă istorică, partidul, scrutind departe în viitor, și-a exprimat concepția leninistă privitoare la construirea unei industrii puternice ca temelie a dezvoltării social-economice a României.

După Conferința Națională, tovarășul Gheorghiu-Dej a fost ales secretar general al Partidului Comunist Român.

În calitate de ministru al Economiei Naționale și apoi al Industriei și Comerțului, ca președinte al Comisiei Ministeriale pentru redresarea economică, el a adus o contribuție esențială în lupta împotriva inflației și sabotajului economic al capitaliștilor în pregătirea și îndeplinirea programului din iunie 1947 de stabilizare monetară și refacere a economiei naționale.

Abolirea monarhiei și proclamarea Republicii Populare Române au marcat cucerirea deplină a puterii de către clasa muncitoare în alianță cu masele largi ale țărănimii; misiunea de a realiza actul abdicării regelui, la 30 Decembrie 1947, i-a revenit, din însăreținarea partidului și guvernului și în numele tuturor forțelor democratice, tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, împreună cu doctorul Petru Groza.

Oamenii muncii, devenind singurii stăpâni ai țării, au pășit cu însuflețire, sub conducerea partidului, la construirea societății socialiste.

Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a avut un rol deosebit în lupta partidului pentru realizarea unității politice și organizatorice a clasei muncitoare — îndeplinită la Congresul de unificare din februarie 1948 prin crearea Partidului Muncitoresc Român pe baza principiilor ideologice și organizatorice marxist-leniniste. Congresul l-a ales secretar general al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român.

Prin istoricul act al naționalizării, pregătit de partid sub îndrumarea nemijlocită a tovarășului Gheorghiu-Dej, principalele mijloace de producție industrială au devenit bun al întregului popor și s-a creat o puternică temelie construcției socialiste în țara noastră.

Partidul a orientat cu nestrămutată perseverență dezvoltarea României în direcția transformării ei într-o țară industrială, cu o agricultură înaintată. Tovarășului Gheorghiu-Dej îi revin mari merite în elaborarea politicii de industrializare socialistă, ca pihrăie hotărâtoare a progresului rapid al țării, a valorificării resurselor ei și a dezvoltării tuturor ramurilor economiei în vederea creșterii continue a bunăstării celor ce muncesc — obiectivul fundamental al politicii partidului.

Călăuzit de teza marxist-leninistă că socialismul trebuie construit nu numai la orașe ci și la sate, partidul a pus la ordinea zilei rezolvarea celei mai complexe sarcini a construcției socialiste — transformarea socialistă a agriculturii. Întreaga muncă desfășurată în acest domeniu s-a întemeiat pe linia exprimată în numele partidului de tovarășul Gheorghiu-Dej la plênara din martie 1949 a Comitetului Central. Viața a confirmat în mod strălucit această linie politică: îndeplinirea cu succes a cooperativizării agriculturii a

deschis largi perspective dezvoltării intensive și multilaterale a producției agricole, a ridicat pe o treaptă mai înaltă alianța muncitorească-țărănească.

Intreaga activitate a Comitetului Central în frunte cu tovarășul Gheorghiu-Dej oglindește capacitatea de a aplica creator, la condițiile țării noastre, legile obiective, general-valabile, ale revoluției și construcției socialiste, de a desprinde cerințele specifice fiecărei etape istorice și de a îndrepta în direcția hotărâtoare eforturile partidului, ale poporului.

Aceste trăsături caracterizează munca efectuată de partid sub conducerea nemijlocită a tovarășului Gheorghiu pentru elaborarea planului de electrificare, a planurilor cincinale și a planului de șase ani, planuri a căror realizare, prin eforturile însuflețite ale întregului popor, a asigurat introducerea largă a tehnicii noi, dezvoltarea proporțională, armonioasă și mereu ascendentă a economiei naționale.

Îndeplinind cele mai înalte funcții de partid și de stat — președinte al Consiliului de Miniștri din 1952 până în 1955, prim-secretar al Comitetului Central al P.M.R. și președinte al Consiliului de Stat până în ultima clipă a vieții sale — tovarășul Gheorghiu-Dej avea un contact larg și direct cu poporul, studia cu deosebită luare aminte experiența maselor, manifesta o nemărginită încredere în puterea de creație a poporului — făuritorul istoriei și al tuturor marilor realizări ale României socialiste.

Exemplu de simplitate și modestie, el avea un neasemuit dar de a-și apropia oamenii, de a-i însufleși și a-i antrena la lupta pentru îndeplinirea sarcinilor trasate de partid: oamenii muncii păstrează neștersă amintirea întâlnirilor cu tovarășul Gheorghiu, a staturilor sale de tovarăș și prieten care le vorbea în același grai al inimii.

Tovarășul Gheorghiu exprima cu deosebită căldură grija permanentă a partidului pentru educarea lincetului, nădejdea de mîine a țării, pentru promovarea femeilor în munci de răspundere în economie, în instituții de stat și în organizațiile obștești. El manifesta o neslăbită preocupare pentru satisfacerea setei de cultură și îmbogățirea vieții spirituale a poporului, pentru avîntul continuu al învățămîntului, acorda o mare atenție activității creatoare a intelectualilor, a oamenilor de știință, artă și cultură cărora le împărtășea înalta prețuire a partidului pentru valoroasa lor contribuție la propășirea patriei.

În fruntea partidului, tovarășul Gheorghiu are merite deosebite în rezolvarea marxist-leninistă a problemei naționale în țara noastră, prin care au fost asigurate deplina egalitate în drepturi a tuturor oamenilor muncii și cimentarea prieteniei de nezdruccinat dintre poporul român și minoritățile naționale.

Timp de peste trei decenii, tovarășul Gheorghiu-Dej a adus o mare contribuție la călirea ideologică și organizatorică a partidului nostru. Minunat conducător de tip leninist, el a militat pentru întărirea partidului ca detașament combativ de avangardă al clasei muncitoare, strîns legat de mase, sînge din singele poporului, forța conducătoare în opera de construire a socialismului.

Partidul nostru s-a călit, a realizat o unitate și o coeziune fără precedent printr-o luptă intransigentă împotriva oricăror abateri de la ideologia și politica sa marxist-leninistă, împotriva elementelor antipartinice, fracționiste, oportuniste. În această luptă, tovarășul Gheorghiu-Dej, cu înalta sa

conștiință partinică și perspicacitate politică, cu ascutitul său spirit de clasă, a avut un rol de frunte. Partidul Muncitoresc Român, strins unit în jurul Comitetului său Central, este astăzi mai puternic decît oricînd.

Este pilduitoare pentru noi preocuparea neabătută a tovarășului Gheorghiu-Dej pentru întărirea cîntină a rolului conducător al partidului în toate domeniile activității social-economice, pentru aplicarea neștirbită a normelor de muncă leniniste. În viața partidului, în activitatea conducerii sale s-a înrădăcinat principiul muncii colective, toate hotărîrile și măsurile conducerii partidului fiind rodul activității și gîndirii colective ale Comitetului Central, Biroului său Politic.

Tovarășul Gheorghiu a depus o vastă activitate pentru sintetizarea experienței acumulate de partid în conducerea revoluției și construcției socialiste, pentru însușirea acestei experiențe de către membrii partidului, în vederea înarmării lor teoretice.

Patriot și internaționalist inflăcărat, tovarășul Gheorghiu-Dej a fost un strălucit exponent al politicii consecvente a partidului și statului nostru de prietenie și alianță frățescă cu țările socialiste, de solidaritate cu lupta clasei muncitoare și a forțelor democratice de pretutindeni, cu mișcarea de eliberare națională a popoarelor, pentru unitatea tuturor forțelor progresului social. Exprimînd, cu energia și tenacitatea ce l-au caracterizat întotdeauna, poziția Partidului Muncitoresc Român, el a militat pentru unitatea țărilor socialiste, pentru coeziunea marii armate internaționale a comuniștilor, avînd convingerea că nu există îndatorire internațională mai înaltă decît aceea de a contribui la salvagardarea și întărirea acestei unități — cheazășia victoriei cauzei socialismului în întreaga lume.

Sub conducerea Comitetului Central în frunte cu tovarășul Gheorghiu, partidul nostru a depus eforturi neprecupețite pentru promovarea și stricta aplicare în relațiile dintre partidele comuniste și dintre țările socialiste a normelor marxist-leniniste — ca cerință vitală pentru asigurarea și întărirea unității și coeziunii lor, pentru creșterea forței de atracție a ideilor socialismului în lume. Linia partidului în problemele vieții internaționale și ale mișcării comuniste mondiale, exprimată în Declarația plenarei lărgite din aprilie 1964 a C.C. al P.M.R., este urmată cu perseverență nestrămutată de întregul partid.

Eminent om de stat, tovarășul Gheorghiu-Dej a deslășurat o vastă activitate în elaborarea politicii externe a Republicii Populare Române, politică de consolidare a păcii, de luptă împotriva politicii agresive a cercurilor imperialiste, împotriva colonialismului, pentru sprijinirea dreptului popoarelor de a dispune singure de soarta lor, pentru dezvoltarea colaborării internaționale pe baza principiilor coexistenței pașnice a statelor cu orînduiri social-politice diferite.

Țara noastră așează ca temelie de neclintit a relațiilor sale internaționale respectarea egalității, suveranității și independenței popoarelor, neamestecul în treburile lor interne, pronunțîndu-se pentru stricta respectare și promovarea acestor principii pe arena internațională, în interesul colaborării și apropierii între popoare.

Toate succesele în domeniul politicii interne și internaționale ale Republicii Populare Române, toate realizările obținute în aceste deconii sînt strins

legate de activitatea desfășurată în fruntea Comitetului Central al partidului de tovarășul Gheorghiu-Dej.

Măsura operei titanice înlăptuite de popor sub conducerea partidului o dă deosebirea dintre tabloul întunecat al României de acum două decenii și înfățișarea de astăzi a țării, în care poporul român, liber de orice exploatare, stăpîn al destinelor sale, își făurește o viață fericită.

Scumpul nostru tovarăș Dej a închis ochii pentru vecie cu conștiința datoriei împlinite; el a putut vedea triumful idealurilor cărora și-a dăruit viața, victoria deplină a socialismului în țara noastră, mersul rapid al României pe calea progresului economic și cultural.

În ultimele sale cuvinte adresate țării, prin scrisoarea trimisă recentei sesiuni a Marii Adunări Naționale, el își exprima convingerea îndreptățită că țara noastră va păși mai departe, neabătut, pe această cale; cu nezdruccinată încredere, el arăta că înaintea României socialiste sînt deschise perspectivele unui viitor strălucit, viitor care stă în mîinile harnice și încercate ale poporului.

Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român, tovarășii de muncă și de luptă ai marelui dispărut își iau legămîntul solemn să întărească necontenit unitatea partidului și a conducerii sale, să continue neabătut linia generală, internă și internațională, a partidului, să nu-și cruțe forțele pentru a duce meren înainte opera de construire a socialismului și comunismului, de înflorire a patriei și ridicare a bunăstării poporului — operă măreață căreia i-a consacrat întreaga viață tovarășul Gheorghiu-Dej.

Marea durere care ne îndoliază tuturor înima unește și mai strîns poporul în jurul partidului. Clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, toți oamenii muncii își înzeces eforturile pentru a obține noi victorii, spre binele și prosperitatea patriei noastre socialiste.

Adio, scump prieten și tovarăș de luptă.

Numele tău va rămîne veșnic viu în inima partidului, în inima clasei muncitoare, a poporului român.

COMITETUL CENTRAL
AL PARTIDULUI MUNCITORESC ROMÂN

HOTĂRÎREA COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI MUNCITORESC ROMÂN, A CONSILIULUI DE STAT ȘI A CONSILIULUI DE MINIȘTRI ALE REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

Pentru eternizarea memoriei tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român, Consiliul de Stat și Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Române

HOTĂRÂSC:

1. Se vor edita lucrările tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej.
2. Se va edita biografia tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej.
3. Statuia tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej va fi ridicată în orașele București și Cluj.
4. Bustul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej va fi așezat la Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român, Marea Adunare Națională a Republicii Populare Române, clubul C.F.R. „Grivița Roșie” din orașul București și la Casa de cultură din orașul Galați.
5. Pe clădirile legate de activitatea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej în perioada ilegalității vor fi așezate plăci comemorative.
6. La Muzeul de Istorie a Partidului din orașul București se va organiza o sală memorială, consacrată vieții și activității tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej.
7. Se va institui bursa republicană „Gheorghe Gheorghiu-Dej”, care va fi acordată celor mai merituoși studenți.
8. Se va atribui numele „Gheorghe Gheorghiu-Dej”:
  - a) Orașului Onești
  - b) Combinatului siderurgic Galați
  - c) Hidrocentralei „16 Februarie” de pe Argeș
  - d) Combinatului chimico-metalurgic din Baia Mare
  - e) Institutului Politehnic din București
  - f) Casei de Cultură a studenților din Cluj
  - g) Unei școli medii de cultură generală din orașul Birtad
  - h) Unui bulevard și unei piețe din orașul București, precum și unor piețe și străzi din alte orașe importante din țară.
9. Se va emite un timbru memorial cu efigia tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej.

COMITETUL CENTRAL AL PARTIDULUI MUNCITORESC ROMÂN
CONSILIUL DE STAT AL REPUBLICII POPULARE ROMINE
CONSILIUL DE MINIȘTRI AL REPUBLICII POPULARE ROMINE

SALUTUL ADRESAT DE C. C. AL P. M. R. CONFERINȚEI PE ȚARĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN R. P. ROMÂNĂ

Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român transmite un salut călduros Conferinței Uniunii Scriitorilor — poezilor, prozatorilor, dramaturgilor, criticilor, tuturor celor ce-și pun talentul în slujba înfloririi literaturii în patria noastră.

Partidul, întregul popor privesc cu satisfacție drumul ascendent al creației literare, lărgirea continuă a rindurilor scriitorilor, apariția unui număr sporit de opere realiste de valoare, care îmbogățesc patrimoniul literar național și devin tot mai cunoscute peste hotare.

O puternică înflorire exercită asupra dezvoltării literaturii, ca și asupra întregii vieți culturale, uriașele transformări innoitoare prin care trece țara noastră, vasta operă de construcție a socialismului care pune în valoare toate energiile poporului. În climatul deosebit de propice creat de avântul fără precedent al economiei, de reorganizarea societății și a relațiilor dintre oameni pe baze noi, se face simțită tot mai mult extinderea cimpului de observație al scriitorilor noștri și a opticii lor sociale și artistice, pătrunderea în universul spiritual al constructorilor socialismului, în bogata lor lume de gânduri și sentimente.

Oamenii nuncii acordă o înaltă prețuire scriitorilor ale căror opere se fac eroul vieții patriei și a poporului nostru, al epocii contemporane de furtunoase transformări revoluționare, al luptei titanice a omeirii pentru pace și progres social. Purtând amprenta puternică a vremurilor noi, literatura noastră este pătrunsă de spiritul imanismului socialist, de optimism și dragoste de viață.

Este îmbucurător faptul că în rindurile scriitorilor se manifestă o preocupare sporită pentru transmiterea mesajului de idei al operelor lor într-o formă artistică înaltă, spirit inovator, năzuința de a lărgi și perfecționa mijloacele de expresie prin valorificarea creatoare a tot ce este mai de preț în experiența scriitoricească acumulată pe plan național și universal.

O influență pozitivă asupra creației literare exercită dezbaterea ce are loc pe marginea problemelor actuale ale dezvoltării literaturii originale și îndeosebi ale reflectării artistice a realității, discuțiile referitoare la lucrările valoroase din literatura contemporană a altor popoare, interpretarea de pe pozițiile esteticii marxist-leniniste a diferitelor curente literare, precum și a unor opere cu aspecte contradictorii din literatura română și străină, combaterea tendințelor de ignorare a specificului creației artistice. Stimularea în continuare a unui larg schimb de opinii și a activității de critică, teorie și istorie literară într-o atmosferă constructivă, de respect reciproc, străină subiectivismului și spiritului de grup, cultivarea obiectivității depline în aprecierea valorii lucrărilor sînt elemente indispensabile mersului înainte al literaturii noastre noi.

Îndeplinirea cu succes a sarcinilor ce revin Uniunii Scriitorilor depinde în mare măsură de modul în care se asigură munca colectivă în organele de conducere, de participarea activă a tuturor forțelor scriitoricești la dezbaterile problemelor de bază ale vieții literare.

Printre preocupările Uniunii Scriitorilor un loc de seamă îl ocupă formarea și promovarea scriitorilor tineri — schimbul de mîine al literaturii noastre, stimularea atentă și exigentă a tuturor talentelor reale, desfășurarea unei activități literare bogate pe întreg cuprinsul țării.

Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român urează scriitorilor noi succese în munca lor nobilă, consacrată întruchipării artistice a vieții poporului, dorindu-le din toată inima să făurească opere literare tot mai valoroase care să contribuie la dezvoltarea conștiinței socialiste, să satisfacă setea de frumos a oamenilor muncii, să îmbogățească tezaurul culturii naționale.

COMITETUL CENTRAL

AL

PARTIDULUI MUNCITORESC ROMÂN

TINERII

lui I. P. și promoției sale

Sunt obosit. E o oboseală stranie, fiindcă mă simt, totuși, într-un fel, bine. Constat, privind ceasul electric din holul maternității, că s-au făcut orele 8. Vasăzică de douăsprezece ceasuri stau în picioare, în prima mea noapte de gardă. În această noapte am ținut în brațe cel dintîi nou născut, un ghemotoz viu și cald care-mi lunea printre mîini. Tot în această noapte am avut acea senzație formidabilă a vieții, a minunii strălucitoare a creației. Alături de mine e colegul Sile. Am stat tot timpul în poziție verticală și n-am simțit încă oboseala fiindcă „scoarța” mi-a fost continuu asaltată. Acum însă trec în faza a doua a oboselii, cînd lucidității îi ia locul torpoarea și imaginile poetice se învălmășesc cu termenii tehnici medicali. Dar să întorc ceasul în urmă cu 12 ore...

Sala de nașteri e o încăpere de un alb aproape obositor. Prima naștere e o prezență pelviană. E ridicol ce gânduri îmi trec acum prin cap, dar reflectez la faptul că în alte condiții ar fi părut caraghios ca patru oameni (doi doctori și doi viitori doctori) să stea neunișcați în fața unui perineu, însă acum acest perineu primește imaginea unui tablou de demnitate umană, de respect pentru viață, de conștiință. Dar oare pot găsi cuvintele nimerite? Cuvintele necesare? Totul e bine însă cîl timp nașterea decurge bine. Și această naștere a decurs aproape bine.

A doua naștere anunță un făt mare. Expulzia, ca o erupție intirziată, se prelungește. Doctorii se alarmează. Unul dintre ei îi cere repetat mamei:

— Hai, încă o dată! Încă! Încă! De trei ori! Încă! Fă un efort!

Întorcîndu-se spre Sile, care devenise livid pe parcurs, același doctor exclamă:

— Apasă, domnule! Apasă! Ți-e frică? Apasă! Fătul a început să sufere.

Și Sile apasă, cu broboane de sudoare picurîndu-i de pe frunte pe nas și pe burtă albă, rotundă, înfînsă, ca o tobă a femeii. Doctorul ascultă bătaiele cordului fetal și spune, impasibil:

— Se rărese... (se răsuește spre soră): Soră, fă imediat sparteină! (după injecție): Nu merge! Nu merge!... Fă-i și glanduîtrin... Dă-i și oxigen... Așa, oxigen...

În sfîrșit, Sile face un gest spontan spre mine și privirile sale alarmate urmăresc o direcție precisă. Văd cum se degajă capul fătului. Apar și

umerii. Și... primul țipăt. Iar mama, crucificată, îmbăiată într-o transpirație rece, mama care se văita tot timpul în menghina acelor dureri cumplitе, acum iradiază. Iradiază și medicii. De mine și Sile ce să mai zic? Dar nu respirăm încă pe deplin ușurați. A treia naștere face o hemoragie fudroiantă. Femeia naște, fătul trăiește, trăiește și ca un timp, apoi fără nici o durere, dintr-o asemenea hemoragie, ea rămânând încă tot exaltată pe cele mai înalte culmi ale bucuriei materne, poate muri cu acel zîmbet încremenit pe față, ca apa înghețată la mal, pierzînd întreg singele și stingîndu-se încet, senin, dar sigur. Hemoragie fudroiantă! Patru fețe crispațe. Singele țîșnește gros, roșu aprins și teribil în lumina intensă. Aud ordine scurte, precise:

— Telefonează sorei transfuzoare!

— Ocitocite!

— Pensează colul!

Patru ochi de medici se consultă. Alți patru, ai mei și ai lui Sile, așteaptă, uimiți, rugători aproape, explicații. Dar medicii nu se opresc acum la explicații. E un timp prea dur și prea scurt pentru explicații. E trecut de miezul nopții. În jurul femeii care suride într-una, ridicată de exaltarea ei ferice într-o zonă purpurie, ne învîrtim cu toții și abia spre ziuă respirăm ușurați cînd femeia e salvată. Ies afară din sala de nașteri și într-un salonăș alăturat. Mă așez pe patul unei lehuze tinere. Becul obosit pălește în tavan dominal de lumina albă a zilei.

— Cîți ani aveți? întreb femeia cu fața pală.

— Douăzeci.

— Ați vrut cu tot dinadinsul să nașteți mai repede?

— Da, mai repede, suride ea cu o expresie dureroasă.

Doctorul o întrebase înainte de naștere:

— Ce sport ați practicat?

— Nici un sport. Sînt muncitoare.

Și, într-adevăr, deși nu practicase nici un sport, tinăra de douăzeci de ani a născut ușor. Sau poate a născut ușor fiindcă a ajutat-o propria ei voință. Acum ride și mă întreabă, naiv:

— Ce nume i-ați da copilului?

— I-ați născut duminică. Spuneți-i Dan...

— Dan... Dănuț... Dănel... murmură ea cu privirile ațintite spre ferestra unde soarele tînar, de martie, invadase cu lăcomie pervazul.

Suim cu Sile în camera de gardă și ne dezbrăcăm halatele. Stăm un minut făcuți, parcă dezaxați, parcă fără gînduri, și fumăm cîte o țigare. Mai precis fumez eu o țigare, fiindcă Sile e neprihănit. Coborim apoi în holul maternității și constatăm că s-au făcut orele opt. Douăsprezece ceasuri deci. Intrasem scara trecută și ieșeam acum dimineața. Din poarta spitalului ne izbește bleul pal al cerului și soarele orbitor. Inhalăm aerul tare, rece și pur pe care îl simțim în cele mai îndepărtate regiuni ale plămînilor. Am senzația tonică de parcă ne întoarcem într-o altă lume. Parcă sîntem după o lungă absență din lumea obișnuită, cotidiană. Uite orașul invadat de lumina alburie, lăptoasă, a zorilor, cu pietonii lui grăbiți spre locurile de muncă. Uite tramvaiele ticsite, cu tineri pe scări, surzînd e-au mai prins din fugă ultimul vagon și agitîndu-și sacoșele pline. Stropitoarea orașului colindă greoaie, ca un cărăbuș albastru, bulevardele largi, udînd pantofii trecătorilor neatenți

și umplind rigolele cu o apă gălbuie, în urma căreia asfaltul rămâne lins și curat. Ce colorate și stridente îmi par acum afișele de teatru și cinematograful, de concerte și conferințe publice. Dar chioșcul din colț unde cumpărătorii aruncă grăbiți câțiva bani pentru ziarul proaspăt de dimineață, cu miros de plumb și cerneluri chimice. Aseară, când am intrat în gardă, curgea o ploaie monotonă și rece care, deși primăvărată în perseverența ei, aducea cu o ploaie obsedantă de toamnă. Copacii goi și pleoștiți, cu crengile văduvite, negre, scheletice, rânduți pe bordura trotuarelor, mă întristau fără un motiv anume. Orașul lucea ud și negru în cerul închis al ploii, spart doar de luminile vii, stridente, ale reclamelor. Aseară mergeam absent, ăbătut și singur prin ploaia aceea ținătoare care mă oftea și acum, uite, mă întimpină ce timp, ce splendoare de timp! Plăminii pocnesc de sănătate, soarele îmi joacă printre pleoape, o boare răcoroasă îmi zburdă prin păr. Ah, aerul de martie care a dat și născuților de azi noapte primul stimulent pentru a declanșa prima lor respirație, primul lor strigăt. Aș vrea să întreb (deși știu că n-am să pot s-o fac) acești pietoni grăbiți și preocupați care trec pe lângă mine: „Știi, voi, pietoni matinali, grăbiți spre locurile voastre de muncă, știți voi ce înseamnă această primă respirație? Acest prim țipăt al copilului nou născut?”. Dar desigur că n-am să întreb nimic pe nimeni. Incep să devin caraghios. Și, totuși, după douăsprezece ore de veghe în picioare, crispați, în atmosfera teribilă a sălii de nașteri, fețele noastre arătau și acum senine și proaspete și infantile și ne venea să alergăm pe străzi și să strigăm:

— Hei, oameni, s-au născut azi noapte patru vieți! Patru noi vieți so-site în pace pe această lume!

N-am strigat, bineînțeles, nimic dar de alergat tot am alergat, cu Sile de mină, ca doi oarecare băiețândri, am alergat pe bulevardul trezit subit în primăvară. Știu că unii (vedeam eu) de pe bordură ne urmăreau contrariați văzindu-ne fugind de mină, cu halatele albe fluturind pe umeri și îmi închipui că clătinau din cap dojenitor în urma noastră: „Tinerii de azi...”. Da, tinerii de azi! ăș fi vroit să le strig.

Am intrat cu Sile, gâfâind și rîzind, în prima cofetărie să luăm o cafea neagră. N-am reușit. Înaintea noastră, la tejghea, un grup de cheflit se îmbrînceau. Strigau și cereau cu voci sparte de băutură și tutun, cafele tari, duble și triple. Se dregeau după o noapte albă cu filtre amare și tari. Altădată, jignit, i-aș fi bruscat, aș fi ridicat tonul, dar acum nu vroiam. Pur și simplu nu vroiam să intervin fiindcă mi se părea prea trist să întunec acel ceva nou și pur din mine cu câteva strigăte isterice. I-am zimbit lui Sile condescendent și-am ieșit amîndoi, de mină, grăbiți, în plin soare. Trăiam, știu precis că trăiam, o extraordinară senzație de bine, de mulțumire nemai-avută de mult, acea mulțumire de ore mari, de zile mari, pe care ți-o dă numai și numai efortul, energia, activitatea, bucuria roadelor ei. Mulțumirea curioasă că ai realizat ceva, că ai pus, uimit și candid, o parte înfimă la propulsia vieții, la creșterea conștiinței demnității tale de om. La acestea mă gîndeam în acele zori și asta vorbeam cu colegul meu Sile, cu acest Sile pe care toți îl știu de timid, exigent, neîndemînic. Și, uite, cum ne înșelăm în privința oamenilor. Cum ne înșelăm! Ce băiat bun și integru e acest Sile, și ce comunicativ dacă-i știți deschide, cu acel „ceva” din clipe mari, inima. Ah, Sile, privește la tine, mă gîndesc acum și la tine... Te văd, slăbuț, cam palid, fiindcă ai avut parte în copilărie de un infiltrat T.B. Cu

figura ta ștearsă, insignifiantă, cu ochii tăi de un albastru spălăcit, cu nasul lung de pinochio. Te văd permanent ducându-ți cu greu timiditatea ta organică, exagerată (mai ales față de fete). Te văd în clipele când te iau unii peste picior. Unele chiar dintre colegele noastre. Ele îți spun rizind cu o plăcere distrugătoare : „Sile, ah, băiatule, te-am văzut pe bulevard cu o față. Ești grozav, tinere . . .”. Își dau ochii peste cap, oftează, ceilalți chicotesc în spatele lor și tu le privești uimit, contrariat și rușinat, devii ca o purpură, și taci, cu nasul înfundat în bancă. Sile, dar despre tine noi nu știm aproape nimic. Știm doar că muncești foarte mult. Știm că citești toate revistele. Știm că asisti la toate cursurile și seminariile și unii dintre colegi spun despre tine că suferi de „frecvență”, dar, totuși, noi nu știm încă mai nimic despre tine. Nu e curs și stagiu ca tu să lipsești, nu e carte să apară ca tu s-o ignorezi și, totuși, și totuși tu suferi de „frecvență”. Tu ai o prezență prea strălucitoare, Sile. Odată, mi-aduc aminte, că fiind bolnav ai lipsit câteva zile. Când ai apărut, te-au întâmpinat cițiva :

— Cum, mă, băiatule, tu ai lipsit? Se poate, Sile? Nu s-a dărîmat Institutul? Ia puneți, fetelor, mîna pe perete să vedeți nu se arată vre-un semn seismografic? Toți rid de „curiozități” tale. Mergem trei, patru în grup și cînd ne întorcem să-ți cerem o părere, tu nu mai ești de găsit. Ai dispărut. Ești prea singuratic, Sile, colegii zic că stai prea mult în bibliotecă. Și acum, dimineața, după douăsprezece ore de gardă, tu mi-ai spus : „Mă întind în pat un ceas și apoi, la bibliotecă. Timpul e scurt. „Cineva spunea, mai ieri, alaltăieri că ai avea „curiozități”. Ai un nas mare, proeminent, singuratic și el în fața ta mică, un nas care se impune de la distanță, încît asistentul de la ORL, a exclamat : „Priviți, dînsul posedă un nas de orelist” și oare nu e „curiozitate” să te afirmi cu un nas de orelist? Unii fac mișto de tine, Sile, și tu nu ripostezi niciodată cu nimic. Și asta ține tot de o „curiozitate”? Tu știi mult, cunoști mult, citești mult, dar la examene, ca în fața ochilor strălucitori de față, te pierzi, timid, și dacă profesorul ridică puțin vocea te pierzi definitiv. Și asta-i tot o „curiozitate” pentru ei? Dar mie îmi place de tine (lasă-mă să-ți spun așa) îmi place că tu nu cedezi totuși din ale tale niciodată. Devii migălos și perseverent chiar cînd ești criticat. Uite, și în noaptea noastră de gardă, un medic se prăvălea furios asupra ta că n-ai legat bine un vas cu sînge. A strigat, în furiia momentului, la tine : „Mă, neindemnată, ai ajuns în anul șase și nu poți lega un vas cu sînge”? Tu n-ai sărit jignit. Ai insistat să ți se arate. Ai perseverat și perseverezi în toate în același fel. Oamenii te cred încuiat și mort și tu ești viu și dinamic. Un singur lucru te detașează față de mulți dintre ei : conștiința exagerată a muncii. Pentru unii, tu muncești prea prosteste și prea mult. „Tu, Sile cel misterios” ai trăiri pe care noi mulți nu le avem. Și în dimineața aceasta superbă de martie, sub soarele matinal, în boarea răcoroasă care adie parcă din asfaltul negru și ud, gîndurile selimbate cu tine m-au derutat. Nu ne descoperim destul, Sile, unii în fața celorlalți. Uite, a fost suficient să existe un motiv, un moment declanșator, această noapte de gardă trăită de amîndoi, ca să mi te apropii și să mă apropii, ca să deschid un suflet și să-mi răspundă un suflet. Și tu, tăcutul Sile, ești acela care-mi răspunzi la toate aceste gînduri, entuziast și viu, fugind pe străzi de mină cu mine, sau devenind deodată tăcut, pe trotuarul umezit de răceala nopții, fiindcă prietenia, știi tu, Sile, vorba aceluia : „E și știința de a tăcea în doi”. Soarele ne bate în față,

înaintăm cu ochii închiși, ca orbii, cu pleoapele temătoare, abia întredeschise, și eu îți vorbesc :

— Sile, dragul meu, trăim uneori prea izolați, prea departe unii de alții !

— Da, da, ai dreptate, ai dreptate, freacăta întreaga ta ființă și fața ta subțire și nasul tău impunător aspiră mireasma orașului, a prafului ud, a riului peste care trecem.

Am ajuns acasă. Mă despart de Sile. El clipește din ochi, devenit deodată tăcut, privește îndelung la mine, înclinind capul ca o domnișoară, și spune :

— Du-te și te culcă, tu nu rezisti ca mine . . .

Ure scările de piatră ale etajelor și intru în odaia unde locuiesc mai bine de patru luni. La mine miroase a aer închis, a calorifer și a hirtii vechi. Deschid geamul îngust, dar, de afară, din coridorul întunecat, adică aer jilav, de ascensor. Hotărît lucru. Nu-mi convine odaia asta virită ca un sandvici în blocul vechi, uriaș, mobilată cu comoda asta hodorigită, care în loc să cînte din areuri scirțite, cu florile, ofilite de hirtie ale cucoanei care mi-a închiriat-o și care, printre alte cerințe, mi-a pus una capitală : „Să nu aduci fete sus”. „Bun, doamnă, n-am să aduc fete”. Și, de fapt, nici n-am adus niciodată „fete sus”. Fiindcă nu știu, nu am erudiția necesară să cuceresc fetele. Și nici nu doresc să le cuceresc decît printr-un sentiment sincer. Nu vreau o iubire pasională și pasionată, ci una care să însemne și o prietenie lungă și durabilă, un spate de front asigurat, un prieten de-o viață, nu o aventură pasageră de-o lună.

S-au făcut orele zece. Mă năpădește oboseala care-mi circulă prin nervi cum ar circula niște soareci prin canalele subpămîntene ale unui oraș. Ce asociație absurdă ! Ar trebui să dorm. Doar m-am întins în pat demult. Mi-am tras și pătura peste cap să-mi fac în cameră întuneric. La dracu, nu pot să dorm. Și nici nu vreau. Adevărul e că mă tem. Mă tem că după cîteva ore insipide de somn total voi uita ceea ce nu vreau încă să uit, din ce am trăit azi noapte. Mi-e teamă că adormind am să cad pe urmă în starea banală de apatie. Și eu doresc să prelungesc încă aceste clipe. Sînt rare și pasagere . . . Mă uitam la medicul primar, C. Ion, un bărbat bine făcut, de vreo patruzeci și cinci de ani, concentrat, sigur, stăpîn pe sine ca un șofer pe mașina sa, dar care la a opta internare a exclamat : „Uf ! Mai sînt ?”. Acum, uite, mă gîndesc de ce a exclamat el asta. Din plictiseală sau pur și simplu fiindcă era extenuat ? Mi se pare că nu știm trăi intens. Mi-e teamă să adorm acum fiindcă și somnul e un fel de a nu trăi intens. Dar nu despre asta e vorba. Vreau să zic, bine înțeles, să ne trăim anii tineri intens. Ca azi noapte, ca ieri noapte, ca acum o săptămînă sau ca peste o săptămînă. Să ne trăim anii tineri intens, în aceste ore mari și pline ale vieții, să avem măcar de ce ne amintii dacă vreodată pecelea plictiselii va apăsa pe noi. Sînt lungi sub acvertură și-n minte îmi apare un alt coleg de-al meu : lunganul Branea. Înalt, deșirat, dezordonat, un blond-șaten deschis, cu un păr și un ten de nordic, pe fața căruia ochii închiși, cafenii, par surprinzători. E un băiat extraordinar de inteligent lunganul Branea. Dar și el ca și Sile se exprimă greu. De fapt greșesc. Sile nu se exprimă greu. Sile se intimidează. Branea, în schimb, se exprimă greu, dificil, el nu se intimidează, dar gîndește întortochiat și neașteptat ca eroii unui scriitor român care îmi place. Branea, cînd vorbește, stîrnește întotdeauna hazul. Se ridică el de pildă în problema spor-

tului. Colegii rid, se înghiontesc : „Ah, din nou el îi dă cu sportul”. Branea se ridică, lung și deșirat, se foiește printre scaune, își mișcă neliniștit mâinile, vorbește incorect și termină cuvîntarea cînd nu se așteaptă nimeni trîntindu-se pe scaun satisfăcut și aruncînd priviri mirate în jur. La un examen l-a întreat profesorul :

— Ascultă, tovarășe Branea, cum i-ai spune dumneata omului, bolnavului, ca să-i ceri să-și pună în evidență jugularele ?

— Păi... cum să-i spun ? Simplu : c... te, nene Filipe...

Bineînțeles că asemenea răspunsuri colosale se răspindeau prin an și prin institut cu viteze fantastice. El ieșea mirat (tot el, miratul !) de la examen, se oprea pe coridor, lingă niște fete care-l întîmpinau curioase :

— Cum a fost, Branea ?

— Cum să fie ? M-am stropit la examenul ăsta (cînd se făcea de rîs el obișnuia să spună : „m-am stropit”. Mergea cu o fată, se plimba cu ea o oră, două, făcea una boacăniă, fata-l repezea, și el în seara aceea sau a doua zi ne spunea nenorocit : „Știi, mă Ioane, m-am stropit ieri cu fata”). La început, Branea se îndrăgostise turtă de cineva. Suferise deoarece ea îl luase „drept ceea ce sînt, fiindcă eram un băiat drăguț nu că ar fi ținut altfel la mine”. Rupsesese definitiv cu ea, o aruncase din inimă cu dispreț și acum o înlocuise cu sportul. Și cînd era întreat cum stă cu fetele, dădea din mâini și arunca un răspuns : „Nu merită. Sportul e mai bun și mai sănătos ca orice”. Uneori Branea urca și la mine, sus, se așeza pe comodă, aici, aprindeam țigări, îl serveam cu biscuiți șprițați pe care ungeam o dulceață oarecare (dacă se poate de gutui) și el îmi spunea între două făceri :

— Am venit la tine să mai stau de vorbă cu un om fin...

Atunci discutam medicină și literatură, tăiam firul în patru, așezam autorii după categorii, filozofam, pînă cînd în odate nu se mai putea respira din pricina fumului. Deschideam fereastra și Branea se ridică precipitat.

— E timpul să plece, așa-i ? Ai deschis fereastra. Servus, Ioane.

Și precum venise de misterios așa se și topea. Dar ceea ce îmi place cel mai mult la Branea, entuziasmul său juvenil. El ni se arată uneori copilăros, extraordinar de copilăros. Dar pune suflet mult în toate : „Mă, băieți, mă, hai să facem o echipă de volei și să cîștigăm campionatele !” se roagă el de unii lungani voleibaliști. Branea e singurul din întregul nostru an care s-a dus de bună voie în laboratorul de sus, de la mansardă, la „fizică medicală”. A urmat la Politehnică, și-a dat seama că a apucat pe un drum greșit și a renunțat spunînd : „Am să fac fizică medicală”. Ideea vieții lui e să introducă tehnica, fizica în medicină. Uneori ne spune, nostalgic : „Mă, băieți, eu toată viața o să fiu un pîrlit, un soarece de laborator, dar nu dau înapoi. Să fiu al naibii dacă am să dau înapoi. Îmi place de mor”. Lucrează zile întregi, pînă la extenuare, nevăzută de nimeni, sus la mansardă și uneori cînd îl întîlnesc nemulțumit îl întreb :

— Ce se întîmplă, Branea, la voi ?

— Pe dracu se întîmplă, explodează el. Lucrez de un an și nu se vede nimic. Lucrăm cu izotopi și e ceva de o frumusețe rară, dar cu cele ce se întîmplă în laborator nu sînt de acord. Nu sînt și basta !

Și în continuare îmi relatează pricina nemulțumirii sale. Conducătorul de catedră nu aducea asistenți care au terminat medicina, ci absolvenți ai institutului de fizico-matematică. Ori ce poate cunoaște un asemenea „fi-

zico-matematician" din toată medicina? Cum aplică el fizica în medicină? Ca nuca în perete? Ei nu cunosc știința medicinei și vor să facă medicină? Lui Branea i se părea că profesorul nu ridică asistenți dintre mediciiști fiindcă „se teme de concurență, se teme că mine ar putea să fie dominat”. Atunci, în focul acelei nemulțumiri, încercam să-l calmez :

— Băiete, toți s-au plictisit de studii. Acuși terminăm anul șase și tu te avinți în noianul științei cu ochii închiși și nici nu știi măcar dacă vei rămâne la acest laborator.

— Și ce-i asta? sărea el. Dacă nu aici, merg aiurea, ori unde mă va ajuta statul să încropesc un asemenea laborator. Sau crezi că medicina a rămas tot ca acum o sută de ani fără să aibe nevoie de științele moderne?

Dar de ce mă gîndesc eu acum, semiațipit, la lunganul Branea? Fiindcă exaltarea lui jūvenilă îmi vine și mie bine ca o mînușă sau ca un papuc perfect? El nu s-a gîndit niciodată, ca unii dintre colegi, la „mașina pe care am să mi-o cumpăr, neapărat, după trei ani de stagiu la țară”. El s-a închis într-un laborator de fizică (urît de toți mediciiștii) va studia asiduu, e printre puținii mei colegi care știe de pe acum ce vrea și eu de aceea spun întodeauna : Branea e entuziasmul anului!

Dar poate cel mai romantic dintre toți a rămas pentru mine, Willi, prietenul meu care a terminat în toamna trecută. El nu are, acolo unde e, în creierul munților Hațegului, nici ceainărie, nici baluri, nici televizor. La el se dă încă lupta dintre om și natura sălbatică, dintre conștiință și conștiință, dintre civilizație (reprezentată acolo prin medic) și vechi reminiscențe sordide burheze. Imaginea lui întreagă mi se conturează acum precis dinainte. Pîrpiriu, fin, delicat, bun pînă la exagerare, un spirit de sacrificiu dezarmant. Am locuit un an împreună cu Willi. Hainele lui erau și ale mele. Bani și pachetele lui de mîncare erau și ale mele. La noi nu se auzeau asemenea cuvîntele fără sens : „Iartă-mă că ți-am luat haina, sau pantofii, sau banii”. Puteai fi întotdeauna sigur pe un om ca Willi, pe interesul lui pentru bolnav, pe sinceritatea lui. Student încă fiind, punea diagnosticuri precise. Uneori surprinzătoare. Așa s-a întîmplat cu o femeie, la care a fost chemat în miez de noapte în blocul unde locuiam. I-a pus diagnosticul de hernie strangulată. La spital, cineva, un medic, l-a luat pe sus : „Cine ești dumneata să vii aici cu diagnosticuri? Te pricepi mai bine ca noi? etc. etc.” Noaptea nefăcîndu-i-se femeii intervenția imediată la cererea lui Willi, ea muri în zori de hernie strangulată.

Și uite, deodată, Willi al meu s-a trezit în munții Hațegului, el, neobișnuitul cu condițiile aspre, orășeanul, citadinul care îmi scria disperat la început. Își luase postul în primire. Era perfect dezarmat în fața noii realități a vieții de la țară. Trebuia să facă o scriptologie, un inventar de care nu auzise și nu știuse pînă atunci nimic. Așezările se găseau la kilometri lungi peste munți și păduri seculare. A trebuit să urce pe cal. Să învețe să călărească pe caii muntenilor, mici, costelivi, cu șei de lemn. Pe cal îl chema Ghidran. L-a trîntit de cîteva ori, așa mic și păros cum se găsea. Înainte de a-l încăleca, Willi bea o gură de rachiu, să prindă curaj. Dar calul tot îl trîntea. Și el, disperat, încerca din nou. Pînă l-a stăpînit. Pleca la drum, noaptea, la chemările bolnavilor, la depărtări de opt-zece kilometri. Venea un om după el, lua un felinar de vînt și străbăteau

poteci ripoase, cu piatră sură și seacă, sau treceau prin păduri sumbre și tăcute, unde calul sforăia la fiecare mișcare de frunză sau ciot negru și unde franzișul putred aromea a ani mulți așezați în straturi. Fața lui Willi se ascutea, o ardea vântul de munte, o bătea soarele aspru, devenea arămie, o față expresivă de muntean, colțuroasă, bărbătească. Numai părul său lung, ondulat și auriu, mozartian, îi rămăsese neatins din perioada veche și romantică a anilor de studenție. Willi nu mai vorbea fin, ci arunca vorbele scurt, bolovănos. Intr-una din nopți se tăiaseră doi cu cuțitele. Tu, Willi, nici nu știai încă ține un bisturiu în mână. După șase ani de medicină generală, încă nu prea știi, la o intervenție imediată, ce să faci cu un bisturiu. Ai asistat la câteva operații, dar n-ai avut tu însuși „cazuri”. Acum te vezi pus în fața faptelor : „o ureche tăiată, o plagă în abdomen în urma unui cuțit”. Cercetezi febril, cauți în memorie exemple, acționezi. Coși urechea tăiată cu mîgală, chiar dacă sîngerează abundent și asta te obosește. Bolnavul este încă turmentat, nu stă locului. Milițianul de alături, grăbit să vadă totul sfîrșit, repetă mereu : „Lasă-l dracului, tovarășe doctor, de ce-l coși așa frumos ? Să-i pice de tot, bețivului, urechea. Să nu se mai bată altădată !” Dar tu, totuși, îi coși urechea frumos, cu mîgală, ca o croitoreasă de lux.

Acolo, la ține, în munte, totul e impresionant. Aiurea, nu poți face uz de un forfeces. Trimiți bolnava la raion. Dar tu ai un caz aparte. Copilul se naște, sosește pe lume cu bine și placenta rămîne în mamă. Nu se desprinde sau dacă se desprinde vine cu totul. S-o trimiți la oraș cu ambulanța ? Dar cu ce ambulanță în miez de iarnă, cînd drumurile sînt barate de zăpezi și ghețuș. Incerci un cliuretaj deși nu ai mai făcut așa ceva. Dar trebuie s-o faci. Dacă greșești ? Riscul e al tău. Dar poți s-o lași să moară ? Deși de la raion nu ți-au spus nici da nici ba. Incerci operația și femeia trăiește. Dar copilul e un imatur. Ar trebui să-l trimiți măcar pe el, înfășurat între sticle calde. Dar cum ? Îi (ți atunci) la ține. Îi hrănești cu lapte acidulat și îi ridici zi de zi greutatea, de la 2 400 la 3 000. De la raion ți-a telefonat cineva : „Fă ce știi. E iarnă. Mașina nu intră acolo. Fă ce știi . . .” Și copilul, datorită ție, trăiește !

Willi, de ce mă gîndesc acum în aceste clipe fericite la ține ? Imi vine în minte iubirea ta romantică, pură, din anii adolescenței tale. Ea, fata, s-a căsătorit tot cu un medic, dar ajuns, cînd tu te găseai încă pe băncile Institutului. Tu ai iubit-o atunci urîndu-o. Odată, mai ții minte, mi-ai spus : „M-aș căsători oricînd dacă aș găsi o fată bună. Nu frumoasă, dar bună. Nu mă pot despărți ușor de cineva. Instabilitatea mă ucide. Nu mă pot schimba de la o zi la alta. Nu pot iubi și apoi uita . . . De-aș găsi o fată bună . . .”

Îl revăd acum pe acel Willi din unele seri de la Casa de cultură studențească. Eram mai mulți colegi, și el ne cînta la pian într-o săliță, în mi-reasina pătrunzătoare a teilor, care pătrundea din drum prin ferestrele deschise. Cînta excepțional la pian, învățase din copilărie, mama lui fiind chiar profesoară de pian. Cînta ceva din Mozart, compozitorul său preferat, apoi trecea prin Beethoven, geniul care-l covîrșea și profilul său de atunci aproape feminin, mozartian și el, mi se pare acum al unui alt Willi, dintr-o perioadă veche. Mă gîndesc la el, la Willi de azi, îi recitesc uneori scrisorile și găsesc în ele cuvinte ca acestea : „Știi, Ioane, la început nici n-am vroit să merg la sat. Prea mult, din copilărie, aveam orașul în sîngele meu și-l adoram. Însă

cu acțiune ca în iubire. Rămân perseverent, atașat, rămân al ei, al meseriei, nu fug, nu plec, fiindcă fiorul meseriei te arde și te reține”.

De ce mă gîndesc oare acum la tine, Willi? Nu fiindcă văd în jurul meu încă destui colegi care atunci cînd le vorbesc despre tine, ridică din umeri, surid cu înaltașă, sau fac chiar un gest de repulsie: „E un fraier”. Poate că noi sintem vinovați și pentru ei. Noi. Le-am dat la unii prea grăbiți încrederea noastră. Se gudură unii pe lingă clinicii și aspiră un ciolan pe care-l așteaptă cu nerăbdare. Și totuși, totuși, vezi Willi, avem încă alțiia tineri de ispravă. Uite, în dimineața asta tocmai îi spuneam lui Sile:

— Sile, de ce ne găsim uneori izolați unii de alții?

Aceste cuvinte ale mele vroiam să fie niște chemări vibrante, să izbească în inima lui Sile și din el să se reperceze în ceilalți. Pășeam sprinten pe bulevardul larg, însoțit, în clinchetul vesel al clopotelor de tramvaie și-mi venea să îmbrățișez pe orice trecător necunoscut.

— Vezi, Sile, îi spuneam, de ce uneori noi urim oamenii, cînd iată avem atîtea momente cînd am vrea să-i îmbrățișăm? I-am povestit lui Sile o întâmplare de la Slănic-Moldova. Într-o seară o familie cobora în fugă panta de la vila unde locuia și cum eu uream, îngindurat și singur spre dormitor, familia aceea m-a prins în cercul miinilor ei. Îi priveam cu surprindere cum m-au înlăntuit între miinile lor niște necunoscuți, cum dansau, rideau și se învîrteau în jurul meu, cu fețele imbușorate, exprimînd o fericire de nedescris. Am ieșit dintre ei la fel de uimit cum intrasem și, urcînd spre pavilion, mi-am dat seama întîia oară că sint un izolat. Abia azi, după această noapte, înțeleg și reneg acest egoism strimt al izolatului din mine. Doream o familie. O fată care să fie numai a mea. Dar oare totul e să lupți numai pentru atît? Iată că sint și lucruri mai palpitate, elemente mai „etern” ale vieții, mai mari decît „problema mea”, pentru care merită de asemenea să lupți. Iată că nu trebuie să-mi robesc mîntea unui scop îngust, închis între birou și papucii de casă. Vezi, abia acum sint această nevoie, Sile. Abia acum în anul șase cînd voi pleca... E adevărat, fiindcă eu am suferit, am fost în mari dileme. N-am avut nici timp, nici tragere de inimă. Să-ți moară doi părinți, fulgerați la cîteva luni unul după altul. Și apoi eu nici nu aveam tragere spre o viață spumoasă, gălăgioasă, deși uneori o adăstam. Dar voi? Voi de ce ați trăit izolat? Și tu, Willi, fir-ai să fii, de ce-mi scrii atît de rar din Hațegul tău? Cînd știi că am atîta nevoie de scrisorile tale... Dimineață splendidă de sfîrșit de martie, îmi vei rămîne pentru întreaga mea viață întipărită în memorie. Și te implor să-mi revii pe retină în viitoarele mele zile din care unele știu că vor fi și cenușii, de furtună, de mari bucurii sau de disperări. Abia acum îmi dau seama că am trăit uneori și imbecil. În fond, toate distracțiile, tot ce au făcut unii din colegii mei azi noapte sau ieri noapte, (băuturi, dans, țigări, fete) tot ce invidiam uneori, în fond, este un nimic, un flecuștel, un ceva meschin și ordinar, un ceva infam, josnic, pus față în față cu aceste simțăminte. Aș suferi enorm să rămîn închistat și să nu mă desfășor, căci mă atrage mirajul zărilor, al muncii febrile. Mă sufoc întrec zidurile unei clinici. Mă strigă o depărtare și o altă depărtare. Mi se pare că

am mai avut mult entuziasm, optimism, clarviziune. După îndoieli, am exclamat iarăși: „Viața e frumoasă!” (o spun banal, dar nu teatral, fiindcă am trăit-o, am ars și eu cu viața).

Ah, Dumnezeu, aș vrea să dorm, dar ce se poate face la o asemenea insomnie? Trebuie mai întâi să adorm simțămintele din mine și apoi să adorm eu cu adevărat. Mă ridic contrariat din pat. Mă îmbrac febril și cobor treptele reci. Ies în stradă. Sorb nesătul acest soare de martie care-mi face bine, mai bine chiar decât un somn chinuit. Oameni grăbiți, soare, zgomote stridente de tramvaie, linuzine strălucitoare, vitrine în care lumina se scaldă și lucește în cristaluri, porțelanuri și imprimării. Cit îmi va lipsi, desigur, „acolo”, această zarvă plăcută, citadină.

Străbat bulevardele și trecătorii îmi apar acum mult prea liniștiți. Mi se pare că în jurul meu (în raport cu creierul meu hiperexcitat) totul e prea monoton, încet, târâgănat. Se mișcă totul aici în plin soare ca într-un fund de ocean, cu încelinitorul. Asta poate să fie și un început de anestezie a propriului meu creier. Dar n-am de ce regreta aceste insomnii. „De-am trăi mereu așa, îmi spun acum, în aceste arderi totale, cu aceste simțăminte supreme”.

În plin soare mi-am zărit deodată pantalonii stropiți de sînge: cei patru noi născuți. Femeia din care țîșnea sînge și care putea să moară, acolo, surizînd increzătoare, fericită și întrebînd abia pilpiînd: „Tovarășe doctor, mai aveți mult? Mai aveți...? Copilul e bine? E bine?”

Am revenit sus în cameră. Am adormit puțin și agitat, dar în „loc să visez lei am visat monștri... Vai, vai, insomnia mea”. Am tresărit speriat din primul meu somn. De afară, din stradă, pătrunde zarva potolită a orașului. Toți trătesc, toți circulă, vin și se duc, se întilnesc doi prieteni, o fată rîde unui băiat, oamenii discută, filozofează, banal sau înalt, gîndesc, călătoresc, iar eu acum trebuie să intru în somn. Îmi circulă prin creierul semi-adormit cîteva versuri! Ale cui? De unde? Cum?

... Ah, sînt atîtea lucruri în mine, atîtea haruri,
Nu unul, ci o mie de orașe aș putea
Pavoaza cu toate aceste fericiri rîzlețe
Și cu aceste lumini care mă înconjoară...”

ION ARIȘANU

STÎLPUL

Sar putea spune că Tueă se afla ajuns la capătul răbdării atunci cînd cobori în groapă, înlocuindu-l pe Adam la săpat. Își blestema în gînd ceasul cînd hotărîse să lucreze împreună cu netotul — căci era limpede că numai netot putea fi cel ce se purta astfel.

Se căia amarnic că nu-și alesese pe altcineva de oriac : cu orișicare altul din săteni, treaba ar fi fost sfârșită de mult și încă fără cine știe ce bălaie de cap — nu era mare lucru de făcut : trebuiau înfipti stâlpii pentru curentul de la grajduri.

Privind către deal, Tucă zări șirul de stâlpi negri, gata ridicați. Cei mai mulți din săteni sfârșiseră lucrul — ici, colo, doar, se mai mișca cite o pereche întârziată.

De necaz, izbi cu cazmaua, puternic, și fu cît pe aci să-și reteze piciorul : simți frecarea metalului alunecînd scurt pe vârful bocancului, iar cînd privi într-acolo, zări pielea încălțăminteii roasă, albă. „O-ho ! Ho-ho !” — își zise și se apucă să lovească mai cumpătat, socotind că, la urma urmei, nu avea rost să-și pocească trupul din pricina lui Adam.

Într-o vreme se săltă drept, așa cum se afla în groapă, și se uită la Adam, să vadă ce face. Nu văzu mare lucru : omul, așezat pe stîlp, cu genunchii desfăcuți, umbla cu degetele prin iarbă, rupînd uneori cite un fir și vi-rîndu-l în gură. Cum sta acolo, avea ceva din amărăciunea prost ascunsă a flăcăilor tommateci care șed duminica în jurul horei și se plictisesc.

În jur, peste cîmp, se mișca, abia născută, un fel de ceață. Era cald ; se simțea că asta era ultima căldură din ziua aceea.

Tucă mai lovi de citeva ori cu cazmaua, apoi se sprijini cu mîinile de marginea gropii și se săltă, ușor, sus, pe buza ei.

— Gata, mă ! — zise și își șterse fruntea cu dosul mîinii. Apoi, repezîndu-și brațul din cot, înfipse cazmaua alături, în iarbă, și plecă de lîngă ea.

— Chiar că e gala ! — mai zise, în timp ce se așeza pe stîlp, alături de Adam. Și fiindcă omul tăcea, îl lovi cu palma deschisă peste genunchi în semn de — vezi doamne ! — mare mulțumire.

Adam începu să-și descheie cămașa. Purta o cămașă albastră, decolorată, era toată o apă din cauza sudorii. Îi desfăcu nasturii, și-o scoase domol și o așeză alături pe lemnul descojit și uns cu caltran. Se săltă, greoi, se apropie de groapă și se lăsă să cadă înăuntru ; pămîntul buini sub greutatea lui.

— Ce faci, mă ? — se pomeni Tucă întrebînd, deși înțelegea lămurit ce vroia să facă zăludul.

Adam nu răspunse. Începu să sape încet, cu metodă, ridicînd cazmaua mult deasupra capului, lăsînd-o să cadă drept, cu putere, icnînd infundat la fiecare lovitură.

— Măi, ce faci acolo ! — repetă Tucă, simțînd cum i se face roșu înaintea ochilor.

Adam nu răspunse nici acum. Continuă să sape. Încet, încet, spinarea lui goală, asudată, prinse străluciri întunecate, de zmoală caldă. De acolo, din groapă, icnăturile lui răsunau ca niște gemete nefiresc relezate.

— Bine, Adame . . . ! — scrișni Tucă. Tu pe semne că vrei să-ți rizi de mine, de faci ceea ce faci ! Bine ! Mi-o veni și mie apa la moară ! Vorbim noi atunci !

Adam nu-l asculta ; asta îl scoase pe Tucă din fire :

— Ție ce-ți pasă, bă ? — răcni el. Te duci și te închizi în casă, la mă-ta și horăi toată noaptea ! Da pe mine mă așteaptă muierea și ăla micu, că

făr-de mine nu mănincă ! Găina aia s-o fi făcut beton de cînd au pus-o pe masă ! Aștilalți terminară toți, numai noi stăm aici ca huhurezii !

Adam își săltă capul și îl privi cîteva clipe.

— Du-te acasă ! — zise el, liniștit și astea fură primele lui vorbe de cînd începuseră lucrul la stîlp.

Tucă mestecă între dinți o injurătură.

— Păi, da ! — rînji el. Ca să mergi mîine la președinte, să mă torni, să-i zici că din cauza mea nu s-a făcut treaba, să-mi taie ziua, nu ?

— Du-te, mă, acasă ! — zise Adam, la fel de liniștit. Du-te ! mai făcu el, cu blindețe. Las-că-l salt eu . . .

— Ce să salți ! — nu înțelese Tucă.

— Stîlpul.

Tucă se uită lung de tot la el și gura i se strimbă deodată a silă. Scuipă apăsat, într-o parte, se răsuci în loc, pe stîlp, și rămase astfel, cu ochii pierduți în zare, către deal.

Stîlpii, drepti și negri, se înșirau la intervale regulate, în sus, pe pantă. Nu se zărea țipenie de om în jur.

Lui Tucă i se încheștară tăcile de cîndă. Dacă ar fi avut putere, i-ar fi sfărîmat oasele lui Adam cu ce ar fi găsit la îndemină. Numai că pe Adam asta, îl știa tot satul de cînd pusese în genunchi un bou, lovindu-l cu pumnul între ochi ; un bou speriat dintr-o mușcătură de șarpe, care băgase groaza în țărani, alergînd, inebunit de durere, pe uliți.

Își aprinse o țigară și încercă să nu se mai gîndească la nimic. Nu reuși însă ; foamea îi răscolea măruntaiele. Înainte de a pleca, prinsese o găină și îi vorbise muierei să o fiarbă întreagă și să-i facă mujdei. Îi plăcea mult carnea de găină fiartă cu încetul și tăvălită apoi prin zeama aceea sărată, îngroșată cu usturoi strivit.

Își simți gura toată o apă și supse îndelung fumul amar al tulumului.

Adam ieși din groapă tirziu. Aruncă cazmana într-o parte și își scutură țărîna de pe pantalonii.

— Ce, mă, ai terminat ? — îl întrebă Tucă, în batjocură.

— Omul dădu din cap.

— Ai terminat cu-adevăratelea ? — făcu Tucă, din nou.

Adam dădu iarăși din cap. Tremura de oboseală.

— Ce vorbești ! — se miră Tucă. Eu ziceam că poate să mai dau și eu cîteva cazmale !

— Acu nu mai e nevoie — zise Adam și se lăsă jos, în iarbă de parcă s-ar fi ferit să nu-l supere pe celălalt, așezîndu-se alături de el.

Tucă stinse restul țigării și se săltă de pe stîlp.

— Ce mai aștepți ? — întrebă el. Hai să-l virim, morții, odată !

— Ziceam să mă odihnesc și eu nițel — vorbi Adam, fără prea multă convingere.

— Da ce ? Te-am rugat eu să te spetești, așa, de unul singur ?

Și ca și cum s-ar mai fi aflat cineva lingă ei, acolo, Tucă se miră tare către acel cineva :

— Io-te, mă, la el ! Deștept e, dom-le !

Apoi se răsti scurt, la Adam :

— Hai !

Adam se ridică de jos. Își trozni, pe rînd, degetele amorțite de încălzire, își frecă obrajii și privi în jur, de parcă ar fi căutat ceva. Făcu în cele din urmă cîțiva pași și se aplecă asupra stîlpului. Incepură să-l rostogolească, împreună, către groapă.

Tucă avu grijă să treacă la partea mai groasă a lemnului ca să-l lase pe Adam să salte; săltatul era cel mai greu de îndeplinit.

După ce potriviră lemnul, Adam se îndreptă din șale și scuipă între palme. Apoi se uită la Tucă și, deodată, laja i se deschise într-un zîmbet larg: asta îl miră pe Tucă, căci nimeni din sat n-ar fi putut susține că l-a văzut pe Adam altfel decît încrunțat și morocănos.

— Măi, Tucă — zise acesta. Tu cunoști casa mea ?

Tucă se holbă la el, înmărmurit :

— O cunosc ! Da ce-ți veni ? — murmură el, zăpăcit de-adreptul.

— Nu asta, mă ! Ailaltă ! — și Adam își șterse palmele de țurul pantalonului. Aia veche !

— O știu și pe aia ! — aproape că se bilbiu Tucă, luptîndu-se să înțeleagă ce vroia omul de la el.

— Aia, cînd a fost s-o stric, a trebuit să aduc tractorul, să-i sparg zidurile.

Și Adam îi făcu cu ochiul lui Tucă, ca și cum l-ar fi făcut părtaș la un mare secret al lui :

— Mie, cînd fac o treabă, îmi place s-o fac așa, ca să țină :

Și, vesel, îi mai trase o dată cu ochiul lui Tucă .

Apoi prinse stîlpul de cap, cu brațele adunate și îl săltă pînă în dreptul pînteului. Trase aer în piept, și mai săltă o dată, ridicîndu-l pînă deasupra capului. Se clătîină sub greutate, dar își reveni repede și rămase încrămășat astfel, cu stîlpul deasupra. O vîină i se umflase în colțul ochiului, gata să pleznească.

— Pune-i proptă : — răcni el.

Tucă încercă să țină stîlpul cu miinile, dar palmele îi alunecară pe catraa. Se așeză pe buza gropii și își sprijini picioarele în trunchiul gros, proaspăt tăiat. Încercă să prindă din nou stîlpul între miini, dar simți o înțepătură în palmă : îi intrase o țeapă. Abia atunci văzu cît de adîncă era groapa de sub el.

— Da ce dracu ai . . . — mai apucă să zică și în aceeași clipă piciorul îi scăpă. Simți o izbîtură ușoară în gleznă, trunchiul alunecă brusc, abia avu timp să sară înapoi, se tiră în miini, prin iarbă și cînd se dezmetici, în sfîrșit, stîlpul era la pămînt iar Adam se afla lîngă el, trîntît jos și îl ținea îmbrățișat.

— Mă, prost ești, mă : — izbucni Tucă, nemaiputîndu-se stăpîni. Te miri că nu mai ai putere : Să mă bată Dumnezeu dacă înțeleg la ce îți-o fi trebuit ție așa o groapă !? Te pomenești că îți ridică careva monument ?

Adam gemea încetîșor. Tucă continuă să zbiere, învîrtîndu-se împrejurul lui :

— Acu ce stai ca o momîie ? Scoal' sus, sau vrei să ne apuce noaptea ?

Adam nu avea cum să se scoale. Reuși să o facă numai după ce Tucă săltă stilpul, atît cît să-și poată trage piciorul strivit. Singele îi pătrunsese prin gheată, năclăindu-i șiretul.

Tucă îl descălță, speriat. Mare lucru nu era, îi pleznise doar unghia de la degetul mare, iar încă două degete i se învinețeau văzînd cu ochii. Îi căută baftista, în buzunar. O găsi, o rupse în fișii și îi legă piciorul, așa cum putu. Se simțea vinovat într-un fel : dacă el, Tucă, n-ar fi dat drumul stilpului, nici tărășenia nu s-ar fi întimplat.

Adam, însă, nu părea că se gîndește la accident ; își mingiia ușor, peste legătură, piciorul lovit. Avea, din nou, chipul acela întunecat pe care îl cunoșteau toți sătenii.

— Nu-i vorba de nici un monument aici : — bombări el de cîteva ori, parcă înciudat, apoi, cu multă greutate, se săltă de jos. Făcu, schiopătînd, cîteva pași.

Tucă se ținu după el, purtîndu-i bocancul în mînă. Abia după ce Adam se așeză pe stilp, privindu-l întrebător, Tucă se dumiri, în sfîrșit și lăsă bocancul să cadă în iarbă, alături de cămașa omului ; oricum, Adam nu-l mai putea încălța.

Amurgul îi prinse șezînd tăcuți unul lingă allul, singuri pe întreg cîmpul, cît îl puteau zări cu ochii. Dinspre sat ajungea uneori pînă la ei cîte un lătrat obosit. Soarele se topise parcă peste cîmp, înroșindu-l.

Într-o vreme se porni să bată un vînt călduț, cu miros de fin. Lui Tucă i se făcu răcoare. Adam își săltă capul și adulmecă îndelung.

— Vine ploaie — zise el apoi.

— Vine, da ! — făcu Tucă, neștiînd ce altceva să spună.

— Vine ploaie și se duce de ripă tot ce au făcut ăștia — continuă Adam și întinse mîna către șirul de stilpi. Aia, de pe pantă, țin, că se scurge apa. Dar ăștia de aci, din vale, or să se aplece... toată apa se va aduna pe ei !

— Așa crezi tu ? — întrebă Tucă.

— Ihim ! — făcu Adam, convins. Lucru de mîntuială — mai zise, și își viri un deget în gură, scobindu-se cu unghia între dinți.

— Atunci se va apleca și ăsta — zise Tucă și lovi cu palma lemnul de sub ei.

— ăsta ? — își întoarse Adam capul către el.

— ăsta, da !

Adam își scoase mîna din gură și privi o clipă în viriul degetului cu care se scobise.

— Nu ! — făcu el. ăsta n-are cum !

Tucă desluși pe chipul omului un zîmbet chinuit.

— ăsta, al nostru, e înțepenit bine. N-are cum.

Tucă se ridică în picioare.

— Nici nu l-am virit în pămînt, și tu zici că e înțepenit bine : — zise el.

— Îl virim noi ! — făcu Adam.

— Păi, poți ?

— Pot. Treci tu la săltat.

După ce-l băgară, Adam se așază în iarbă, să i se potolească durerea ce începuse să-i scormone piciorul din nou. Tucă se apucă să bătătorească pământul, de jur împrejur, călcându-l.

Din roșu, cîmpul începuse să devină cenușiu, ușor albastru. Undeva, dincolo, peste deal, trecu un tren : zgomotul saboților se auzi pînă la cei doi. Apoi, un fluier lung se risipi peste cîmp — din partea opusă, lătratul cîinilor se înteeți.

Plecară tirziu. Aproape că se întunecase cu totul. Adam își luă cămașa pe el fără să-i mai vire poalele sub curea. Cu cămașa astfel, legănîndu-i-se pe șolduri, părea și mai gros la trup. Mergea încet, împleticîndu-se, ținînd de șiret bocancul aruncat peste umăr. Tucă călea în urma lui, în tăcere, cu privirea ațintită la bocancul ce se legăna pe spînarea lată a omului.

Aproape de sat, pe pod, Adam se opri locului iar Tucă, ajungîndu-l din urmă, se opri și el.

— Ce e, mă ? — întrebă, și îi veni să ridă văzînd chipul lui Adam ; părea speriat din cale afară.

— Bă, eu n-am proslit, sau ce ? — întrebă acesta.

— Da ce-ai pățit ?

— Am uitat acolo cazmaua !

— Așa, și ? Ți-am adus-o eu !

— Văd ! Dar așa ceva n-am pățit de cînd sînt ! — zise Adam și întinse mîna după uncallă.

— Lasă-mă — făcu Tucă. Las-e-o duc eu. Tot îmi ești în drum.

Adam rămase cu mîna întînsă.

— A la unde e ? — întrebă el.

— Ce, mă ?

— Cazmaua, de !

— N-am luat-o. Nu-ți spusei că i-am frînt coada, azi dimineață ? Am săpat, amîndoi, cu asta, a ta.

— Precis ?

— Precis. Păi cum, tu nu-ți mai amintești ?

Adam îl mai privi o clipă, apoi își lăsă brațul în jos.

— Ca să vezi ! — făcu el.

— Ca să vezi ! — făcu și Tucă. Și, arătînd cu capul către drum, înainte, adăugă : Haide !

Porniră. Acum pășeau alături. Luminile satului se apropiau încetîșor de ei.

— Adame ! — vorbi Tucă, într-un timp.

— Ce vrei ! — tresări Adam, cu gîndurile aiurea.

— Zi . . . acolo nu era vorba de nici un monument, ai ?

— Unde, mă ?

— Colo, pe cîmp ! Monumentul . . .

— Care monument ? — făcu Adam, nedumerit.

— Bine, mă, las-o baltă . . . ! — se posomorî Tucă.

Intrară în sat. Ulițele erau pustii. Becurile de pe stilpi luminau, pe rînd, chipurile celor doi și, la un moment dat, lui Tucă i se păru că luminile

astea nu fac altceva decît să-i poarte pe ei înainte, plimbîndu-le umbrele, de la un stîlp la altul. Şi atunci, fără nici o legătură, îşi aminti de casă şi de blestemata cea de găină.

Se opri :

— Adame ! — făcu el.

— Ce mai vrei ? — mormăi omul.

— Tu ce faci acu ?

— Ştiu eu ? Ziceam că să trec pe la alimentara, poate c-o mai fi deschis, să iau ceva de-ale gurii. Da, de ce ?

Tucă nu vorbi imediat. Simţi că uşurarea aceea, născută în el odată cu hotărîrea pe care o luase acum, făcea loc, pe nesimţite, unui fel de teamă : teama ca omul să nu îl refuze, să nu se împotrivescă rugăminţii lui. Şi, tot atunci, simţi că uşurarea aceea era ca o bucurie, o bucurie nouă, iar teama crescu şi ea, deopotrivă cu bucuria asta.

Îşi luă inima în dinţi :

— Măi, Adame ! Uite ce zic eu . . . — începu el.

HORIA PATRAŞCU

M E N I R E

*N-a rătăcit, nădejdea-mi, precum Dante,
Prin silnicul infern, prin paradis.
Celeste lumi își macină-n plictis
Cetățile de plumb, agonizante.*

*Nu-mi înghițiră doruri, nici amante
Reci, milurile miticului Stix.
Te-am căutat prin lanurile-nalte,
Printre scaieți, prin pulbere-ntr-adins.*

*În loc de inger, te-am rostit mireasă,
Sub sinul tău am proorocit să crească
Tiparul meu și dragostea-mi întreagă.*

*Am vrut să-mi teși alături, să suspini,
Destinul tău de brațu-mi să-l anini,
Cum pasărea cu micul cuib de-o creangă.*

P E V A L E A C E R N E I

*Eu m-am umplut de tine ca munții de tăceri ...
Miros a fag, a boare, m-aptrec cu nalta-ți frunte,
Ea, Cerna-ți, joacă chipul pe înpumate unde
Iar eu te port în singe din dor, din mingiieri.*

*Și tu ești numai joc de frunze, de scînteii ,
Și risul tău e joc, și ochii mici, clipind,
Și stropul de izvor pe care-n glumă-l bei,
Și părul de-abanos cu umbre de argint !*

*Cu genele mă chemi, cu mina mă desprinzi,
Stîrnind pentru cîntare sonorele oglinzi
Tu jocul ăsta, spune-mi, cum are să sfîrșească ?*

*Nu ! Lasă-l să se zburde, să salte în spirală !
De l-ar opri vreodată o jalnică vîntoasă,
Te-ai scutura din mine, cu bolțile, banală . . .*

S O N E T T Ă I N U I T

Sonetele sucite prin nopți de insomnie
Ți le-am adus, iubito, să le ascuți în gînd.
Nu le deschide încă. Amîină-le pe cînd
Se lasă seara-n tremur și-n suflet înlirzie.

*Își vor desface : muguri, oglinzi și simțămînt.
Și fiecare simbol cu miez, cu melodie
S-o contopi cu tine în ritm, în fantezie,
Febriță, plutitoare, vei aripa vibrînd.*

*Să nu le audă nimeni. Sint numai pentru tine.
De nu le recunoști, ascunde-le ! Și lasă . . .
Să-ți pun cununa albă, a versului mireasă !*

*Să te involbur toată — miracol arzător,
Să-mi suni ca o vioară, cu singe și cu rime.
Să-mi fi doar poezie ! Din umăr la picior.*

AL. IEBELEANU

S C R I S O A R E D E T O A M N Ă

*M*ă dor buzele ca două stele ranite
Mă dor genunchii de piatră singurîndă
Fără sărutările tale dureroase.

*M*ă dor umerii ca două tăceri lunare
Mă dor sîinii ca două fructe mușcate
Fără îmbrățișările tale dureroase.

*M*ă dor frunzele șoptelor multe
Cînd le simți desprinzîndu-se deșarte
Din copacul viselor noastre.

*M*ă dor depărtările astea
Care nu ne apropie mai repede
Vacanțele respirației noastre.

ILEANA ROMAN

B A L A D Ă

*D*e la o clipă la alta
Timpul alunecă mut,
Cu-aripi neclintite o pasăre
Strigînd, pe cer a trecut.

*D*e la o clipă la alta
Timpul n-are culoare; —
Tainic, încet se desface
Nouă, involtă, o floare.

*D*e la o clipă la alta,
Timpul nu simte cînd lunecă,
Inima mea, lac sub cer,
Se luminează, se-ntunecă .

ELISABETA ISAVOS

*S*e urmăresc în sarabandă clipe
și-amefitor e jocul de culori.

*Vezi cum aleargă-n frunte albe, albastre
și roșii, verzi, portocalii. Nebune —
par fețe care duc în mâini ghirlande
cu doruri, iubiri, ris și bucurie.
Și poart-o floare plină de arome
din care blind, ca un ecou, departe
simți dorul plin de dulce-amar venin.*

*Dar urma lor o calcă fără preget
o umbră neagră, grea, umilitoare :
Durerea. Plînsul. Hău întunecat
în care pierе tot ce-i trece pragul.
Apoi un gol, e drumul gol de clipe.
E timpul măcinat de foamea lor :
durere, plîns, sîșietor delir
în care moare timpul și lumina.
În urna umbrei negre-î uită umbră
în care nu-i nimic. Două clipe moarte.*

*Dar sulger palid trece înc-o clipă.
Ea e soția celor care vin.
Și vine. Iată-o. Cîntă bucuria :
Albastru dur, tăiș de-otel și forță
care învinge tot ce nu-i tărie.
Durerea, plînsul, moartea cad și-aleargă
din nou șiragul clipeilor-culori
din care țese curcubeu Cronos —
bolți pentru sala noilor oșpeți.*

ALINA CAZACU

AMURG MONTAN

Vipera cea lină ră dormea în fiecare dimineață câteva ceasuri bune acolo, pe stîncă tocită de lingă izvor.

Pica soare mult în acel loc, și soarele moleșea vipera, o făcea leneșă și o zăpăcea cumplit.

Băiatul pădurarului știa de somnul viperei și în sinea lui se bucura nespus de această descoperire. Vipera, la început, șuiera și scuipa cu venin spre băiat, bătea cu coada de stîncă, se arcuia și se repezea — săgeată în prăpastia ce se deschidea alături, rostogolind odată cu ea pietre și frunze.

Băiatul, copleșit de frică și de luciul viu, verzui al viperei, rămînea locului, nădăjduia ca vipera să se arate iar, dar șarpele nu se mai ivea după scufundarea în adînc.

În săptămînile următoare băiatul a continuat să se apropie de stîncă, găsea vipera întinsă, moleșită, dormitînd, el se posta la cîțiva metri și privea. Solzii viperei scilipeau în soare, și totul în jur devenea sclipăt; și frunzele copacilor, și trunchiurile lor, și apa izvorului.

Spre bucuria pădurarului mic, vipera nu se mai cufunda în prăpastie, ei-și vedea liniștită de odihna ei. Așa stînd lucrurile, vizita cu regularitate stîncă de lingă izvor întirziînd mult pe munte iar atunci cînd se întîmpla în maică-sa să-l întrebă pe unde a umblat și unde a zăbovit, băiatul îi răspundea cu simplitate că urcase pînă-n vîrî să bea apă din izvorul de departe că tare-i fusese sete și apa de la izvorul cel de departe era limpede și sățioasă.

Nevasta pădurarului nu-l certa pe băiat, pentru drumurile lui pe munte și nici nu-l sfătua să nu le mai calee.

Drept pedeapsă, totuși, îl trimitea pe băiat să alunge veverița din bradul de lingă coteț, explicîndu-i că veverița și-a luat-o-n cap și prea țopăie de la o vreme, prea își viră nasul, în odaia omului și în treburile lui.

Băiatul o asculta calm, dădea afirmativ din cap în semn că: "... lasă, mamă, știu, o aranjez eu pe ea, pe cucoana veveriță, i-arăt eu ei cine-i mai mare peste brazii și peste stejarii și peste izvoarele astea, o învăț eu minte..." apoi ieșea în curte, își pregătea praștia și, fixîndu-se bine pe picioare, lua la ochi cu mare migală urechea minusculă a veveriței.

Piatra din praștie nu-și lovea decît arar ținta, întrucît veverița țîșnea de pe cracă întoîrdeauna cu câteva clipe înainte de momentul atingerii.

Țintașul se întorcea în odaie plîngînd: blestema veverița, blestema praștia, și pe maică-sa care-și bătea joc de el și de pietrele lui.

De fiecare dată în asemenea situații, intervenea taică-său, pădurarul, care îi dădea în glumă trei-patru pumni în frunte țintașului, doar așa, ca să își vină în fire și să se inveselească.

Băiatul primea pumnii fără să tresară, se oprea din plîns și, foarte firesc, întreba pe maică-sa ce i-a pregătit de prînz.

De aici încolo orele curgeau obișnuit, lent, pădurarul își lua pușca și mergea într-ale lui, nevastă-sa își vedea de tigăi, iar băiatul căuta undița și cobora spre riu să pescuiască mreană ori să-l găsească pe Arsenie, feciorul păcurarului de la stîna din vale cu care să se joace de-a „hoții și pădurarii”.

Arsenie purta papuci de la oraș, era încet în mișcări și cam bleg. Băiatul pădurarului îl punea să iure ghindă (Arsenie își ticsa sînul și buzunarele cu ghindă) iar după săvîrșirea faptului, băiatul pădurarului îl lua la goană pe Arsenie prin pădure trăgînd cu praștia după hoț. Arsenie alerga cu tragere de inimă vreo cîteva sute de metri, crengile uscate trozneau sub papucii lui mari, și păsările pădurii țipau sperlate și zburau de zgomotul papucilor lui Arsenie, și băiatul pădurarului îl ajungea și-l întindea la pămînt pe hoț și, sperîndu-l că-l spînzură de-o scorbură de nu va face întocmai, îl poțtea să mînințe „de-adevăratalea” ghindă.

... Seara, frînt de oboseală, băiatul pădurarului se furișea în șopron și adormea cu o sandală netrasă din picior. În somn îl urmărea mereu un vis. Se făcea că el, îmbrăcat în pantalonii lui Arsenie și cu papucii de la oraș ai acestuia în picioare, mergea spre stîncă. Pămîntul se ridicase undeva în nori iar cerul albastru și nemărginit coborise sub papucii lui Arsenie. Și băiatul pădurarului pășea cu bucurie pe cer, și cerul era străveziu, limpede, și băiatul putea să vadă cu ușurință rădăcinile copacilor pînă în străfunduri, și de asemenea, mai putea să vadă acolo, în străfunduri și cîrțițele și toate acelea din adînc. Vipera îl aștepta lingă izvor, dar nu mai era viperă ci o zîna cu părul de flacără și ochii de scînteii.

— Hai — îi zicea zîna — hai mai repede cu mine, uite pe colina aia de dincolo de mesteacăn, să facem un foc din coarne de cerb ca să se încălzească la focul acela toți fluturii, și toți peștii, și toate păsările...

— Hai — îi răspundea băiatul — hai să mergem să aprindem un foc ca să încălzim toți fluturii și toți peștii și toate păsările...

Zîna cu părul de flăcări cobora de pe stîncă atunci, îl chema pe băiat și porneau amîndoi spre mesteacăn.

Pe la jumătatea drumului băiatul obosea, zîna pricepea acest lucru, își smulgea o aripă și o înlîcea în umărul băiatului.

— Așa, îi zicea zîna, zboară acum, că ai și tu o aripă și poți zbura, și-ai să vezi că nici fluturii, și nici peștii, și nici păsările nu s-or mai teme de tine...

Ajunși la locul cu pricina, băiatul cerea un fir din părul de flacără a zînei și ațîța cu el focul; coarnele de cerb dintr-odată se aprindeau și focul ațîțat de băiat creștea, la început cit un munte, apoi cît o zare, apoi cît tot cerul.

— Uite ce foc mare am făcut noi, — se minuna băiatul.

— Precum zici — aprobă zîna — un foc atît de mare nici eu n-am mai văzut pînă acum.

După aceea soseau fluturii și peștii și păsările, băiatul încerca să numere zburătoarele, dar, spre surprinderea lui, nu reușea niciodată, deoarece prea

mulți pești și prea multe păsări soseau, atît de multe încît băiatului i se părea că peste focul uriaș plouă cu pești și cu păsări.

În acel moment se ivea de undeva taică-său, pădurarul, înalt cît un stejar și cu gene lungi, și cu brațe puternice și groase, și cu o undiță mare, cît un curcubeu. Peștii, năucii de plăcere, nu se fereau de pădurar, ba din contră, îi săltau pe lingă undiță, se loveau de genele pădurarului, i se așezau pe umeri. Acesta minuia cu pricepere undița, prindea peștii unul cite unul și-i vira rizind în buzunar.

— Tată, striga din răspuțeri băiatul — ce faci omule, de ce-mi aduni în cîrlig peștii și de ce mi-i omori...

Pădurarul nu lua în seamă vorbele băiatului și-și vedea, vesel, mai departe de pescuitul lui. Din cînd în cînd se uita la foc și murmură ceva supărat. Și murmurul tatălui alunga peștii și stîngea cu ușurință focul și înde-părta cerul.

În secunda următoare totul se prăbușea cu zgomot, băiatul se trezea subit și plîngea de durere.

Așa se făcea că în toate diminețile băiatul pădurarului se învîrtea năuc pe lingă lucruri, pășea absent și trist. În cele din urmă devenea nerăbdător, se strecura printre tufe și o apuca spre stîncă de lingă izvor.

... Într-o zi, pe neașteptate, suie la casa pădurarului bătrînul, bunicu' după mamă al băiatului. Venise din sat cu gîndul de a schimba cinci-șase cuvinte cu nepotu-său, pe care-l socotea isteț dar mare pramatie și destul de într-o ureche.

La sosire se sărută cu acesta zdravăn, îl luă și-l duse la desaga lăsată lingă ușa, din care scoase trei pepeni galbeni, burtoși, mici cît pumnul și pe care îi puse țîncului în palmă.

— Intotdeauna mi-aduci pepeni, cînd vii la noi, gata, mi-aduci pepeni, altceva tu nu mai ști să-mi aduci... zise băiatul.

Bătrînul se miră de această nemulțumire francă a băiatului și, văzîndu-și pepenii nevrednici de a aduce bucurie în sufletul nepotului, constată:

— Pepenii-s buni la gură și-s copti, și-s proaspeți; află tu c-așa am vrut să-ți aduc: proaspeți...

— Nu-mi mai trebuie pepenii tăi; nu mai vreau și gata, pepeni, că tu numai pepeni știi să-mi dai...

Nevasta pădurarului, trăgînd cu urechea, se amestecă:

— Taci din gură, băiele, fii mai cu obraz, că de nu, pun mîna pe cîrta și-ți prăpădesc șalele.

Bătrînul, contrariat de amenințarea mamei, pe care o găsi foarte fără rost spuse:

— Tu să nu te viri în ciorba noastră, muiere, să-ți vezi de treburile tale și să nu mai te viri în ale noastre...

... După un ceas de vorbă, bătrînul își luă desaga și, lăsînd ziua bună, coborî spre sat.

Băiatul, rămas singur, ieși lingă coteț să se războiască cu veverița cea fumurie și dată dracului, dar bradul era pustiu, veverița cine-știe pe-unde, liniștea multă și pădurea amorțită. Și băiatul pădurarului își aminti iarăși de stîncă cea pleșuvă de lingă izvor, și de vipera cea frumoasă care nu se mai temea de el, dar de care nici el nu se mai temea, și de apa izvorului ace-luia, lîmpede și sățioasă. Își zise în sinea lui că n-ar fi rău dacă ar putea să

se nute stîncă și izvorul mai jos, mai spre ogradă ca să se poată mai des apropia de stîncă și de izvor, și să bea apă de aceea ori de cîte ori i-ar fi sete. Apoi se auzi strigat de maică-sa, băiatul știa că bătrîna îl cheamă la culcare, și, într-un fel, se bucură că ziua se încheiase și, dincolo de ea, îl aștepta focul cel urlaș din coarne de cerb și ploaia cu pești și cu păsări...

... În duminica următoare, bătrînul, o dată cu răsăritul soarelui, bătu din nou la ușa pădurarului. Erau toți trei acasă și musafirul fu primit cu o explozie de voie-bună.

După ce se ziseră cuvintele banale și știute cu referiri la vreme și la peripeziile urecușului, bătrînul se scutură de desagă și, spre uimirea băiatului, din desaga moșului sări o fată de vreo șase ani, zglobie și cu nasul cîrn.

Băiatul îndrăzni să facă cîțiva pași spre cîrnă, fata se trase speriată înapoi, se lovi de un scaun și căzu în mijlocul odăii. Băiatul rîse și o lovi cu piciorul. Fata țipă de durere și începu să plîngă. Bătrînul, prevenitor, luă urechea nepotului și o învîrti între degete de mai multe ori, după care ajută fata să se ridice.

Fata avea părul de un roșu aprins și băiatul observă acest amănunt. Dintr-odată cîrna îi apărură de treabă și frumoasă. O pofti în cerdac să-i arate praștia, și undița, și năvodul. Fata, deși neîncrezătoare, îl urmă și păru încîntată de averea băiatului. Ba chiar îi ceru cîteva niuele de frasin, pe care le găsi foarte frumoase.

Năvăli peste ei bătrînul și, după ce-i lăudă pe amîndoi cum că sînt copiii cei mai cuminiși din lume, îi chemă să-l însoțească în obișnuita-i „pre-umblare”.

Ieșiră printre tufe. Plouase peste noapte și-n nări te lovea puternic iz de frunze putrede și de ciupercă. Bătrînul cercetă văzduhul și le zise copiilor că va urma o zi senină; băiatul pădurarului privi cerul și nu pricepu din ce cauză fusese nevoie ca moșul să le spună lor aceasta, de vreme ce puteau să vadă și ei foarte bine că cerul era albastru și fără seamă de nor.

În cale le ieși, prostește, un iepure sur, slăbănog și ochios.

Fata îl observă și, căutînd în ochii băiatului, întrebă :

— Ce-i ăla ?

— Ehe, risc băiatul, ăla-i un iepure.

— Oprește-l ! îi porunci fata.

— Neroado, zise băiatul, eu nu pot să opresc iepurele...

— Vai de tine, — chicoti fata — dacă tu nici un iepure nu poți să oprești, atunci... vai de tine.

— Ca să-l oprești, trebuie să-l omori pe iepure ! explică băiatul.

— Da de ce să-l omori ? se miră fata.

— Hai, hai, grăbiți-vă — îi îndemnă bătrînul.

Înaintau spre stîncă toți trei (băiatul dorea să-i ducă la izvor și să le dea apă de aceea), bătrînul se freca într-una sub coaste și tușea, iar fata cerea mereu informații că, „de ce brazii sînt fără frunze”, că „de ce nu se zăresc nicăieri oameni”, și că „de ce nu se prăvale o dată și o dată muntele...”

Bătrînul, ajungînd într-o vilcea, propuse copiilor să facă un popas. Îi trecu prin mințe, cam în același timp, și o idee năstrușnică.

— Ce-ar fi — zise el — dacă azi mi-ai dăruî și tu ceva.

Băiatul se gîndi puțin și ajunsese la concluzia că, de fapt, putea să-i dea în dar și el ceva bătrînelui. Își scoase praștia din buzunar și o întinse moșului.

— Ține-o, zise băiatul, ți-o dau ție...

— Ha, ha, ha! se hlizi bătrînel — mie nu-mi trebuie praștia ta... eu n-am ce să fac cu praștia ta! Altceva, dă-mi!

— Ce? întrebă nedumerit băiatul.

— Uite, îl lămuri bătrînel, eu ți-am adus pe Maria (și arată către fată). Dă-mi și tu tot o vietate, una care să-ți placă ție mult, că atunci și mie mi-o place. Dă-mi o pasăre, ori un cărăbuș, ori o veveriță, ori un păstrăv, bunăoară.

Băiatul se tot strădui să găsească ceva pe placul moșului. Deodată se înșenină la față.

— Moșule, vorbi el, eu o să-ți dăruiesc ce e mai frumos în pădurea asta, dar nu pentru totdeauna, ci doar așa, pentru cîteva zile...

— Ce-o să-mi dăruiești? scînci moșul.

În loc de răspuns, băiatul le făcu semn să-l urmeze.

Nici stîncă, nici izvorul și nici vipera nu erau departe.

Băiatul îi rugă pe cei doi să păstreze tăcere și să păsească mai cu grijă.

Dimineata aceea de august trona calmă peste împrejurimi, undeva în josul pădurii se auzea o ciocănitoare și ciocănitul ei răzbătea distinct pînă la băiat.

— Hai, le arătă el, celor doi, hai să ocolim pe aici prin spatele stîncii, pe lingă prăpastie.

Fata și bătrînel se supuseră. Foarte aproape de stîncă, băiatul se opri fascinat. Solzii viperei selipeau în soare și totul în jur era selipăt: și frunzele copacilor, și trunchiurile lor, și apa izvorului.

Bătrînel și fata nu zăriseră încă vipera, preocupăți fiind de prăpastia care se deschidea în sîngă lor.

Băiatul conchise în șoaptă:

— Tu, moșule o să-mi dai desaga acum, că am nevoie de desagă.

— O, se înveseli moșul strigînd, dar n-am desaga la mine, am lăsat-o în odaie, bat-o norocul ei s-o bată de desagă...

Toemai atunci în virful stîncii se auzi o plesnitură, moșul și fata văzură ridicîndu-se spre soare un ghemotoc verzui, orbitor de verzui, după care ghemotocul se desfăcu într-o panglică cu sumedenie de inele și dispăru de partea cealaltă a stîncii.

Abia în acel moment băgă de seamă bătrînel că panglica alunecă strașnic de-a latul muntelui.

— Vipera! țipă gîluit de frică moșul.

— Vipera! se văicări fata.

— Vipera! se bucură copilul, urmărind inelele gălbui în bătaia soarelui.

— După ea! strigă nefiresc de subțire moșul.

— După ea! îi ținu isonul fata.

— După ea! se entuziasmă băiatul.

Vipera aluneca înspre bungelul pietros.

Se iviră ca din pămînt pădurarul și nevastă-sa (auziseră țipătul bătrînelui), zăriră și ei vipera și, zvîcnind de spaimă, plecară și ei în urmărirea șarpelui, alăturîndu-li-se celorlalți.

— Vipera ! strigă iar bătrînul turbat de frică.
— Vipera ! urlă pădurarul.
— Vipera ! țipă nevasta pădurarului.
— Vipera ! rosti băiatul fericit că vipera nu se mai scufundase în prăpastie, că putea să-i vadă toate inelele galbene, verzui, negre . . .

Și așa, tot fugind, în calea tatălui apăru un pietroi. Se aplecă și-l ridică (băiatul nu pricepu intenția tatălui), iuți pașii, se apropie de viperă și aruncă icnind, bolovanul.

— O, tată, zise trist băiatul, stai, nu te grăbi, stai numa' că o prindem noi fără bolovan . . . și chiar de n-o prindem acum, i-o dau eu altădată moșului, că moșul mai poate să aștepte . . .

Cuvintele băiatului pluteau singure, se izbeau de trunchiuri, se pierdeau în aerul cu iz de ciupercă.

Nevasta pădurarului scormoni după un pietroi și, lipindu-se de bărbat (acesta se oprise și privea satisfăcut), aruncă și ea cu bolovanul.

— Hei, mamă, strigă băiatul, nu da cu pietroiul, lasă că o prindem noi pe ea, cînd doarme . . .

Nimeni nu luă însă în seamă spusele băiatului. Moșul lovi și el cu bolovanul, nici fata nu se lăsă mai prejos, căută o piatră mică cit un ou de cioară, dar de lovit, lovi și ea cu piatra ei mică.

Băiatul avu pentru o clipă senzația că zboară împreună cu zîna cea cu părul de flăcări să aprindă focul din coarne de cerb cu un fir din părul ei, apoi îi jucă pe dinaintea genelor ploaia de păstrăvi și de păsări, apoi totul se prăbuși strident ; pădurea, oamenii de lîngă el, brazii, izvorul, își pierdură orice contur.

VASILE CREȚU

NE POTRIVIM?

I.
Sabina se uită în soare strîngînd pleoapele. De gene i se aninară mulțime de curcubeie scurte, strălucitoare. Încîntată, observă că au forma unor micuțe evantaie. Pe urmă, din nou, de data asta distinsе linii subțiri și lucioase în culorile curcubeului, așezate una lîngă alta în fascicule orizontale, ca niște micuțe armonici din fire de sticlă colorată. Cu cît era mai atentă și căuta să observe, cu atît îi creștea încîntarea, mai ales că își dete seama că, variînd deschiderea pleoapelor, curcubeiele își schimbă forma, mărirea și luminozitatea. Jocul o cuceri de tot. Dar soarele se înnoră pe neașteptate. Strînse cu un fel de tenacitate ochii, fără ea, bineînțeles, să mai vadă decît pete tulburi, roșiatice și verzi, neplăcute, parcă lipite ca o murdărie în dosul pleoapelor. Apoi, pentru o clipă, soarele se eliberă din nou și ea mai prinse un palid și fugar colan suspendat de șapte culori. Erau poate nori subțiri sau poate bătea vîntul, căci, capricios, curcubeul apărea și dispărea de pe

gene, dar, fugar și palid, încet nu mai putea să-i distingă forma. Strinse atunci din nas, de parcă așa ar fi putut să-l rețină și să-l întărească.

— De ce te strîmbi? o întrebă mamă-sa.

— Nu mă strîmb. Mă joc cu soarele. Chiar dacă el nu prea vrea...

2.

Dorel stă sub umbrarul de liliac înflorit pentru a doua oară și cîntă. Sunetele chitarei sale sînt limpezi, neobișnuit de limpezi. Pe bancă, doi băieți și o fată. Silviu stă turcește mai la o parte, într-un maldăr de iarbă de curînd cosită, nemișcat, doar ochii, mari, îl sorb parcă.

Primăvara, umbrarul era plin de frunze și flori, te ascundeau ca într-o scoică parfumată. Acum însă, din partea cealaltă, printre crengi, Sabina zărește foarte bine capetele celor de pe bancă. Unul are o țeastă tunsă, puțin ovoidală, celălalt, dimpotrivă, părul negru, des și creț. Vede și o parte din fața fetei, care poate că ride, sau poate doar pomeții îi sînt rotunzi ca merele. Are părul tuns băiețește, cu șuvița înspicată pe ceafă, numită „coadă de rîndunică”. Drept în fața Sabinei e Dorel, cu capul puțin aplecat într-o parte. Lumina îi bate drept în creștet și-i-l preface într-o creastă de aur.

Cîntă o melodie senină și totuși plină de vigoare, cum Sabina n-a mai auzit. Acuma, dacă ar ridica puțin capul, ar vedea-o printre crengile cu flori și frunze rare, ar suride și s-ar preface în cel mai frumos băiat din lume. Ar întinde mina și toți ceilalți — și fata aceea cu coadă de rîndunică — ar dispărea, umbrarul s-ar despica și s-ar da în lături, ca două canaturi de poarlă, fermecate. Și ar întinde atunci brațele spre ea...

Sabina simte într-adevăr două brațe cuprinzîndu-i umerii. Nu vrea să întoarcă capul și brațele fără chip o conduc, ca-n vis, împrejurul umbrarului. Acum are în dreptul ochilor chipul fetei aceleia, care ține capul puțin aplecat, ca și cum ar primi melodia aceasta curată ca pe o mîngîiere castă pe obraz. Atunci Sabina își întoarcă capul și-l vede pe Ion Mureșan, care și-a lăsat mîinile jos și o privește liniștit, ciudat de liniștit.

E foarte multă vreme de cînd Sabina i s-a ivit pentru întiași dată de sub umbrar, purlînd cumună de păpădii în jurul frunții, și cînd el și-a dorit, ca azi, s-o ia de umeri și s-o scoată din basm, s-o desprindă din chenarul înflorit vioriu, să-i dea dimensiunile naturalului, s-o învie. E atît de liniștit fiindcă i se pare că asta, acum, i-a izbutit.

3.

— Pe Bereguță n-o să-l dau niciodată. E prea urît.

Bereguță, încintat, dădu din coada sa scurt tăiată.

— Uită-te la el! A înțeleș. Rămîne al meu. Și oftă.

Cînele își puse năsucul umed și negru pe mina ce zăcea pe genunchi.

— Ți-a sărutat mina, zise Sabina, mirată.

— Așa fac toți, suspină iar Ion Mureșan, apoi adăugă, nu fără oarecare orgoliu: Dar să știi că n-o fac din slugărnicie.

Bereguță hămăi un pic. Pe urmă tăcură toți trei. Sabina rupse un fir fraged, lăptos și dulce dintr-o iarbă cu spic și o mîncă încet, în bucățele mărunte de tot.

— Ești supărat?

— Plictisit, ... fără chef...

Glasul îi suna într-adevăr alit de fără vlagă incit pe Sibina o cuprinse o mare și amară singurătate. Pe buza de jos îi rămase uitată o bucățică verde deschis din firul ierbii.

Bereguță, care amușinase prin iarbă, ridică deodată capul spre ea, își deschise botul fără să latre și gestul, cu scurta scelșpire a dinților albi, semăna cumva cu un ris de copil mic.

— Bereguță rîde! izbueni ea, arătîndu-l cu degetul. Pe urmă, însă îi păru rău, fiindcă Ion ridică alene privirea — o privire absență — și în aceste câteva clipe de indiferență a lui (căci atîta durase) era ceva ofensator, care o întărită dintr-odată. Se întimplase ea și cum, într-un joc, ar fi trebuit să prinzi o minge, dar ai întirziat cu o frîntură de secundă și mingea s-a dus aiurea; acum, oricît te-ai strădui, nu mai e cu puțință să e prinzi.

Această minge niciodată n-o s-o mai poți prinde...

Sabina sări în picioare:

— Dacă te plictisești cu mine, pleac...

4.

Intr-o zi, Sabina îl întrebă pe Ion:

— Ce te face pe tine mai fericit pe lume?

— Nu știu.

— Ba știi.

— Știu, dar nu pot spune, așa ca să fie exact. Mă face fericit ce face fericit pe toată lumea, adică înțelegi în care lume, dar totuși acest sentiment este pur personal. Ca și cum te-ai uita la un cer frumos. Cerul e al tuturor, poate mulți îl privesc chiar în același moment, totuși, ce sînt eu e numai al meu. Și totuși e și al altora. Dar de ce întrebi?

— Așa... Ca să știu dacă ne potrivim. Vreau să-mi spui direct, nu prin metafore.

Ion o privi lung, tăen, cuprins de acea pudoare juvenilă a marilor sentimente.

— Trebuie să înțelegi la ce mă refer. Dacă nu înțelegi, înseamnă că nu ne potrivim... Acuma, tu o să spui, ca de obicei, „înțeleg foarte bine”, dar eu nu pot fi niciodată sigur că tu ai înțeles exact sau numai aproximativ sau chiar de loc ce am vrut eu să spun. Adică, dacă ne potrivim, cum zici tu...

— Tovarășa dirigință zice că nu trebuie să ne jenăm de cuvintele frumoase și mari. Adevărat, nici să le luăm în deșert, zice, dar nici să le ocolim sau să le împănăm neapărat cu figuri de stil, fiindcă, în definitiv, pentru aceste cuvinte, adică pentru adevărul cuprins în ele, unii oameni și-au dat viața. Așa că eu nu mă rușinez să spun — dar tu să fii sincer și să confirmi dacă am ghicit — că tu, prin cerul care e al tuturor și în același timp numai al tău — te-ai gândit la socialism.

— Vezi că știi, Bumbuleț?

— Vreau acuma să-mi spui și motive mai concrete, mai pur personale, care te fac fericit. Adică ce te bucură pe tine în mod deosebit...

— Mă bucur cînd văd, de exemplu, că oamenii cu care am eu a face nu devin mai răi, ci mai buni. Cînd îi învăț la bine, cum s-ar zice. Și mă bucur cînd văd că și ei se atașează sufletește de mine. Adică îmi place să am prie-

leni. Afară de asta, nu-mi displace să am succese. Ba chiar pot spune că-mi place foarte mult să am succese, în toate domeniile, de exemplu să se dovedească că am avut dreptate într-o chestiune și cei care nu m-au crezut de la început s-o adeverească. Și chiar să fiu admirat, în sport, să zicem, dar numai de oameni respectabili, nu de derbedei sau așa...Ei, ne potrivim?

ALEXANDRA INDRIEȘ

SONORE FLORI ALE CÎNTECULUI

Îl cunosc de mult și în locuința lui îmi place să vin adesea, în fațtul serii, să privesc, să însemn, să ascult.

Pe omul acesta scund, îndesat și lat în umeri, cu părul rărit și sur, cu fața mare exprimând deopotrivă bunătate, tenacitate și modestie, îl revăd de fiecare dată cu egală bucurie fiindcă el cultivă reveria și dragostea slatornică pentru poezia vieții, pentru frumos.

La început știam doar atât, că e un apreciat strungar în lemn la „Întreprinderea poligrafică” din Timișoara. L-am văzut de cîteva ori la mașină strunjind lemnul.

Zburau mereu rinduri, rinduri de așchii mici, albe, ce păreau în lumina filtrată de-afară, zglobii fluturași de argint. În atelierul plin de zumzetul egal al mașinilor-unelte, strungarul privea concentrat și atent piesa în lucru, cu fața sa masivă și calmă. La mașina asta pe care o cunoaște bine de ani, el știe să facă jucării pentru copii, rechizite școlare, sau acele obiecte de artă placute la vedere care înfrumusețează orice interior. Hermann-baci, cum i se spune cald și familiar, e un artist al strungului în lemn. Dar e, în aceeași măsură, un creator. Da, pentru că el trăiește și își reprezintă viața ca un artist: cu sensibilitate și emoție. Și atunci cînd imaginea bătrînului strungar pe care o cunoșteam s-a completat cu aceasta nouă, uimitoare (deoarece era neașteptată) am văzut că adesea își trage seva din cea dintîi: din muncă. Descoperisem alături de mașina la care lucra, o coală de hirtie, nescrisă, pe care strungarul o așezase acolo cu vădită grijă.

— *Scriești versuri, Hermann-baci? — L-am întrebat, nu fără curiozitate,*

— *Nu, cîntece. Cînd am o clipă de răgaz, notez. Ritmul strungului îmi trezește cîte un acord, o frîntură de melodie. Nu vreau s-o pierd — mi-a răspuns liniștit Iacob Hermann, văzîndu-și mai departe de lucru.*

După aceea l-am văzut nu o dată, în sala „Modern” din Timișoara, la obișnuitele concerte săptămînate de sîmbătă ale Filarmonicii de stat Banatul. Ascultă transfigurat, trăiește muzica, exteriorizînd cu întreaga-i ființă emoțiile pe care le încearcă, într-un mod toluși sobru, neostentativ. L-am văzut comentînd cu muzicieni programul, întrefîinîndu-se modest și politicos cu numeroși compozitori timișoreni. Îmi pare rău însă că n-am fost de față la un concert care în viața strungarului în lemn Iacob Herman se înscrie cu o dată esențială, un moment pregătît de munca tenace a cîteora decenii de amatorism inaripat: concertul în care orchestra filarmonicii timișorene a

cîntat pentru prima oară o compoziție de a sa. Sub bagheta dirijorului Paul Popescu s-a interpretat atunci la 21 martie 1957 și lucrarea sa: „Impresii de pe Semenic” lucrare în fond, a unui debutant. Și totuși deși numele său nu e trecut în istoria muzicii și nu spune nimic celor ce nu cunosc omul și meritele creației, a figurat într-un program în care fuseseră înscrise și Wolfgang Amadeus Mozart și Ciprian Porumbescu și Franz Schubert. Spun că regret că n-am fost de față spre a-l vedea pe Iacob Hermann, care în sală, cu sfiata debutantului, urmîrea copleșit, execuția propriei sale lucrări. Trecuse de 55 de ani, dar niciodată pînă la acea vîrstă nu urcase pe podiumul unei instituții profesioniste de artă în calitate de compozitor. Și acum iată e chemat la rampă, o dată, de două ori, și-l văd surizînd fericit, înclinîndu-se stîngaci, stringînd cu mîinile lui aspre de statornic lucrător al lemnului, mîinile ce i se-ntînd afectuoase. De atunci lucrarea s-a reluat și sub bagheta artistului emerit Nicolae Boboc și a cunoscut, după spusa acestui prețuit dirijor timișorean, aprecierea auditoriului, la numeroase concerte semisimfonice, susținute în Timișoara și în alte localități din Banat.

— Este în ea proșpețime și concretețe a imaginii, este un val de sinceră emoție, care, îmbrăcată în haina unui limbaj muzical simplu dar bine strunit, cîștigă adeviziunea publicului — ne spune dînsul.

Într-o asemenea ambianță creatoare își explici de ce compozitorul cu timplele albe a prins elan, că totul merge allegro și încă... con brio: are acum 10 lucrări. Inspirare din viața nouă pe care o trăiește, din bucuria muncii.

Citeva din compozițiile sale, de o melodică plăcută și avîntată se cîntă la șilarmonică. Altele, în deosebi cîntece de masă, figurează în repertoriul orchestrei semisimfonice a Întreprinderii poligrafice timișorene, al celei de la Combinatul siderurgic din Reșița. Nimic mai firesc decît faptul că muncitorii le cîntă: ritmul și primele măsuri din „Marșul muncitorilor tipografi” și „Valsul lent”, „Tractoristul” și „În excursie” „Impresii de pe Semenic” și celelalte, s-au născut acolo, lingă trepidațiile mașinii, în ritmul egal și binefăcător al muncii. Metodii simple, dar frumoase, flori ale cîntecului, izvorite din dragostea pentru artă și pentru poezia vieții a creatorului lor.

Spuneam la început că-l cunosc pe bătrînul strungar de cîțiva ani. Îl întîlneam deseori după amiezile pe drumul înflorit ce străbate parcul Trandafirilor pînă la orașelul studenților. Purta întotdeauna un violoncel, invelit într-o husă de pînză. Îl știu violoncelist în orchestra semisimfonică a Întreprinderii poligrafice de vreo 14 ani. Ani în care a fost în altelea deplasări, la cluburi și cămine culturale. A participat împreună cu orchestra la concursuri artistice înlîi ca violoncelist iar după aceea în calitatea sa mai nouă de compozitor. Așa, încurajat de colegi, executîndu-și propriile lucrări muzicale, a auzit cum sună Marșul muncitorilor tipografi; și poate că aici a prins adevăratul contur și s-a cristalizat, în lungile după-amieze cînd orchestra lor repeta pentru un nou spectacol, pentru a urca pe scena vrăunui disputat concurs artistic.

Activitatea de amatori este la noi un act de cultură, dar și un act civic. O atitudine față de lume. Această idee și se impune dacă recapitulezi și

„drumul“ artistic al strungarului, ce slujește pe Euterpe. El a fost întâi, ani în șir, un executant; apoi a urcat pe treapta mai înaltă de componist, tot interpretându-se pe sine față cu lumea sa, exprimându-se. Ce-și mai putea dori? Să fie cunoscut? Era cunoscut, dar nu rîvnise niciodată la glorie ori publicitate. Împlinirea lui pe plan etic și cetățenesc s-a continuat pe o altă cale: nu după mult avea să pună umărul și altfel, în viața obștească a orașului: ca deputat. Il revăd la masa unei consfătuiri cetățenești. Ascultă atent vorbele bărbaților și femeilor din sală. Din cînd în cînd își nota ceva într-un carnet cu coperte albastre. Și apoi se rostea și el, rar și nemeșesugit. Era vorba de case care trebuie să fie mai îngrijite, de ronduri de flori, de plantări de pomi. Era vorba de dupăamieze în care se stringe țierul vechi alit de necesar oșelăriilor. Și era vorba apoi de alte acțiuni de muncă patriotică. Sînt desigur mărunte multe din aceste probleme dezbătute acolo în încăperea cu aburi de fum unde nu se aud fraze măiestru ticluite. Dar cei prezenți le privesc cu seriozitate, deoarece sînt ale lor și-i interesează în mod direct pe cetățenii din circumscripția orașenească nr. 100 al cărei deputat este strungarul Iacob Hermann. Deputăția înseamnă pentru el nu numai înalt simț al îndatoririlor cetățenești, înseamnă și o intervenție activă în viață. Nu o dată a fost chemat să apluneze un conflict într-o familie, o ceartă între vecini pornită de la o nimica toată, dar ameninșind să degenereze în mod neplăcut. De aici la el acel sentiment nou, grav și totodată, deprinderea, cerința de a rezolva o asemenea diversitate de situații cu tact și cu răbdare. Ba, pe undeva, cele două ipostaze ale timpului său de după muncă se completează și se susțin. Compunînd, el aspiră să îndeplinească și să atingă frumosul. Ca deputat ce altceva face decît să grăbească izbînda frumosului, în străzile orașului sau în sufletul oamenilor? Pe coordonate diferite cele două ocupații ale sale se armonizează reciproc. Și Hermann-baci se descurcă bine, în toate. Iar pentru că rezolvă bine, împreună cu alegătorii săi, măruntete dar marile chestiuni de fiecare zi, el a fost ales pentru a patra oară deputat în sfatul popular orașenesc.

Cele exprimate pînă acum la modul mai mult general aveau să se confirme în planul realității imediate, cu prilejul unei vizite, acasă la dînsul. Nu e o exagerare să afirm: zilnic ușa casei sale e deschisă. Vine lumea, se sfătuiește cu gazda. Încăperea e modestă, curată și liniștită. „Nimicuri“ artistice te înconjoară din toate ungherele camerei a cărei mobilă e lucrată în întregime de mîinile sale. Sînt la loc de cinste medalii, insigne, premii. Primiți toate în anii aceștia. Premiul I pe regiune atribuit cu prilejul unui concurs artistic, pentru polca de concert „In excursie“ și pentru „Vals lent“. O medalie de „Laureat al concursului al VI-lea al formațiilor artistice de amatori de la orașe și sate“. Fiecare dintre aceste însemne ale prețurii evocă o scenă trăită de strungar în ultimii ani, un episod de neuitat. Succese tirzii, din pragul bătrîneții. Nu mă pot abține de la o reflecție: pentru mulți „cenușia

vîrstă" e similară cu inactivitatea și odihna prelungită. Pentru el „toamna vieții" a fost și este un bogat anotimp al împlinirilor. Iată, muzica. O pasiune veche, de decenii, o pasiune statornică. Pînă în anii noștri, ea se pierdea în anonim. Și dintr-o dată el, în sala filarmonicii, ca autor. E o schimbare calitativă, înscrisă în viața sa într-un anotimp al luminii întregii țări. Mă gîndesc la sensul prezenței unui simplu muncitor pe podiul orchestrei filarmonicii. Cit despre autor, el explică lucrurile altfel (cînd le privește din unghiul împrejurărilor imediate, la o cafea neagră, aburîndă, zimbînd soției) :

— Cel puțin jumătate din ele — spune despre cîntecele lui — se datoresc soției mele. (Soția sa, Maria, suride, schișind cu mina dreaptă un semn care parc-ar vrea să spună : lasă, nu mă mai lauda atîta).

— Nu cumva compune și dînsa ? întreb.

Gazda mea își privește săgălnic soția, apoi spune :

— Nu. Ea face.

Cea căreia îi erau adresate săgețile glumelor pline de bonomie ale lui Hermann-baci, îmi mărturisește că a înțeles de-a lungul acestor ani să respecte talentul și munca și pasiunea pentru muzică a sofului său. Și îl ajută după puterile ei umblînd discret prin cameră cînd el lucrează, retrăgîndu-se tăcută într-un colțisor cu o carte în față, ori cu lucrul de mînd. Înțelege : Jacob al ei are nevoie de liniște.

— Ei, zise el apoi, și cu liniștea asta e o poveste. Noroc că îmbătrînesc și știți, măcar la auz încep să seamăn cu Beethoven . . .

Alături de locuința lor s-a înălțat un bloc nou și sînt acum pe stradă cu cel puțin 20 mai mulți copii. Și cam tot de atîtea ori mai puțină liniște. Dar bătrînul strungar deși e pe undeva tracasat de acest năvalnic iureș, al copilariei (nemulțumit în meditațiile lui) ca „bunic" fără nepoți tubeste copii și ei o știu și o simt cu finele antene ale vîrstei. Uneori îi fac și vizite ca acea fetiță de o șchioapă al cărei căpsor blond și cîrlionțat s-a ivit îndrăzneț într-o seară de primăvară în pragul ușii. Și Hermann-baci a mers în întîmpinarea prietenei sale care avea să-i comunice lucruri cunoscute numai de ei, și . . . să repare, o troinetă.

În casă, undeva la etajul de sus, mai sînt și două fete, eleve la școala de muzică. „pianiste în devenire", cum zice el.

Exersează după amiezile și serile cu neobișnuită rivnă și nu rar tulbură ceasurile de inspirație ale lui Hermann-baci. El compune greu, lucrează acum mai puțin. Ar fi putut vorbi cu părinții fetelor, dar n-a făcut-o. Dintr-un sentiment de paternă înțelegere. Zice că el e bătrîn și ele sînt tinere și „cînd să învețe dacă nu acum, la anii aceștia frumoși ?"

Ei, dacă ar fi putut învăța și el muzică la vîrsta lor ! Dar pe atunci mergea după amiezile la clubul „Regata" să strîngă mingile de tenis ale distinsilor și opulenților negustori ai orașului.

Printre ei era — îl ține minte — domnul Kimml care obișnuia să răsplătească strădania de a alerga după mingi a copiilor săraci, într-un fel original, aruncîndu-le un pumn de mărunțis. Dar această generozitate sui-generis, devenea spectacol, divertisment de esență capitalistă :

— Ei, copii, zicea el, care prinde cei mai mulți bani, primește de la mine încă pe atîția.

Și Iacob și toți copiii aceia se năpusteau înghiontindu-se, uneori lovindu-se, să apuce cât mai mult mărunțiș. Și când își numărău agoniseala se uitau unii la alții și vedeau că sînt toți murdari, plini de praf, ba unora le curgea singe din nas. Să și înțeles oare că banii aceia murdăresc, că fusese-
seră înșelați . . . ?

La vîrsta pe care o au azi vecinele sale pianiste, el se muta mai în fiecare toamnă cu familia. Și de fiecare dată proprietarul îi adresa tatălui aceeași întrebare :

— Copii aveți ?

— Da, am !

— Mulți ?

— 12, preciza omul, jenat de bogăția lui de om sărac. Și mai ales cu gîndul la ce-o să urmeze : refuzul. Căci nu rar, după acest răspuns, proprietarii nu prea se-nghesuiau în a-i avea chiriași.

Apoi și-a pierdut tatăl și a rămas cu mama, văduvă să crească 12 copii. Era mai răsărit și ea l-a chemat într-o zi și privind-l îndelung, cu ochii în lacrimi îi spuse :

— Știi că-ți place muzica. Dar nu te pot ține la învățătură.

— Știu, mamă.

— Tatăl tău a fost dulgher. O să fii și tu.

Așa a intrat ucenic la patron. Însă flacăra aceea, pasiunea lui pentru muzică, nu i se stinse. Din economii, stringînd din ce primea de acasă pentru un corn, pentru covrigi, lipsindu-se de cele mai simple bucurii, îndurînd chiar foame, el și-a cumpărat o vioară.

Și-n ziua cînd a ținut-o în mîini, nimeni n-a fost mai fericit decît el ! L-a arătat-o mamei și dînsa s-a speriat. Credea că-i din bani Țurași. A plîns și l-a certat. Cînd a înțeles, l-a îmbrățișat lung și apoi au plîns și au ris împreună.

În copilărie Iacob Hermann a învățat notele și tainele instrumentelor singur.

— La școală de muzică — spune cu amărăciune — am fost în tînerete doar o dată : atunci cînd i-am pus pardoseala.

Avea să învețe mai temeinic abia în anii maturității : ca membru al orchestrelor muncitorești. Apoi, mai tîrziu, de la profesorii de muzică și compozitorii care i-au remarcat aptitudinile.

Învață și azi, ori de cîte ori ure timp. Și atunci cînd, ușor solemn în gesturi, îmbrăcat îngrijit face o vizită la filiala din Timișoara a Uniunii compozitorilor din R.P.R. Aduce cu el o partitură nouă și discută cu compozitorul Eugen Căteanu despre tonalități și contrapunct, despre orchestrație.

— Na, ia să vedem, ce ai mai compus nou, Hermann-baci — îl întîmpină zîmbind secretarul filialei. — Pe urmă scoate sulul cu hulebii portativelor.

Își transcrie singur partiturile acasă, în tihnă.

O răsfoiesc pe cea a valsului „Impresii de pe Semenic”. Are cu tot cu știmizele pentru diversele instrumente 42 de pagini mari, la care Hermann-baci a mișcilit seri de-a rîndul.

„Impresiile” le-a compus după un concediu de odihnă petrecut la munte împreună cu soția.

— Îți mai amintești ce frumos a fost ? o întreabă.

Desigur că își amintește. Cum să nu-și amintească de acele săptămâni însorite care au venit pentru prima oară în viață, acum, la vîrsta timpurilor cărunte?

Povestea Hermann-baci — o asemenea vacanță, o întimplare cu un tîlc al ei, o întimplare care i-a adus umărăciune dar și satisfacție.

„Era parcă făcută să-mi aducă aminte azi că omul greșește, dar că e ceva bun în el, care-l înalță. Dar să povestesc mai bine...”

Fusese într-o vară la Predeal. Îi plăceau după amiezile de unul singur pe aleile pădurii. Într-una din ele rătăcea tăcut și singur printre brazi, în acele ceasuri de reverie ce-i sînt atît de dragi. Deodată s-a opit uimit. Pe o creangă de brad o veveriță alerga după un con. Indată a venit alta și a încercat să i-l smulgă. Și a apărut și cea de a treia. Toate își disputau acum înfîietatea într-un joc năvalnic și plin de grație.

Și-a căutat de grabă notesul așezîndu-se pe un trunchi de brad. Voia să prindă jocul sprintar al veverițelor din tăcuta pădure de conifere.

Primele note muzicale s-au și ivit acolo pe filele albe. Încă pușin și avea să se nască o nouă melodie pe care strungarul dorea s-o ofere oamenilor.

Dar în spatele său a răsunat deodată o voce inoportună

— Ce faci aici, nene? Haide la plimbare.

Tresări speriat. Și-ntreaga atmosferă de vis s-a destrămat. Hermann-baci a simțit atunci că s-a frînt ceva în el. N-a mai putut scrie nimic. În zadar s-a căznit apoi să retrăiască clipa aceea, cu inefabila-i poezie. A fost o melodie pierdută care n-avea să mai revină poate niciodată.

La scurtă vreme se afla la București, cu prilejul unuia din tradiționalele concursuri artistice. Cînta la violoncel în orchestra tipografilor și i se execută una din compoziții. La sfîrșit, cînd i-au cerut să iasă la rampă, autorul ei după insistențe a ieșit și a mulțumit publicului care aplauda. Dar cînd a părăsit sala concursului, s-a apropiat de el cineva, un bărbat înalt și finăr.

— Bună ziua — i-a zis. Nu mă recunoașteți?

— Nu, nu-mi amintesc.

— De la Predeal, știți în ziua aceea, în pădure... vă amintiți?

— Melodia pierdută... cum să nu-și aducă aminte! zîmbi:

— Dumneata erai? Și acum?!

— Am fost la concurs și am venit să vă spun că azi înțeleg ce făceați acolo, în pădure. Tare mă tem că v-am stingherit... atunci... Vă rog să mă iertați...

Mă aflu și-n seara asta de primăvară în locuința strungarului compozitor, unde-mi place să vin adesea să privesc, să însemn, să ascult.

Azi descopăr un obiect nou. E un tablou original, plin cu partituri și cu note muzicale, cu semnături. E acolo și portretul în tuș color al strungarului muzician stîrnind un val de melodii.

Aflu că e o șarjă prietenească pe care i-au oferit-o tovarășii de muncă la împlinirea a 60 de ani.

O dovadă în plus a afecțiunii și stimei ce i-o poartă. De fapt gazda încă nu s-a despărțit de ei. Cînd a împlinit 60 de ani a fost întrebat:

— Ei, Hermann-baci, ieși la pensie?

— Dacă mai este nevoie de mine tare aş rămâne la strung mai departe
— a răspuns.

Şi a rămas, pentru că mai este nevoie de talentul, priceperea şi munca sa. Dovedind, pare-se şi prin aceasta, că, de multe ori, tinereţea nu fine seamă de vîrstă...

Pe strada Argeş din Timişoara e acum linişte; copiii se odihnesc iar din curtea casei cu numărul 3 vine dinăuntru miros pătrunzător de liliac. Lămtiul lui Hermann-baci, batrin de 30 de ani, îşi leagănă uşor crengile cu fructe încă verzui. Maria-neni, soţia gazdei îşi pregăteşte lina şi andrelele...

Pe masa de lucru, sub veioza lucrată artistic de Iacob Hermann, se află de obicei o foaie albă, mare, nescrisă încă, pe care vor înflori sonore flori ale cîntecului. Nu ştiu de ce, dar îmi vine să le aseamăn cu crizantemele. Căci, cine ştie, poate crizantemele ne plac atît de mult şi pentru că imaculata lor albeaţă înfruntă bruma şi mohorîtele ploii ale toamnei...

VAL. COCIŞIU

M E L O D I E D E C E A Ţ Ă

*Au plecat toate păsările, copacii sînt goi.
Norii se tîrăsc pe ape, pe cîmpuri,
Prin gîndul galben şi vested.
Cineva trece prin piaţă şi cîntă,
Se uită în sus şi astrele nopţii
Îl strigă cu sunete lungi de lumină.
O, ar putea să urce pe ele ca pe frînghii,
Să urce şi să coboare, să urce şi să coboare
Dar nu e nici o frînghie — sînt o mie de flaute
Şi el aleargă prin piaţă şi cîntă,
Pune gura pe fiecare flaut şi cîntă.
E o melodie de ceaţă, epuizant prelungită
Pînă stelele înflorite la capătul respiraţiei lui
Mor încet de durerea luminii din el . . .*

*Azi noapte cîntăreţul n-a mai visat
Pe trestiiile nopţii. A-nfeles
Că nu era niciun flaut în cer,
Că totul era în el însuşi. Atunci
S-a aşezat în scuar cu ochii în sus
Susţinînd stelele ca-ntr-o înflorescintă.
Cîntăreţul era o imensă floare de aur,
Cu constelaţiile nopţii-n priviri . . .*

O, vîntule, taci . . .

P O E M U L D E N O R D

*Te caut prin gîndurile desfrunzite, într-una,
Şi mă dor drumurile pe care-ai trecut,
Şi umblu pustiu toată noaptea cu luna
Pe ţărnişul unui timp afîl de departe pierdut . . .*

*Mereu mai frumoasă prin suflet îmi treci
Cu zîmbetul trist și părul negru și lung
Și-n tîmplă îmi bat clopotele orelor reci
Și umbra-ți de chin o chem mereu, și-o alung.*

*Cad frunzele viselor în poemele mele de sud . . .
Cine-ți sărută ochii cînd se-ntristează?
De mult nu mai pot, cînd vii pe cer, să te aud,
Am uitat să-ți descînt genunchiul lovit de vreo rază.*

*Te caut tot mai departe, dar treci
Tăcută prin albastru-mi fiord
Și-n tîmplă îmi bat clopotele orelor reci:
Cad visele, galbene, în poemele mele de nord . . .*

CÎNTECUL BĂRBATULUI TÎNĂR

*E*ra un bar la Mamaia, pe plajă,
Un bar cu multe femei tăvălite în soare,
Și-n suflet venise o ceață . . .

*Era o seară de moc și-n pahare
Ardea murfatarul firziu
Și bărbatul tînăr cînta speriat,
Cînta îndrăcit, obsedat, bărbatul tînăr,
Saxofonistul din melodia desnădăjduită de frumoasă . . .*

*Și nimeni n-a cutezat să danseze.
Bătea un vînt ciudat, dureros,
Și saxofonistul s-apleca, zbuciumat,
S-apleca tînguitor spre dreapta, spre stînga,
Cădea în cîntec, fișnea spirală în cer,
Plutea pe sub apă, se legăna în liane,
Și femei, nevăzute, de ceață.
Tipau pătimaș, se roleau împrejur și plîngeau,
Rideau delirant în cîntecul bărbatului tînăr,
În cîntecul epuizant nesfîrșit . . .*

*Ah, și sala se rotea, se rotea
Cu saxofonul, cu bărbatul, cu cîntecul
Și era o seară de moc
Și-n suflet venise o ceață
Și nimeni nu s-a-ntors din constelații pînă în zori . . .*

ANGHEL DUMBRAVEANU

*S*ub zimbrul vechi bălut în filigramă
 Dorm veci bătrini de liniști și mistere...
 Și-n somnul greu, de strajă, cu junghere
 Plăieși cărunți din buciume-i recheamă.

*Să furi lumini și-amprente austere
 Împlinți în foi nesățioasa lamă,
 Dar te-nspăimînți când prind ușor să geamă
 Trezitele fantome, din tăcere.*

*Enigmei vechi în palimpsest rămase
 Nu-i mai ascuți tristețile prezente...
 Ci-n colbuita șilelor mătase*

*De cernerea vâpăii imanente
 Cad pleoapele și-ascullă, cuvioase...
 Să fie glasul mutelor amprente?*

I N S C R I P Ț I E P E U N S T E J A R

*C*u ochiul plin de amintire grea
 Te mai găsesc vieții mele pură
 Cupolă de cerească băătură
 Din care anii mi-adăpam, cîndva.

*Cîteam pe-atunci, tăcut, ca-ntr-o scriptură
 Un vis de pădurar în scoarța ta —
 Cînd, tors, proșilu-ți ager mă chema
 Să mi-l încere cu brațele-măsură.*

*Te-aş mai cuprinde ca o sevă iute
Şi viu, din rădăcini în creştet, vechi stejar
Suind prin timp cu visu-mi tutelă . . .*

*Dar toamnele se duc pe neştiute
Şi-un gând nedumerit mă roade-amar :
Plîngi tu, ori visătorul pădurar ?*

HARALAMBIE ȚUGUI

L E G E N D Ă

*C*erbul de mult a fost copac,
Care s-a smuls cu greu din humă și
S-a dus în căutarea ploilor
Sprinten cum nimeni nu poate păși.

*Doar ramurile frunții înspre cer
I-au mai rămas din fosta-nfățișare
Și-n ele timpul își înseamnă
Cu cercuri drumul lung peste izvoare.*

*Să nu te-asculte moarte, brațul, cînd
Spre tine vine cerbul cu pas demn,
Căci dacă-l prinzi, sub plînsul pădurii
Va semăna cu chipul vechi, de lemn.*

*Și huma, ca să nu-l mai piardă,
În sinul ei se va grăbi să-l iele,
Iar ploile vor aștepta zadarnic
Pe coarne să le-nalțe curcubeie.*

AUREL TURCUȘ

VIII

Mi-am pus soarele să sune la ora şapte,
 După obiceiul sufletului,
 Să-nceapă viitoarea dare de seamă,
 Cînd ochii se-nscriu la cuvînt spunînd,
 Că atîtea spaşii au rămas nedescifrate,
 Şi că s-ar fi putut face mai mult
 Dacă foloseau toate rezervele interne
 Ale observaţiei.
 Mîinile vor spune
 Că nu şi-au îndeplinit planul
 Treaptă cu treaptă,
 Şi că mina stîngă a lăsat uneori
 Toată greutatea pe mina dreaptă.
 Inima va zice
 Cu-o mîndrie neprefăcută,
 Că-n ultimele 24 de ore
 Şi-a-ndeplinit ritmul cu sută la sută.
 Vom auzi apoi gîndurile
 Cerindu-şi iertare domol,
 Că n-au dat tîduror planetelor ocol,
 Că nu-i peste tot
 Drumul ca laptele,
 Şi că uneori sînt mai repezi juptele.
 Numai gura va rămîne tăcută.
 Şi-o va cuprinde regretul, fierbintele,
 Că nici pînă astăzi
 Nu şi-a găsit cuvintele.

M U N T E L E

Unii vor numai marile drumuri,
 Numai marile piscuri,
 Uitînd amănuntele.
 Dar nu întotdeauna urcuşul
 Anunţă muntele.

*Dacă înălțimile
Ar fi singurele țeluri albastre,
Atunci poate cartofii și-ar face cuiburi
Sub streșinile caselor noastre.
Dar ei se mulțumesc cu modestele văi,
Cu stînci putrezind după moarte, ca omul,
Și desleagă tainele dulci
Ce le-ascunde-n adînc cernoziomul.
Prietenii mei,
Munteni de baștină,
Sau amatori încercați
Puneți piciorul
Pe cea mai înaltă piatră din Carpați!
— Bate-ți-vă cu bulgări de urcușuri grozave,
Sau trageți norii de barbă,
Dar nu uitați
Nici micul munte care tace
Sub rădăcina firului de iarbă.*

ZIUA DE NAȘTERE A FRUNZELOR

*P*ămîntul se îndepărtase și dezvelea
Futarul de la gîtul amiezii,
Tu ai plecat la ziua de naștere a frunzelor,
Eu sărbătoream o sută de ore

*De la moartea zăpezii.
Oamenii ne dădeau înțelegerea
Să mergem pe ea ca pe iunie,
Tu erai un colț de aprilie,*

*Eu eram iunie,
Privind dreptunghiular spre tine
Fereastra te-a strigat în gura mare,
Și eu ți-am scris numele mic
Pe timpul aburit de așteptare,*

DAMIAN URECHE

DRUMURI

Era un om al dracului, un om ciudat. Parcă-l văd; umbla într-o pufoaică gri, cu cordonul legat în față, ca femeile.

Lucra în sat la noi, la asfaltatul drumului. Imi plăcea să-i văd cum aștern plăcile la capătul satului. În fiecare dimineață cind plecam la servici mă opream câteva minute să-i privesc. Le dădeam bună dimineața, îi întrebam pînă unde ajung în ziua respectivă și alte lucruri din astea. Ceilalți imi răspundeau prietenoși ba mai și fumau o țigară cu mine. El tăcea. Se mulțumea să mă privească câteva clipe, apoi își vedea de lucru.

Totdeauna îl injuram în gînd că tace și că mă privește așa de parcă aș fi fost Ducipal.

Aș fi vrut să mă apropiu de el, să ia o țigară de la mine, să-mi spună că-i place satul ăsta plin de salcîmi sau altceva, numai să nu tacă.

Intr-o seară l-am întîlnit la bodegă. Era singur. Cînd am intrat, gestionarul se chinula să-i vîndă niște brînză veche pe care o ținea într-o farfurie de cînd îl știu. El parcă nu auzea nimic. Ședea la masă cu un pahar de rom, aproape gol. Eram bucuros că-l întîlnesc aici și mai ales că era singur. Am cerut și eu o „spumă”. M-am învățat rău de cînd mi-au luat carnetul de șofer și am ajuns să lucrez ca necalificat la o fabrică de var. În fiecare seară beau ceva tare. L-am întrebat dacă pot să șed lingă el.

Eram față-n față. Voiam să-și caște gura să văd ce dracu are de împărțit cu mine.

— Mai stați mult pe la noi ?

A răspuns prin ridicatul umorilor. Mă forțam să nu se vadă că-s nervos. Nu știam ce să-l mai întreb. Am ridicat paharul.

— Hai noroc !

— Noroc.

— Se lucrează greu pe ploaie ?

Sorbi din pahar apoi răspunse ca pentru sine :

— Toamna îi greu cînd plouă, nu se mai oprește.

Atunci am observat că-i mai tînăr ca mine și că are niște ochi albaștri și întrebători, ochi de copil.

— De unde sînteți ?

— Moldovean . . .

— Și lucrați de mult prin țară ?

— De mic. Imi place să umblu.

Mi-era teamă că tace. Așa că-i puneam întrebări din astea una după alta :

— Vi-i dor de casă ?

— Cîteodată.

— Sînteți tăcut, tare tăcut. Cînd trec pe lingă voi taci și te uii la mine ca la nu știu ce. L-am tutuit că era mai tînăr ca mine și-mi plăceau ochii lui de copil. Auzi, de ce ești așa de tăcut ?

Zimbi. Își goli paharul.

— Așa m-am învățat de mic. Dă-mi te rog o conservă și niște piine, se adresa el gestionarului. Plăți și le viri în buzunarul salopetei.

— Nu mai pot sta, iartă-mă, miine avem mult de lucru.

Așa l-am cunoscut. De atunci mă înțelegeam bine cu el. Intr-o seară am stat mai mult la un pahar. Era mai vesel. Mi-a spus că-i place pe aici.

— Avei sat frumos.

— Îți place?

— Nu l-am văzut tot. Păcat că-i toamnă, aveți mulți pomi.

Îmi place când cineva străin îmi laudă satul. Am mai comandat două romuri.

— Auzi, ești însurat?

Îmi făcu semn că nu.

— Da' ai pe cineva?

Tăcu câteva minute. Îl chinuia ceva. Nu trebuia să-l întreb.

— N-am avut pe nimeni. Vezi, eu nu pot să putrezesc într-un loc. Îmi place să umblu.

Mă uitam la mâinile lui pătate de ulei.

— N-am avut timp să-mi cumpăr butoniere, ține și așa.

Credea că i-am văzut cămașa cusută cu ață neagră la mineci.

— Îmi place să umblu. Învăț meserii din astea cu care se poate umbla. Am lucrat un timp și la electrificare. Dacă ședeam într-un loc, era altceva, poate aveam și copii la vîrsta asta. Am avut și eu o fată. Am cunoscut-o la un bal anul trecut, în Oltenia. Cînd am văzut-o, țineam ochii tot pe ea. Cam peste jumătate de ceas am observat că-mi zimbește. Am fugit la baracă. Pantalonii buni îi aveam sub saltea, să steie la dungă. Am luat pantofii unuia, erau maro, și-mi plăceau tare mult că-i făcuse la comandă. El dormea. M-am înbrăcat în câteva minute, cînd să-mi iau cămașa, mi-am dat seama că nu am nici una curată. Am vopsit una albă cu creta pe care o țineam pentru leniși, așa puțin cît se vede cînd ai haina pe tine. Mi-am legat la gît cravata tehnicianului că-mi lipseau vreo patru nasturi.

Cînd am ajuns la bal, unul care cînta cu acordeonul a strigat: dame!

Ea s-a îndreptat spre mine. Ce să-ți spun, toată noaptea am dansat, îmi venea să zbor de bucurie. I-am spus că rămîn acolo, că mă însor cu ea și mai știu eu ce i-am spus. Îmi plăcea de ea că avea pantofi cu tocuri și era curată și mai ales era blondă și se uita la mine de parcă eram însurat cu ea. După ce am condus-o acasă, m-am întors la bal și am băut toată chenzina cu muzicanții.

N-am crezut că era o aia. După o săptămînă am văzut-o că umblă cu altu, unu negru cu nasu mare care zicea că-i tehnician. Am auzit că a zis că-s urît și că dansez de parcă aș avea reumatism.

L-am întrebat dacă a văzut-o singură și ce i-a spus. El a schimbat vorba...

Tirziu, trecuse de douăsprezece, ne-am despărțit. L-am chemat pe la mine să bem o țuică. N-a vrut, zicea că pleacă să asfalteze un pod la Virsiorova și că nu se mai întoarce.

Cît mergeam singur, mă gîndeam că o să-i scriu, e-o să ne mai întîlnim, că vorba aia, munte cu munte se întîlnește. Dinîneața mi-am dat seama că habar n-am cum îl cheamă.

Peste vreo două luni, cînd am primit carnetul, l-am întîlnit aproape de Craiova. Eu transportam niște materiale la București. Am claxonat lung. Ei lucrau la un pod. Cineva m-a înjurat de mamă, el se uita la mine ca la un străin. Mi-am dat seama că nu mă mai cunoaște.

ION FLORIAN PANDURU

PUMNUL

Salută publicul cu mișcări scurte. Un zimbet îi stăruia pe buze, abia perceptibil. Trecu în colțul lui. Se prinse cu mâinile de corzile ringului lăsîndu-se de vreo două ori pe vine, apoi își scutură mușchii de la picioare și brațe.

— Te simți bine? îl întrebă antrenorul.

— Da.

— Trebuie să ciștiți.

— Ciștiți.

Nu-și privea adversarul nici măcar pe furis. L-a văzut odată și-i era de ajuns. Aveau aceeași statură, doar că era mai uscățiv. Meciuul inepu.

Încercă o fentă din umeri, însă fără rezultat, cobori puțin brațele descoperindu-și bărbia și gâtul. În aceeași clipă, adversarul se deplasă un pas înainte, puțin spre stînga, și cu un croșeu de dreapta îl trimise la podea.

Cînd arbitrul ajunse cu numărătoarea la opt, se sculă. Călca legămindu-se încă amețit. Antrenorul aruncă prosopul punînd capăt luptei. Sări din ring îndreptîndu-se spre vestiar.

Se desbrăcă încet și trecu în baie. Mai avea în urechi aplauzele care nu-i erau adresate. Apa era caldă și i se-mprăstia pe cap, pe tot corpul. Îl cuprînsese o stare de lene. Nu se gîndea la nimic. Pe peretele din fața lui era prinsă o oglindă mare. Cînd ridică privirea, își văzu întreaga figură. Fără să-și dea seama ce face, întînse mina și închise robinetul. Stătea admirîndu-l pe cel din oglindă. Umerii masivi erau rotunzi. Mușchii pieptului și ai abdomenului, parcă dăltuiți. Totul trăda forță și agilitate. Doar ochii lui căprui erau predispuși spre visare...

Își amînti o întîmplare din vremea liceului. Tot timpul purta cu el fotografia unei fete. Cînd avea prilejul, o scotea din buzunar și o privea. Într-o zi, în pauză, stătea liniștit în bancă și privea la fotografie. Un vlăjgan de coleg care-l observase, se furișă lingă el și i-o smulse din mîna. O privi puțin, apoi o aruncă zicînd: „Cine-i ștoaria asta?”

El nu spusese nimic. Se ridicase în picioare, pășise spre vlăjgan și-l pocnise în bărbie doborîndu-l. Luase fotografia de jos, o ștersese cu palma și o puse în buzunar...

La amîntirile lui, cel din oglindă zîmbea. Nu dură însă mult. Privirea i se posomori, iar mușchii începură să i se dezumfle. El ridică pumnul să lovească. Pumnul se deschise. Își trecu mîna prin păr... „Și totuși sînt eu”.

ION MURARIU

LA IZVOARELE POVESTIRII

Un fapt e cît se poate de pregnant: epica scurtă actuală este stimulată de marile tradiții naționale ale genului, dar și de un interes curent favorabil prezent pe cuprinsul literaturii contemporane realiste de peste hotare, în direcția a ceea ce am numit practica povestirii — specie epică avînd o structură cu totul aparte, în ceea ce privește mai ales raporturile dintre substanța epică și poziția-subiectului relator, fie că e vorba de autorul însuși, fie că avem în vedere eroul-povestitor, de multe ori adevărat alter-ego al celui dinlîi. Căci între a povesti și a nara nu cred că trebuie pus un simplu semn de egalitate, în sensul că verbul din urmă ar fi doar o formă livrescă, neologistică a celui dinlîi, așa cum ne lasă să înțelegem Dicționarul limbii române moderne (Editura Academiei R. P. R., 1958) în care, la pagina 527, se spun următoarele: „NARA, narez, vb. I, Tranz. (Livresc) A povesti — Fr. narrer (lat. lit. narrare). Aceasta cu alîl mai mult cu cît, după ce, la aceeași pagină, despre narator se zice: „NARATOR, naratori, s. m. (Livresc) Povestitor — Fr. narrateur (lat. lit. narrator-oris)”, dicționarul respectiv (p. 643) definește astfel verbul a povesti: POVESTI, povestesc, ob. IV, I. Tranz. și intrans. A face cunoscut, a comunica prin cuvinte; a istorisi. Intrans. (Reg.). A sta de vorbă, a discuta — Din povești”. Iar despre povestitor se spune: „POVESTITOR, -OARE, s. m. și f. Persoană care povestește, care știe să povestească, să spună povești — Din povești + suf. -(i) tor”.

Comentariile prelungite pe scama acestor citate, aici, ar, fi, desigur, inoportune, ceea ce îmi pare însă împede, încăodată, este tocmai marcanta deosebire de sens între cele două noțiuni, fapt care are adînci repercusiuni în practica genului epic.

I. Că Al. Ivan Ghilia se „resemnează” cu ideea că este un povestitor ne-o poate indica și titlul culegerii sale recente, Povestiri, dacă nu cumva autorul a ales acest titlu din considerente privind dimensiunile scrierilor sale, deși, dacă e să judecăm astfel, e de reținut că, după acest criteriu, bucăți precum Refugiul, Vîrfurile cîmpului, Acceleratul de noapte, s-ar cuveni să fie considerate nuvele, iar altele, precum, să zicem, Armele la pămînt, Inima, Doi oameni frumoși, Balerina de sticlă și altele ar trebui luate drept schițe. De unde se poate deduce că, în cele mai dese împrejurări, absolutizarea criteriului lungime nu-i de natură să sprijine eforturile de a clasifica și disocia și, în definiție, de a purcede la aprecieri estetice de fond, în cazul epicii scurte.

Volumul de debut al lui Al. Ivan Ghilia se intitula Frații Huțulea (ESPLA, 1955) și, semnificativ, el cuprindea un număr de trei povestiri. De atunci, prozatorul, relativ fecund, a mai publicat trei cărți de reportaje (Cîntece de drumeție, 1958, Scrisori din Bărăgan, 1959, Asaltul timpului, 1961), una de însemnări de călătorie (Insula Speranței, 1963) și două romane (Cuscii, 1958 și Ieșirea din Apocalips, 1959).

Piesa de rezistență a volumului de debut, fără îndoială, este cea care dă însuși titlul acestuia. Avînd structură de schiță a unui posibil roman-povestire, ampla lucrare Frații Huțulea învederează una din tendințele permanente și așa zice, obsedante ale prozei lui Ghilia. E vizibil, aici, efortul spre problematizare, prin analiză și observație metodică, a epicului de structură vibrant-efectivă, cu inflexiuni lirice și romantice, alîl de caracteristic prozei clasice moldovenesti (de la Neculce la Sadoveanu) și poate nu numai acestea, dacă nu-i pierdem din atenție pe un Gala Galaction, Ion Agîrbiceanu sau Panail Istrati.

E adevărat că eroii povestirii — Ion și Mihai Huțulea —, prin multe dintre atributele lor, amintesc de alții dintre eroii sadoșovenieni. Astfel, cei doi frați, în spiritul copleșitoare tradiții, atrag atenția prin statura lor impunătoare, prin deosebirea lor forșă fizică — însușiri asupra cărora autorul revine des — după cum și prin suflul lor pătimaș, dăruit pasiunilor, la care se adaugă predispoziția spre gesturi și atitudini fundamentale generate de stări de spirit iscate spontan. Dar, spre deosebire de Eusebiu Camilar, de exemplu, chiar în această soriere de debut, Al. Ivan Ghilia se ambiționează să-și depășească rolul de povestitor, angajându-se, prin defășare, cum se spune, prin obiectivare, la studiu, la analiză caracterologică. Astfel — în ciuda rezultatelor nu îndeajuns de concludente — în Frații Huțulea, firul narativ nu mai curge într-un șuvoi firesc, în voce, ci este întrerupt de frecvente tentative cu conținut retrospectiv, iar eroii sînt puși în situația de a se autoanaliza, cu mijloace de adevărată autointrospecție. Ca atare stările quasihalucinante sau visele torturante nu sînt nici ele ocolite.

Semnificative prin structura lor anticipativă sînt și celelalte două piese ale culegerii Frații Huțulea: În rînd cu lumea și Drumuri, drumuri. Deși retorismul și schematicismul le lipsește aproape complet de viabilitate artistică, ceea ce este de reținut aici e tendința, încă de pe acum izbitoare, de a asocia la firul povestirii tradiționale investigația reportericească și reflecția oarecum parantetică, transpusă în maniera eseului lirico-epic. Iată, luat la întîmpiere, acest fragment de peisaj cu înfelxiuni de-a dreptul dilirambice:

„Drumuri atît de felurite și atît de unice, drumuri ale patriei!

Drumuri de fier, monotone ca zilele ploioase ale toamnei, drumuri drepte, pierdute în zarea zărilor, deasupra cărora săgeata trecînd, fac să zornăie asurzitor scheletul podurilor de oțel, acceleratele elegante și se opinesc pușind din greu marfare încercate cu tractoare și turbine uriașe, cu baloaze galbene ca spicul grîului și cu struguri, tragînd lanțul cisternelor de petrol și pîcură, sub ale căror roți fumează șinele și tremură terasamentele” etc. (Drumuri, drumuri).

Așa dar, din perspective diferite, cartea de debut a lui Al. Ivan Ghilia relevă prezența unui prozator dotat care, în mod deliberat, își propunea să primească, în substanța și tehnica ei, poezia tradițională, prin mijloace ca cele relevate succint în rîndurile de mai sus. Dealtfel, cum am încercat să arăt într-o cronică la romanul respectiv, leșirea din Apocalips avea să împingă la extrem această ambiție a prozatorului, ceea ce a uras, cu deplin teamei, plasarea cărții în zonele directe ale experimentului literar.

Culegerea Povestiri, cum observa și Ov. S. Crohmălniceanu în excelenta sa cronică din Gazeta literară (nr. 46, 1964), demonstrează „că autorul înțelege să-și continue eșlările cu o seriozitate demnă de toată stima”. Cronicarul Gazetei literare spune esențialul, cînd observă că experiența implicată în acest volum „înțește a ruina siguranța convențională a istorisirii tradiționale”.

Așa dar, în ce constă tentativa prozatorului de a pune de acord formula povestirii cu exigențele prozei moderne, refractură canoanelor și convențiilor?, Căci, să ne înțelegem, Al. Ivan Ghilia, în poșida experiențelor sale susținute, rămîne în continuare un povestitor, în sensul deplin al cuvîntului, și tocmai acest fapt aș dori să-l demonstrez în cele ce urmează.

Efortul de a ruina o seamă de convenții consacrate, în literatură, ca în toate domeniile artei, dealtmînteri, duce, cum prea bine se știe, la necesitatea promovării altor convenții. Problema, prin urmare, este aceea de a găsi acele noi convenții acceptabile, convingătoare, cu alte cuvinte rezistente, tocmai spre a nu risca confuzia între convenție, înțeleasă, dacă se poate spune așa, ca o categorie artistică permanentă, și convențional, care — spun un lucru comun — circumscrie în zonele lui tot ce reprezintă nonvaloare, eșec. La urma urmei, Ghilia nu este un inovator în materie de promovare a unor noi formule — ceea ce ar fi și deplasat să-i pretindem la ora actuală. Interesează, deci, să vedem în ce măsură acest interesant prozator izbutește să valorifice, conform cu temperamentul său de povestitor innăscut, o seamă de cuceriri capitale ale epicii contemporane, cuceriri care, în definiție, au devenit un bun comun și ar fi oșios, cred, să le mai atribuim anume cutărui sau cutărui autor celebru.

Două mi se par elementele de seamă asupra cărora se cuvine a insista mai mult: stăruința autorului de a împinge specia povestirii în zonele unei literaturi de idei, ale unei literaturi „problematizate”, și, paralel, dorința de a evita maniera, în ceea ce privește alegerea formulilor epice și compoziționale. Este evident, în această carte, căreia, s-o recu-

noaştem, nu-i sîrît străine deloc notele de pur experiment, cîi povestirea cîtă a se desfăşura strînută atent în limitele permise de necesitatea demonstrării unei idei. Supunerea la obiect a fabulei este o calitate de bază a celor mai bune lucrări. Plăcerea de altădată a scriitorului de a povesti şi de a comenta pe un ton sfîtos şi patetic este acum reprimată fără menajamente. Interesant este că inşei subiectele alese, în mod obişnuit, ar fi permis asemenea alunecări. Fîind vorba de împlîiri receptate de către scriitor mai ales pe calea amintirii, în Scrisoarea, Moartea bunicului, Refugiul, Surorile, ne-am fi putut aştepta la o relatare aşezată ceremonioasă, făcută, ca în bătrîni, la gura sobei, la istorisiri pătrunse de plăcerea anecdotei aduse din condei pe ocolile etc. Dar, circumspect, povestitorul coită cu bună ştiinţă asemenea tentaţii. Plăcerea în sine de a povesti este lăsată pe un plan secundar, ceea ce constituie o primă şi gravă infidelitate faţă de arta şi canoanele istorisirii clasice, tradiţionale. De aceea, structura narativă a povestirilor-amintire, la Ghilia, este una silogistică, tinzînd la demonstrarea unui raţionament, aş zice.

Sentenţios, în rîndurile introductive ale foartei bunei povestiri Moartea bunicului, prozatorul ne avertizează :

„Şi ceea ce vreau e, de fapt, nici să nu scriu : să las însăşi memoria timpului să vorbească (s. aut.) (prin trei martori : mătuşa Catînea, mama şi moş Gheorghe) şi să traduc ca-ntr-un proces-verbal amintirile lor vagi şi contradictorii, obligînd cititorul viitorului să strîngă el singur firele, să descopere adevăratul chip al lucrurilor”.

Simplu vorbind, deci iată raţionamentul : bunicul a murit în război, autorul doreşte arzător să ştie împrejurările exacte în care s-a petrecut evenimentul şi procedează, pentru aceasta, la confruntarea „probelor”, care constau în amintirile celor trei martori, copiii celui dispărut demult. Intrucît amintirile celor trei nu sînt susţinute de o rememorare certă, ca dovadă că ele nu coincid într-utotul, autorul transcrie discuţia (o convenţie ingenioasă, desigur) şi lasă locul concluziei deschis, solicitînd insistent efortul spre interpretare al cititorului. Dar, dacă sensul povestirii s-ar reduce la atât (restabilirea, ca să zic aşa, a adevărului strict faptic), autorul nu ne-ar spune prea multe. În realitate, există însă un subtext al întregii împlîiri, subtext de mare acuitate, încercat de reflexie şi de vibraţie dramatică : Potînenile memoriei — zice Ov. S. Crohmălniceanu, referindu-se la această bucată — devin pînă la urmă revelatorii pentru un adevăr tragic, sugerat cu multa linete. Aceşti oameni amărîţi pe care i-a mutilat sufleteşte o existenţă dură, supusă permanent delerminărilor materiale brutale, îşi amintesc mai exact cum a murit singura lor vacă (eveniment cu efecte catastrofice în economia ţărănească) decît cum a pierit bunicul (fapt înregistrat cu o anumită resignare fatalistă).“

Reluat, procedul acesta al rememorării fragmentate, dă rezultate într-utotul satisfăcătoare şi în alte bucăţi, cum ar fi Surorile, de asemenea pîtrunzător analizată în cronica Gazelei literare — deci nu mai insist.

În ceea ce priveşte povestirea Virful cîmpului, cea mai întînsă din volum, nu cred că este cazul să ne grăbim în a o cota drept artificială (precum Ov. S. Crohmălniceanu), pornind de la tematica narativă adoptată de autor. Mi se pare că aici Ghilia încearcă o emancipare pe planuri mai diverse, tinzînd la o anumită complexitate a modalităţii epice din Moartea bunicului şi din Surorile. Este vorba de tehnica, ca să spunem aşa, a povestirii în povestire, după exemplul modalităţii narative a lui Faulkner. În Virful cîmpului facem cunoştinţă cu două planuri epice, distincte şi, totodată interferente. Unul este acela condus de povestitor după buna tradiţie a povestirii clasice, în care este urmărită comportarea, ca să spunem aşa, directă şi imediată a eroului, Petre Boloan. Autorul îşi urmăreşte conştiincios eroul la cantină, ne aminteşte cum venise pe şantierul de la Bîcaz, cum ajunge acasă, cum îşi întîmpină copilul şi soţia, reacţiile lui spontane în această împrejurare etc. Povestirea mai are însă un plan al acţiunii, cel principal de fapt : retrospectiv-introspectiv. De data aceasta, autorul ne dă de înţeles că îşi declină competenţa, dînd cuvîntul eroului, care rememorează cele întîmplute alături în legătură cu el, cu fosta ziaristă Ana şi cu un anume Negruş, pentru a-şi explica, deabia acum, după mulţi ani, cauzele rutării dragostei lui pentru Ana. Eroul pune faţă în faţă argumentele de ordin etic, afectiv, social şi politic. E limpede că apelul la acest artificiu compoziţional este impus de dorinţa de a se trece cu investigaţia dincolo de limitele trasate de către ceea ce numim comportamentul eroului, vizibil pentru oricine, şi de a da drum liber personajului să se prezinte el însuşi cititorului. Confesiunea lucidă, punctată de analiză se relevă ca fiind elementul preponderent. Pornindu-se de la prezenţa unor cauze general-valabile, explicabile din punctul de vedere al delerminărilor sociale şi psihologice caracteristice pentru o întregă comunitate umană, astfel, se tinde la descoperirea şi descifrarea unor resorturi intime, irepetabile.

Incederind, în multe privințe, însușirile unui experiment împlinit, Virtul cimpului indică poate cea mai de sus treaptă atinsă de Al. Ivan Ghilia în sfortarea sa de a moderniza intrinsec arta povestirii.

Conceptută după aceeași formulă, a povestirii în povestire, scurta compunere Doi oameni frumoși este exact la polul opus ca valoare artistică, experimental fiind total ratat. Dincolo de faptul că scrierea păcătuiește prin inconsistența fondului narativ (ceea ce se caută a fi împlinit prin „subtilități” ad-hoc, prețios intelectualiste, livresci), principial, consider că însuși modul de a înțelege punerea în practică a procedurii este deficitar. Între un plan al povestirii și celălalt, în afara curențelor epice, nu identificăm, cum ne-am fi așteptat, o riguroasă interferență a unor unghiuri de vedere etic-filozofice distincte, marcate tranșant. Luctarea ar fi reclamat așa ceva, de vreme ce efectul scontat de autor se sprijină pe contrastul, pe antiteza dintre cele două mentalități privind structura eroismului în viață. Ca să nu mai vorbim de finalul povestirii, conciliant și ambiguu, atât de „deschis” încât le întrebăm dacă nu cumva de abia de aici ar trebui să înceapă dezvoltarea reală a temei.

Mult sub posibilitățile actuale ale prozatorului-biciale de cauze în esență similare cu cele din Doi oameni frumoși — sînt și povestirile — instanțaneu Calcul greșit. Pana de cauciuc și Inima. În legătură cu acestea mai trebuie adăugată și nemulțumirea provocată de finalurile în chip de poantă, avînd un conținut strident moralizator : „Inginerul, lovit de șoc, intrînd în ideea fixă a greșelii propriului său calcul, nu-și dădea seama de asta, fugise de oameni singur, cu sentimentul propriei lui responsabilități și nu-și daduse seama pentru că nimeni nu-și poate da seama cînd rămîne singur (s. aut.) (Calcul greșit). Nota-bilă pentru abilitatea cu care cel de al doilea plan epic al povestirii în povestire este convertit în monolog dialogat și pentru violența titlului, Hoțul rămîne, în genere, tributari anecdoticismului, fiind incapabilă de a-și ramifica sensurile subtextului în profunzimile revelatoare ale cunoașterii artistice.

Mai puțin spectaculoase, tentativele de emancipare a tehnicii narative, în povestirea foarte densă Refugiul, sollicită asocieri dintr-o altă direcție — din aceea a scenariului cinematografic. Scenaristul Al. Ivan Ghilia (v. filmele Dragoste lungă de o seară și Sărutul) își face simțită prezența din plin și, ceea ce-i mai interesant, cu rezultate înfin mai bune decît în lucrările cinematografice, de ale căror shibicuni probabil că factorul cel mai vlnovat este cu totul altul decît scenaristul. Remarcabilă, în această povestire, este sfîrștu urmării simple și dinamice a episodului-seroentă, în succesiunea lor amefitor-tragică, după cum și în firescul plasării dramei celor două femei și a copilului în ambianța învîlmășită a războiului. Mobilitatea observației și a analizei, echilibrul dintre acestea este unul din calitățile artistice primordiale ale scrierii.

Nu se mai poate însă spune că echilibrul respectiv este satisfacător în episcadele Platonul de execuție, și mai ales, Armele la pînă. Aici narativa nu depășește granițele facile ale relatării și descripției obișnuite, în așa fel, încît mutațiile psihologic-etice nu sînt deloc rutinate, datî fiind totala absență a efortului spre analiză.

În sfîrșit, as mai vrea să relev încă o cule aleasă de către Al. Ivan Ghilia, în această carte, de a-și valorifica resursele de povestitor în consens cu marile descoperiri ale prozei moderne. În povestirile Negostina și Balerina de sticla se remarcă buna mînuire a sugestiei și a simbolului, în așa fel încît sondajul în zonele intime și dareroase ale sensibilității feminine, la eroinele din cele două scrieri — mai puțin rațional și lucid, decît în alte părți — este de un efect dramatic tulburător.

Că, de regulă, cănturile feburile ale prozatorului nu frizează grafitatea, în afara numeroarelor surprize plăcute privind primirea sensibilă a formelor de expresie, a formulelor compositionale în povestirea contemporană, o dovedește și un aspect avînd o însemnătate deloc neglijabilă. Mă gîndesc la implicațiile cu o vîdită adresă polemică, de acută replivă trimisă idilismului și sentimentalismului, elemente ce se înfiltrează nu o dată în substanța povestirii practice de către o seamă de autori care, imperturbabili, continuă să sadovenizeze, în un mod epigonic și desuet, scriind după ureche despre oameni de azi și, pasămite, despre „frămîntorile” lor, în dulce-maldăeșul stil al unor istorioare întropite cu patru-cinci decenii în urmă. Receptivitatea la tragic și la dramatic este constantă în cele mai împlinite scrieri din volumul lui Ghilia, indiferent de prezența uneia sau altelea dintre modalitățile epice sesizate în însemnările de față.

Mareu plusați în vîltoarea istoriei contemporane, eroii categoriei își trăiesc destinele la dimensiuni corespunzătoare. Trîind în trecut, bunicul (Scrisoarea, Moartea bunicului) a fost strivit tocmai de ceea ce are mai crud și mai neîndurător orînduirea burgheză — răzbratul —, desi omul a luptat cu o impresionantă voință pentru a supraviețui. Matriza și tîndra ei noră (Refugiul) sînt, neputincioase, tirite în aceeași vîltoare. Prin pierderea copilului sece-

rat de tifos și prin înșeși chinurile îndurate de ele, autorul îndeamnă pe cititor la reflecții grave și îi solicită insistent memoria. Pasionale și dirze — întotdeauna ca eroinele lui Sadoveanu — Negastina (povestirea cu același titlu) și Adela (Surorile) se mistuiesc în focul propriilor dureri pricinuite de nefericirea lor sentimentală fără de margini, de toate fiind vinovate aceleași vremuri cîninoase de altodată. De asemenea, nu mai puțin dramatice sînt înțepirile de viață și reacțiile sufletești ale oamenilor cu care facem cunoștință în Balerina de sticlă și în Virful cu dor.

Prin o bună parte din piesele sale, volumul Povestiri, prielit în raport mai ales cu romanul lesirea din apocalips (moment hotărîtor pentru tentativă prozatorului de a-și reconstrui din temelii structura artei sale), probează — potrivit cunoșcutei zicale „încercarea moarte n-are” — că Al. Ionu Ghilia, scriitor încă tânăr, reclamă un loc din ce în ce mai sigur în aria atât de înlinsă și de diversă a prozei scurte românești de azi. Aceste povestiri lasă impresia că, în scrisul lui Ghilia, între experimentul îndrăzneț și realizarea artistică certă echilibrul devine din ce în ce mai stîns.

2. Nici unul dintre tinerii prozatori nu dovedește atîta franchețe, precum Fănuș Neagu, în a nu-și desînțași vocația naturală de povestitor. Situat de critică, pe drept, la intersecția dintre cele două direcții majore ale tradiției povestirii românești — direcția Sadoveanu și direcția Panait Istrati —, Fănuș Neagu, totuși, nu dă deloc impresia că ar lucra, conform manierei variațiilor pe teme date, cel puțin în faza începuturilor și a tineretii artistice, așa cum se întîmplă frecvent cu cea mai mare parte dintre confracții săi. „Secretul” unei atari stări de lucruri stă, am impresia, în aceea că adevăratele iriniri sadoveanene și istratiene nu sînt de sorginte literescă. Ele au cu totul altă cauză. Șocul că, mai degrabă, este vorba de o comuniune etnografică și temperamentală. Ucenicind la școala tradiției orale folclorice și asimilînd în memoria sa afecțiivitate similare ale unor aproximativ aceleași realități (din punct de vedere geografic și uman), tînărul prozator este obligat, aș zice, obiectiv și subiectiv, să evolueze pe o asemenea direcție. În general, mi se pare că este necesar să fim mai atenți atunci cînd încercăm să determinăm zonele de influență exercitate asupra tinerilor și să nu confundăm pură contaminare literară cu circumscrierea naturală a creatorului în aria unui complex de factori social-istorici și etnic-geografici obiectiv constituiți, care dau substanța permanențelor în devenire ale spectacolului național.

Nu putem să nu admitem că sînt posibile evoluțiile artistice paralele, interjerente doar prin punctul de plecare comun, și nu numai cele „sub pulpană”. E adevărat, din păcate, cel din urmă aspect e mult mai frecvent și sursa epigonismului, cînd agresiv cînd dulce desuet, aici stă. Dar nu putem nega posibilitatea de a se manifesta și a celui dinții caz, și Fănuș Neagu mi se pare a fi — desi, poate, nu întotdeauna, îndeajuns de distinct — tocmai un exemplu de acest gen.

Neîfînd înzestrat nici cu vibrații liric-reflexivă a lui Sadoveanu și străin de „gorkianismul” revendicativ și patetic al lui Istrati, tînărul prozator aspiră, „dinlăuntru”, la valorificarea eposului popular dintr-o altă perspectivă. Voluptatea de a povesti, atât de congenitală tuturor povestitorilor, eșită la el tentațiile ceremonialului sadoveanian, cu alte cuvinte, capcanele ambiției de a „spune” așezat și frumos, de a divaga înțeleptește, aluziv și moralist. Totodată, tînărul povestitor, de regulă, nu se lansează în paranteze explicative și exclamative, gen Româin Rolland, precum plămîntorul Chirei Chiralina. Voluptatea de a povesti, la Fănuș Neagu, este îndreptată pe făgașul cultului pentru epicul nervos, trepidant și al notației fruste, nu odată brutala, violentă. Autorul densei și captivantei povestiri Nîngea în Bărăgan dă impresia că vrea ce are de spus se cubine să fie spus dintr-o răsufare — desi s-ar putea (dată fiind realită redusa sa prodigiozitate) ca travaliul artistic, lucrul pe manuscris să se desfășoare exact invers.

Deci, dacă ar fi să stabilim un punct de plecare (asemenea puncte de plecare nu valoarea unui adevărat rîn necesar, de vreme ce critica nu se poate dispensa de ele!), în efortul de definire a specificului prozei lui Fănuș Neagu, cred că, nu e greșit, dimpotrivă, să punem totul sub semnul ambiției de recitalizare — ca să spun așa — a epicului, în limitele povestirii tradiționale. Așa dar, avem de a face cu un povestitor înzestrat cu incontestabile aptitudini pentru spectaculos și chiar pentru senzațional. Se înțelege că, elaborate în spiritul unor asemenea procedee și dintr-o asemenea viziune, scrierile lui Fănuș Neagu vor reține atenția lectorului de la primul contact și adesea șocul va fi puternic, pentru că — așa cum se întîmplă aproape la toți prozatorii munteni — ineditul este izbitor sub foarte raporturile.

La un mod violent și spectaculos, eroii mai tuturor povestirilor izbutite ale lui Fănuș Neagu sînt protagoniști ai unor autentice aventuri ale propriilor destine. În cartea sa Prozatori contemporani (vol. II, 1962), după o seamă de considerații nu lipsite de interes, Ion Vițner își exprimă în final, regretul „că un alt de bun cunoscător al satului (precum F. Neagu n. n.) nu s-a apropiat direct, și în mod curajos, de realitățile cele mai actuale și arzătoare ale domeniului rural”. Drept care, în prozele lui Fănuș Neagu, socialismul ar există, după I. Vițner, „ca o aluzie necesară mișcării personajelor în spațiul lor familial și sentimental și „nu ca o realitate de sine stătătoare”. E cuprins în aceste formulări, un adevărat program de lucru, un adevărat cod al criteriilor vehiculate, inflexibil, de o anumită critică tributară recidivelor simplificate și rigide ale dogmatismului. Este limpede că autorul celor două voluminoase tomuri critice e inclinat să acorde însușirea de a fi contemporane doar acelor compuneri epice care ilustrează realitatea epocii noastre plat descriptiv și cenușiu factologic, precum în lucrările lui Constantin Chiriță și, în multe privințe, ale lui Corneliu Leu sau Petre Sălcudeanu — alt de extins și de imperturbabil lăudași de critic în lucrarea sa. Cum se vede, urmărirea personajelor „în spațiul lor familial și sentimental” după prodigiousul exeget al fenomenului epic contemporan, ar implica doar elemente aluzive la datele socialismului, ca și cum cea mai importantă dată a socialismului n-ar fi tocmai omul, cu aspirațiile sale, inclusiv cele de ordin familial și sentimental.

În realitate, aventura destinului pe care, cum spuneam, o cunosc eroii lui Fănuș Neagu poartă, intim și iminent, pecetea istoriei contemporane și dramele lor, răscolitoare și adesea jatale, se iscă tocmai ca rezultat al unor antagonisme umane derivate din lupta dintre lumea veche și umanitatea socialistă. Este cauza pentru care aventura în sine, senzațională și exterior epică, nu-și găsește decît arareori credit în creația fină a prozator. Subtextul problematic este un element pe care îl receptăm cu desulă limpezime în majoritatea povestirilor.

Drumul ce-l au de străbătut personajele este acela de la conservatorismul feudaloburghez, de un gen deosebit, aș zice despotice și primitiv, de un biologism agresiv și sîngeros, vecin cu alienarea, la recîstigarea realei demnități umane. Istorie-socialul și etern umanul se contopesc, în faptele și gândurile personajelor indestructibil. Ion Chiriac (Cocoșul roșu), se angajează într-un iureș de ciocniri necruțătoare cu stăpinul său, proprietarul căpătui Gheorghe Jinga din Plătărești, fiind mînat, în acțiunile sale disperate (sîntem în anii „secetei celei mari”) nu numai de ura sa de argat asupra jără milă, ci și pentru că dragostea mistuitoare față de Tița, fata stăpinului, îl răscolește nemilos. Mos Cozma (Salcia neagră), pescarul de la Balta-Crucii din Delta Dunării, cum spune I. Vițner, ca un alt Mateo Falcone, se hotărăște să-și ucidă feciorul, pe Dincă Schiopu, fiindcă acesta, bicisnic la suflet, caldă în picioare cîntea nîntinată a familiei și a broșei, dedîndu-se la acte de piraterie și de trădare față de luptătorii împotriva ocupației naziste și a războiului. Vica și Onică (Ningea în Bărăgan), temerari, nu mai pot îndura asuprirea brutată venită din partea lui Chivu Căpătău, bogătaşul din Saligara, și, uniți prin dragostea lor, pleacă din casa acestuia, rupînd-o pentru totdeauna cu vechiul trai și îndreptîndu-se spre alte zări, deschise de vremile noi, socialiste. Nu mai puțin impresionantă este zbaterea tinerei figuranți Lișca (povestirea are același titlu), care, mînată de dorul după soțul plecat în război, nu mai poate suporta durerea și pornește în nestire în căutarea lui. „După patru luni” — notează în final autorul — Lișca s-a întors acasă, escortată de jandarmi. Fusese prinsă între liniile frontului și nimeni nu voise s-o creadă că-și caută barbatul.

Dar nu mai era Lișca pe care o știam noi, ci o umbră a ei”.

Există deci, în toate aceste împrejurări, o adevărată furie a pasiunilor care își află teren de dezlănțuire și este canalizată în sensuri eficiente, grație priceperii povestitorului de a-și plasa eroii, cu o deosebită naturalețe, în suvoitul agitat și atotcuprinzător al istoriei.

Tot alt de consecvenți cu ei înșiși, mergînd pe drumul vertiginos al totalei dezumanizări, sînt și acei inși care se cramponază cu sălbăticie de vechile mentalități ariviste, exacerbate-individualiste. Am amintit de Dincă din Salcia neagră, căruia — sub acest raport — i se alătură, de pildă, și Petrea Boculei (Moștenirea); Dinsman declarat al cooperativizării agriculturii, acesta nu ezită să-și ducă bătrînul tată la o moarte năpraznică, spre a-l constrînge să-i facă acte pe un lot de pămînt.

Conceptul într-o manieră similară cu aceea din nuvela Ploaia albă de D. R. Popescu — a epicului poetic de vibrație tragic-halucinantă — povestirea Dincolo de nisipuri fixează și ea stări de spirit umane de o încrîncenare dusă la extrem. Anii cumpliți ai secetei din 1946 își proiectează spectral prezența în goana nebunească a unui grup de țărani, care,

călări, alegă himeric, în sus, de-a lungul unui riu, pentru a-i descoperi pe cei care au oprit venirea apei — pură ficțiune, pentru că nici vorbă de așa ceva —, bănuți de aceasta fiind morarii din regiunile superioare ale albiei complet secătuite. Răpuși de oboseală și dezamăgiți de adevărul ce le iese în cale, rind pe rind, oamenii abandonează fuga, cu excepția celui care îi conduce, Susteru; în ciuda evidențelor, înnebunit, ca o fantomă, acesta continuă să alege după năluca închipuirii lui: apa.

Poveștirile prezentate pînă acuma, cu excepția ultimei — Dincolo de nisipuri — fac parte din volumele de început ale lui Fănuș Neagu: Ninge în Bărăgan, Editura tineretului, 1959, și Somnul de la amiază, ESPLA, 1960. Interesant de reținut este faptul că aria lor tematică, în genere, circumscrie aspecte de viață ce s-au consumat în anii copilăriei și ai adolescenței autorului, respectiv anii războiului și perioada de după Eliberare. Dată fiind perspectiva infanțil-adolescentină din care au fost receptate în planul sensibilității artistice evenimentele, fapt la care se adaugă neapărat însăși structura violent contrastantă și spectaculoasă a epocii, nu e de mirare, deci că poveștirile în cauză au o asemenea alură aventuros-romantică. Ele sînt populate de personaje — mai mult siluete, de fapt, — pasionale, dintr-o bucată, care își orientează întreaga personalitate pe o unică direcție, în conformitate cu o pasiune decorantă, pozitivă sau negativă. Atmosfera este simulară, de un exotism adesea straniu, dinamizată, în întreaga ei structură, prin notații brutale, în linii simple și dure, de graură mexicană.

Chiar dacă unele dintre poveștirile acestei etape, pe care aş numi-o a unui univers artistic constituit pe calea rememorațiilor, împlinirile nu ne întîmpină întotdeauna (v. de pildă inconsistența ideii artistice din Tutunul sau excesul de descriere violentă, plus finalul ratat, din Somnul de la amiază), în ansamblu, cele două culegeri de început împuneau atenției cititorului poveștirilor de clasă superioară.

Din perspectiva viitorului, scrisul lui Fănuș Neagu de pînă la apariția culegerii Dincolo de nisipuri (1962) iese totuși o îngrijorare. În ipoteza plauzibilă că poveștitorul se va apropia de sursele unei problematici la zi, izvoită din realitatea socialistă imediată (cu satulul în special), se pune întrebarea dacă, pentru „acoperirea” convingătoare a noilor sarcini asumate, mai sînt suficiente mijloacele de lucru utilizate pînă atunci. Trebuia avut în vedere izbira unor exigențe noi, aparte, impuse de complexele relații ce se stabilesc între oameni în societatea actuală.

Nu știu în ce măsură, principial și teoretic, l-au preocupat asemenea probleme pe linia prozator. Cert este că în volumul Dincolo de nisipuri, și în cele cîteva povești inedite din culegerea antologică Cantonalul parăsit (1964), Fănuș Neagu face dovada unor încercări susținute de autolepășire. Solicitat de fenomenul tulburător al victoriei noului umanism în lumea satului orientat pe făgașul vieții socialiste, linarul prozator, pe această temă, se angajează la investigații mai atente și mai nuanțate decît altădată.

Reușitele adevărate sînt acelea în care noile aspirații artistice se sprijină pe datele intime, de povestitor pasionant și neastîmpărat, ale talentului nativ, atît de robust, cu care este înzestrat prozatorul. Drumul este acela al unui realism folcloric. Realitatea imediată a satului își găsește rezonanțe adînci în structura temperamentală a scriitorului și observația atît de necesară acuma, apare ca un element implicat în această structură. În bucăți de certă valoare, cum sînt Păpușa, Strigatul și În văpaia lumii — triplul inspirat de existența aceleiași personaje: Ene Lelea — la care se mai adaugă Drum întîns, succesele, în direcția îmbogățirii artei de povestitor, sînt incontestabile, trainice. Se croază impresia că acuitatea faptelor depistate în zonele nemijlocite ale realului îl obligă pe autor să-și strunească resursele congenitale, să le valorifice cu mai mult spirit de discernămint. Aici, tentațiile romantismului spectaculos în sine sînt abandonate, împlinindu-ne un romantism cu adînci rosturi, în ordinea caracterizării, a analizei prin sugestie. Este adevărat că și acuma — și aceasta e foarte bine! — oamenii sînt aprigi, înzestrați cu fire pasionale, în stare să treacă peste orice greutăți, să riște orice, în vederea atingerii aspirațiilor lor spre ferice. Ceea ce apare însă pregnant este aplecarea însului spre el însuși, efortul acestuia de a se autoscruta — de unde și izbrea conflictului interior, generat de ciocnirea dintre pasiune și exigențele etice, conștient acceptate. E, un fapt pe care, pînă aici, nu l-am prea detectat în proza lui Fănuș Neagu.

Marea durere sufletească a lui Ene Lelea este autentic comunicată tocmai din perspectiva mînuirii unei asemenea arte, mai nuanțată, mai complexă. Personajul este urmărit cu pondere, firesc în toate meandrele suferințelor pricinuite de neașteptata părăsire de către femeia iubită, Gîa, pentru un alt bărbat. Dincolo de zbaterea sentimentală, scriitorul știe să sondeze în zonele morale ale eroului, surprinzîndu-i frumusețea și tăria de caracter, fără a atuncea, în vreun fel, în spectaculozități gratuite sau în unilateralizări grabite și superficiale.

De o netăgăduită valoare contemporană este și ideea artistică din *Drum întins*. Cazul lui Horia Vadu învederează capacitatea obiectivă a orînduirii sociale de a orienta pe drumul deplinei resurrecții etice a unor oameni, care, din pricina diferite dar evidente generate de tarle individualismului transmise de trecut, multă vreme își fundează existența pe baze structurale eronate, divergente în raport cu morala orînduirii noastre.

În schimb, resursele de povestitor foarte înzestrat ale lui Fănuș Neagu, în această nouă etapă, nu-și mai găsesc un teren propice de valorificare în împrejurarea în care el amănunționează să pășească pe cuprinsul prozei de invenție, al unei proze de un epic mai obiectiv, îndreptat în sensul unor construcții mai ample, pe mai multe planuri etc. De data aceasta, calitățile constitutive ale talentului cu care este înzestrat prozatorul sînt împinse în zone artificioase, sînt contrafăcute, apar inadecvate formulei alese. E situația evidențiată de cele două încercări de navelă: O sută de nopți și Cantonul parășil. Cu excepția unor pasaje de bună povestire, prezente mai ales în ultima, scrierile citate sînt un exemplu grăitor de proză hibridă. Exotismul facil, preferința pentru situațiile „tari”, artificialitatea notației, bombasticismul și grandilocvența sînt fatale, în ciuda bunelor intenții ale autorului, în grade diferite, în ambele cazuri.

Mai încheiate și, realmente, mult mai convingătoare este scurta povestire *Descoperind riu*, povestire de o cuceritoare vibrație lirică, în care psihologia infantilă în devenire, pedulînd între miraj și luciditatea teribilă, este surprinsă mult mai firesc. Descoperind riu, uzînd de aluzia simbolică, cu discrete infiltrații de fantastic folcloric, amintește de *Dumbrava minunată*. Fals subtilă este însă aluzia alegorică din *Puntea*; ideea că un tată stîngaci s-ar emancipa în acest sens printr-un antrenament prealabil, de soiul aceluia practicat de tractoristul Achim (omul se întinde peste un șanț, devenind punte pentru o turmă de miei) este cel puțin stranie, dacă nu total deplasată.

Minute de anecdotism, povestirile *Om rău* și *Drugaica* (aceasta din urmă amintește prea insistent de povestirile despre satul Dikanka ale lui Gogol) sînt cel mult amuzante, ceea ce, la urma urmei, nu se cuvine a fi cu totul neglijat.

Efortul și ambiția lui Fănuș Neagu de a se angaja la promovarea unei proze de o structură mai complexă, de adînci și contemporane investigații, a unei proze de expansiune analitică, în ultima vreme, atrage atenția vădit. În această situație, necesitatea unei gândiri artistice cât se poate de încheiate imi apare imperioasă, fără ca, prin aceasta, să socot că-i indicat să se ținute la datele inițiale, de povestitor, ale unui robust talent. Dimpotrivă. Așa sînd lucrurile, deocamdată, este foarte greu, de-a dreptul hazardat, să se anticipeze cu privire la cele ce se vor întîmpla în viitor.

NICOLAE CIOBANU

ANNA AHMATOVA

A I C I . . .

*A*ici își începu surghiunul Pușkin,
Și Lermontov aicea și-l sfârși,
Aici miros a munți și-a ceruri mușchii,
Dar doar o dată, eu, aici, zării
Printre frunzișul vechilor platani
Și-n ceasu-acela, unic dintr-o mie,
Nestinsul foc al ochilor orfani,
Făgăduiți Tamarei pe vecie.

(Din volumul Trestia)

În românește de MADALINA FORTUNESCU

MARIA WINE

I U B I R E A M E A C R E Ș T E

*I*ubirea mea crește pe pământ peste margini, peste hotare,
în timp și peste timpuri.

*I*ubirea mea crește în valea umbrei și a nopții,
în pământ nisipos, fără apă.

*I*ubirea mea dă în mugur și-n preajma morții,
și plinge când viața și moartea pe drum se-nfîlesc.

*I*ubirea mea se adapă din apele furtivoase ale vieții,
și bea și din singurătatea unei fîntini.

*I*ubirea mea odihnește în tăcerea pădurii,
pe cîmpurile veșnic verzi ale mării.

*I*ubirea mea se înfioară cînd luna se-apleacă asupra-i,
și se cufundă-n fîntina fără fund a vremii.

*I*ubirea mea crește pe pământ, dincolo de margini,
dincolo de timp, peste timpuri.

D I A L O G U L O C H I L O R

*F*ără adăpost,
cu mîngîieri nedate,
între mesele indiferente
și oameni.

*Mai săraci cu o bancă
de sub copacul înfrunzit,
— bancu feapănă de ger.*

*Cu ochi în flăcări
vorbim despre
ceea ce-n grai nu încap.*

*M-așund în graiul ochilor tăi,
ca bondarul păros
în floarea de iarbă-neagră.*

*Simt cum buzele tale tresur
și degetele caută cu sete
mîinile dragi.*

*Cum trupul își pierde puterea
și nu se apără de ochii tăi
dezbrăcîndu-l de hainele
care-l acoperă.*

*Goală mă stringi,
în castaniul pupilelor.*

*Nu-ți acoperi ochii,
mă rogi,*

*și ochii mei,
încinși de miglierile tale,
ard;*

*dacă nu-i acopâr,
vor da joc
oamenilor nepăsători dinprejur.*

*Atunci abia vor vedea
că sînt goală!*

*Sînuî cu o privire
îl dăruî
buzelor tale —
ca pe un măr.*

În româneşte de VERONICA PORUMBACU

NUVELA ROMÂNĂ CONTEMPORANĂ

In general bine întocmită, culegerea reușește să ofere cititorului imaginea „genului scurt” în ultimii douăzeci de ani. O imagine deosebit de complexă, în care se întâlnesc diferite modalități și diferite personalități scriitoricești, începând cu M. Sadoveanu și I. Agribiceanu și terminând cu N. Velea și Fănuș Neagu. Cum s-a mai constatat, D. R. Popescu, Aurel Mihale, Petru Vintilă s-au realizat în mod superior în navelă. Marin Preda, a dat navele excepționale alături de romane excepționale, iar Eugen Barbu alături de unele romane inegale. Pentru unii scriitori de primă mână din tinăra generație romanul rămâne de domeniul viitorului, în timp ce în genul scurt (N. Velea, Fănuș Neagu) realizarea e remarcabilă.

Evidențiem aspectul divers ca problematică și stil; disociațiile trebuie stabilite și pe direcție temporală. Dacă în volumul întâi al culegerii (generația „vîrstnică”) navela e un „experiment” (G. Călinescu, Geo Bogza, Camil Petrescu), scriitorii abordind genul doar în treacat, în cadrul generațiilor mai tinere se observă o „specializare” în navelă. Povestirea folclorică-etnografică pierde teren sau, în unele cazuri, se transformă substanțial. Pierde teren și povestirea reportericească, plată și falsă, în folosul analizei psihologice. Un loc aparte îl are narațiunea obiectivă, care atinge, prin Eugen Barbu, un punct demn de luat în seamă.

Efortului analitic îi corespunde cel spre simplificare și spre reflexivitate. Parabola, simbolul, elemente ale prozei moderne sînt larg utilizate. Direcția problematicii e a tratării problemelor etice, nefiind excluse nici altele. Două navele (în ceașă și Friguri) marchează două puncte ale evoluției unui mare scriitor, Marin Preda. Despre proza acestuia s-a scris foarte mult, caracterizările fiind la obiect în multe cazuri. Dacă în ceașă urmărește în zone adînci o psihologie umană, Friguri, acest „elogiu al eroismului lucid” (N. Coșbani) tinde spre adevăruri etern-umane, în confruntarea unui luptător comunist cu câteva probleme ale existenței. Nang este de fapt, „luptătorul Nang”, eroul înaintat al unui moment istoric, al unei lupte de eliberare, toate funcțiile sale umane subordonindu-se, conștient, luptei. Psihologic vorbind, eroul e complet, simplificările venind din solicitarea împrejurărilor. Magistrul trusat în final e fundalul în care se mișcă masele, poporul care-i sprijină pe „luptători”: prezența lui, simțită, pe mai tot parcursul, izbucnește în acest moment decisiv al luptei, construind un tablou panoramic. Pe undeva, navela aminteste de sculptura brîncușiană, cu liniile simplificate la extrem, reținînd esențele ca modalitate, să zicem cu acea „domnișoară Pogany”, din care au rămas numai ochii imenși îndreptați spre tainele lumii. Dintre „analizi” se impune prezența lui Velea, cu în treacăt, una dintre cele mai dense navele ale antologiei, și Întrerupere. O anumită problematică a la Marin Preda (care nu mai implică așezarea sub tutela acestuia) e dusă mai departe și urmărită în alte semnificații ale ei. Problema „timpului răbdător” primește noi valențe, deosebit de actuale aci. E vorba de un „timp ocolit” cu rezultate tragice, de un „moromețianism” al eroilor care duc la tragedie. Condamnarea de trai „în treacăt și nedefinitiv” e o condamnare a poziției superficiale și neangajate. În În treacăt, Duminică, eroul central, își refuză vîrstă, împingîndu-și „jocurile” într-un timp ocupat; dragostea dintre Duminică și Adina ține de același „timp ocolit” și finalul tragic, alît de comentat, fine de tipizarea artistică.

S-a mai discutat mult în legătură cu „didacticismul” lui N. Velea. În fond, literatura lui Velea e una de parabolă, și într-un context etic, parabola e, fără sădpare, moralizatoare. Scriitor care agreează parabola și simbolul este și D. R. Popescu și cele două narațiuni

(Păpușa spinzurată și Mări sub pustiuri) permit câteva observații asupra evoluției mijloacelor prozatorului. Păpușa spinzurată, tematic vorbind, e neoriginală ca fabulație, povestea fetei căsătorite cu sîta avind în spate o întreagă literatură ardelenască. Originale (sau specifice pentru D. R. Popescu) sînt aci planurile simbolice — mai multe — în care se construiește schița ca și introspecția fină a sufletului adolescentin. În Mări sub pustiuri simbolurile și parabola capătă profunzime și subtilitate, vizate mai reflexiv. Eroii (adolescenții) capătă nuanse mai bogate, lirismul precizie și siguranță. Regretăm — o spunem încă o dată — lipsa nuvelei Ploaie albă, în care D. R. Popescu, excelent creator de atmosferă, subtil și complex, e prezent în întregime. Atmosferă densă, psihologii impresionante și autentice construiește și V. Im. Galan în (de departe) cea mai bună nuvela a sa, La răzeși. Iosub Prîsăcavii, tip inedit de țaran avar din vara anului '46, peisajul fantastic de tărîm al secetei, conflictul secular dintre „răzeși” și borzenii, cu aerul lui puțin exotic, situează nuvela printre cele mai bune ale literaturii noastre noi.

În dezbaterea unei problematice etice, un loc important îl are și nuvela Timpul a lui Remus Luca, o analiză fină a problemelor dragostei și muncii, a timpului dragostei și muncii, în societatea noastră.

„Povestitor înnașcut” (N. Manolescu) și Fănuș Neagu are simțul culorilor, al zgomotelor, al pitorescului pictural. Fănuș Neagu valorifică (precum Eugen Barbu, care e mai filtrat, poate mai disimulat) mai ales în începuturi, un folclor inedit, care e al Bărăganului. Ningea în Bărăgan e caracteristică pentru această „jază folclorică”, cu pasiuni violente, puțin „marcă Istrati”. Dincolo de nisipuri arată diferențierile mai noi, evoluția către atmosferă și psihologie. Plastica rămîne însă un bun cîștigat. Aurel Mihale dă în Casa de piatră o excelentă „proză de război”. Tehnica dramatică, „suspense-ul”, umanismul și bestialitatea într-o atmosferă plină de tensiune reliefează calități cunoscute ale prozei autorului Noptilor înfringurate.

Pe linia Cordovanilor, Pe lăcute, de Ion Lăncrănjan vizează însă aspecte inedite ale problematicei rurale. Degringolada lui Visalom Lie, rămas într-un individualism sterp și închis, e urmărită pînă în ultimele ei consecințe. Original și profund, Lăncrănjan pare a fi cel puțin deocamdată, unul din cei mai buni cunoscători ai lumii rurale dintre scriitorii noștri.

Nuvelele remarcabile sînt Demetrier Stejaru, în care Sută Andrăs stabilește coordonatele unui umanism de tip „tărănesc” și Mărirea și decăderea Păunei Varlaam de Petru Vintilă. Ultima, rod al unei perfecte cunoașteri a atmosferei și a unui temperament „bănățean” urmărește, în linia Ion Popovici Bănățeanu și Ion Slavici, dezastrele pe care ambițiile auare le provoacă în noile condiții sociale. Tot în linia tradiției (de fapt, o nuvelă-replică) e Pământ amar de Vasile Rebreanu. Un loc aparte îl ocupă T. Mazilu, a cărui contribuție la regenerarea „genului umoristic” e incontestabilă, mai ales în O plimbare cu barca și Briuză cu ceapă prezente în volum.

Am lăsat la sfîrșit generația „vîrstnică”, creație în care scriitorii de talia lui Sadoveanu, Agîrbiceanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, Geo Bogza, Nagy István, Lucia Demetrius, în noile condiții create de socialism, își definitivează creația sau își precizează specificul și personalitatea. Roxelana de M. Sadoveanu e o splendidă povestire de „divan-oriental”. Floarea soarelui și Vironica de Ion Agîrbiceanu sondează realități rurale ardelenice în stilul afiș de cunoscut al marelui prozator ardelen. Cei care plătesc cu viața de Camil Petrescu, narațiune-parabolă punctată de simboluri sugestive, e o nuvelă-replică în vechea problematice a intelectualului. Semnificativă este această literatură a intelectualilor înșelați de regimurile trecute (Necunoscut de G. Călinescu) sau a convertirii și a salvării morale a acestora în socialism (Lucia Demetrius, Anton Breitenhofer). Zguduitoare e nuvela Moartea lui Iacob Onisija, scrisă în stilul caracteristic reporterului de mare clasă care e Geo Bogza. Eusebiu Camilari e prezent cu două povestiri, Clopote în amurg și La coasă, cu aură de legendă și baladă, cu o umanitate primitivă și puțin idilică, mai ales în vîrstele copilăriei.

Concluzii? Culegerea fixează câteva trăsături ale literaturii noi, precum, mai ales, ale prozei noi. Se impune nivelul calitativ. Într-o asemenea companie, nuvele apreciate în vremea lor (Dumitru Mircea) rezistă greu. Se tînde spre profunzime, spre maximă generalizare, notațiile reportericești dispar. La sumar, mai era necesară prezența lui St. Bănulescu, Sorin Titel, Ion Băieșu.

Antologia demonstrează convingător că cel puțin prin o parte din autori, (M. Preda, Eugen Barbu, N. Velea, D. R. Popescu, Fănuș Neagu, Ion Lăncrănjan) nuvela românească a devenit pe cuprînsul literaturii contemporane — capitol de sine stătător, atîngînd o treaptă pe care n-a mai atîns-o niciodată în istoria literaturii noastre.

CORNEL UNGUREANU

UN CÎNTĂREȚ AL ÎNNOIRII CONȘTIINȚEI

Culegerea de poeme de Franz Liebhard, apărută recent în limba germană la Editura tineretului în condiții grafice corespunzătoare colecției „Cele mai frumoase poezii” pune criticii noastre numeroase probleme. În primul rând creația lui Franz Liebhard este puțin cunoscută cititorului român. Traducerile sporadice, apărute în revista noastră, au putut da o imagine numai incompletă și aproximativă a lui. Astfel, strădania celui care, aci și acum, încearcă să schițeze pentru înțiași dată într-o cronică mai cuprinzătoare profilul poetului, nu este de loc ușoară. Analizele și argumentele cer cronicarului reproducerea unor texte ad hoc traduse, procedeu prin care în mod fatal conținutul tematic va ieși mai clar în relief decît forma artistică. Totuși Franz Liebhard nu face parte din categoria acelor poeți contemporani care „trăiesc” numai și numai prin mesajul operii lor. Versul său are o complicată istorie de laborator, în care partea „gîndirii poetice” este inseparabil legată de lupta poetului pentru „desăvîșirea formei”. S-ar putea vorbi astfel de tendința lui Franz Liebhard spre un nou clasicism, la care contribuie mult și formele poetice preferate: strofa de patru și opt versuri iambice sau (mai rar) trohaice, cu rima, sonetul, vîrnenele. Nu trebuie, totuși uitat, în ciuda strînirii gîndirii sale și a captării expresiei în tipare clasice, că în experiența creatoare a lui Franz Liebhard, influența curentelor de avangardă din deceniul al treilea al secolului este indeniabil prezentă și activă, de unde dialectica sui-generis în poezia sa între tiparul formal clasicizant și dicțiunea poetică degajată, anticlășită, cu inflexiuni hotărît populare. Fenomenul a fost remarcat îndată la apariția primelor sale poezii de după 23 August. S-a vorbit atunci neînțiriat în anumite cercuri care, în imaginația lor, deîn privilegiul de a chezași stagnarea limbii germane închizînd-o în farcul subred de vechime al codificărilor gramaticale de acum un secol și mai bine, despre lipsa de elasticitate și eleganță a versului liebhardian, cit și despre limbajul său „regionalist” bănășean și aceasta în flagrantă contradicție cu faptul că poetul nu se folosește niciodată de forme dialectale rustice sau urbane bănășene. Mai mult, necunoscînd antecedentele poeziei lui Franz Liebhard, prezent încă din 1920 în revistele de avangardă de la Budapesta și Viena, dicțiunea sa atît de personală a fost atribuită lipsei experienței în mînuirea versului, care, după concepția pomeniților opinenți, nu merita atenția decît din clipa în care, prin hipercorectitudine seofastie, e cu totul inexpressiv, despersonalizat și șters. Bineînțeles, în producția poetică a anilor 40 și 50 exemple grăitoare pentru această concepție n-au lipsit cit de cit, iar existența lor a fost numai prea himerică. În schîmb poemele lui Franz Liebhard, care — după propria sa mărturie — a avut îndrăzneala să „cînte” în „Japful cotidian” semnele gîndului și ale mîinilor din colaborarea cărora acesta se înalță în sfera „etologiului prezentului socialist” (cf. poezia Potirul solar, p. 18 a plachetei analizate), au rezistat vremii.

Este situația oricărei creații autentice, profund înrădăcinată în realitate, în opoziție cu academismul potisariat al tradiționaliștilor și epigonilor sterili în ciuda lirii lor întrepride. Și atunci nimic mai firesc decît să arătăm în mod critic pe ce date și fapte se sprijină obiecțiile formulate de campionii vechiului împotriva limbii literare a lui Franz Liebhard, spuțberînd definitiv valabilitatea argumentației lor.

Încă din eoul mediu, limba germană este lipsită de unitate. Sistemul feudal, împărțînd teritoriul Germaniei într-o sumedenie de state mărunte, fiecare cu centrul său administrativ și cultural, și ridicînd în calea circulației libere numeroase bariere, a avantajat prin aceasta tendința originară spre un particularism lingvistic accentuat al diferitelor triburi și pășuri sociale. De abia în secolul XVI, prin cancelaria de la Meissen ce-și impunea în administrația interstatală în cadrul imperiului graul ei ca limbă oficială, est și prin traducerea Bibliei a reformatorului M. Luther s-au pus bazele unei unificări în scris și vorbire, dînd naștere așa-zisei „Hochsprache” (limbă înaltă), înțeleasă treptat, treptat pe întreg teritoriul german. Dar particularitățile dialectale și ne dialectale persistă pînă și astăzi. Astfel, bunăoară, dacă Goethe în Faust, în rugăcuna Margaretei, însere următoarele două versuri: „Neige, f du Schmerzensreiche”: „Coboară-ți privirea, tu Praelindurerată”, pentru critica severă, bazată pe regulile ortoepiei germane, el a dat naștere unei asonanțe condamnabile. Întrucît însă în graul orașului său natal, grai vorbit de el în tot timpul vieții, „ch” intervocalic se pronunță „ch”, pentru urechea sa de frankurtez neșalsificat rima între cele două versuri a fost perfectă. La fel, Goethe întrebunțează un număr urias de cuvinte (substantive, adjective și verbe) specifice graului frankurtez, cu flexiunea lor particulară, de multe ori în contradicție

cu regulile sacrosancte ale gramaticii germane. Un alt caz: R. M. Rilke, poet de un fin simț al nuanțelor, a „îndrăznit” să introducă la un moment dat în limba ariicii germane o seamă de neologisme destul de comune ca aspect, ca „enorm”, „Fontäne”: havuz, „Ocker”: ocru, „Lack”: lustru etc. S-a crezut multă vreme că faptul a fost deliberat de poet. Dar R. M. Rilke se trage din burghezia orașului Praga, care sub influența celor două limbi principale care-și disputau aci înfielitatea: limba cehă și limba germană, și a numeroase dialecte din teritoriile vecine, a avut de totdeauna o conștiință lingvistică destul de laxă, folosind în felul acesta în mai mare măsură decât burghezia de la Dresda sau Lipsca și neologismul: pe de altă parte, unele din aceste neologisme au pătruns în limba lui R. M. Rilke din limba de atelier a pictorilor, cu care poetul a întreținut relații vii. Ulterior, sub teroarea criticilor săi, Rilke a „secretizat” în câteva epigrame lirice problemele limbii sale poetice, ba mai mult, a devenit un asiduu cititor de dicționare, din care a extras o sumedenie de cuvinte rare, uitate sau cu alt înțeles decât cel curent, pe care apoi le-a încișrat cu mare măiestrie operii sale.

Cele două exemple de mai sus arată, că particularitățile regionale cuprind o întreagă gamă de la foneme la lexic și de la regulile gramaticale (genul cuvintelor, terminații flexionare) la aspectul general sintactic al gândirii poetice. Totodată, exemplele citate arată cu cât creația unui poet este mai adinc înrădăcinată în realitate, cuprinzând sfere din ce în ce mai largi ale vieții, cu atât limba sa este necesarmente mai strins legată de o anumită realitate lingvistică, explorându-i mijloacele cu asiduitate și incifrindu-i valorile expresive în datul valabil al creației artistice.

Pentru a ne putea da seama care anume sînt elementele specifice timișorene ale limbajului poetic al lui Franz Liebhart, trebuie să ne amintim de următoarele: Limba germană cultă vorbită în Timișoara — mult apropiată de limba germană literară — este de origine austriacă și ea se înrudește îndeaproape cu limba păturilor culte (funcționari superiori, ofițeri și intelectuali) ale Vienei din ultimele trei decenii ale imperiului habsburgic. Ea nu trebuie confundată nici cu graiurile populației germane foarte diferite între ele din cele patru suburbii principale: Fabrica, Elisabetinul, Josefînul și Mehala, și nici cu dialectele germane din sate bănățene, denumite cu multă aproximație filologică cu un termen general „șvăbești”. Ca fonetică, limba germană vorbită la Timișoara, distinge foarte bine consoanele sonore de cele surde, ea nu confundă cazurile dativ cu cele acuzativ, iar în privința lexicului cunoaște pe lângă cuvintele curente germanei superioare, o seamă de expresii alogene, de un pitoresc indeniabil, și foarte multe neologisme. Această limbă a fost formată în contact viu cu literatura contemporană austriacă: Hugo von Hofmannsthal, Max Mell, Karl Kraus, Arthur Schnitzler, Stefan Zweig, Franz Werfel, Joseph Roth, Franz Karl Ginzkey — toți deopotrivă foarte citiți în Timișoara, cit și cu presa vieneză. După 1926, prin intensificarea rețelei de școli confesionale în Banat cu limbă de predare germană, în fenomenul lingvistic al provinciei noastre s-a ivit un fenomen nou: pătrunderea limbii germane superioare în mediul sătesc cit și o relativă îmbogățire a limbii burghezii germane din Timișoara cu anumiți termeni de o plasticitate vădită, din unele dialecte „șvăbești” de proveniență renană. Astfel, în limba germană din Timișoara, cuvintele „Gefrell”: chin sau: „Faxen machen”: a avea năbadai, curente germanei superioare, se folosesc astăzi cu același iz de inimitate alături de „Grossi”: bunică din dialectele șvăbești. Din limbajul vechi administrativ provine „Plajasch”: plăies, pentru polișt rural etc. Greu de deslușit este originea cuvîntului „Kluft”: haina de lucru, care pare a fi un relict din limbajul primilor coloniști germani din Timișoara, meseriași și vîandieri care au însoțit armatele imperiale, vorbind un amestec pitoresc din nenumărate limbi europene și de termeni intenționat obscuri de proveniență argotică. Înșirîți, trebuie subliniat că toate aceste fenomene n-au fost studiate pînă în prezent în mod sistematic, de unde — în cercuri largi — o cu totul greșită „concepție” despre caracterul specific al limbii poezilor noștri, comparată asiduu cu germana de la Berlin (și ea cu particularități pronunțate) cu care, bineînțeles, timișoreana nu are nimic comun.

Limbajul poetic al lui Franz Liebhart se adapă la izvoarele limbii germane timișorene, ridicîndu-i particularitățile lexiche și gramaticale cu deosebită măiestrie în sferetele artei. Dicținea sa degajată, anticalosifă urmează îndeaproape sintaxa aparent neîngrijită, de cea mai bună tradiție vieneză. Iată un exemplu: „Du bist noch klein, Cornelius, mein Enkel, / doch eine Welt schon, eine ganze Welt”: Ești încă mic, Cornelius, nepotele / dar de-acum o lume, o întreagă lume”. Vădit asimetrică, avînd predicatul la începutul ei, fraza de o mare încărcătură afectivă, neglijează cu totul „construcția”, mulțumindu-se cu o înșirare spontană, înfii a două subiecte, explicînd subiectul logic, și apoi a două complemente, care se potensează reciproc. Nu rezultă însă tocmai de aici „forma poetică” a enunțului: imaginea vîrștelor care se confruntă în această Stunde mit Cornelius (Oră cu Cornelius, p. 109), pregnanța

și filozofia ei? Și întrebarea aceasta se pune cu atât mai hotărât, cu cât în continuarea catrenelor din sonetul citat, Franz Liebhard adoptă, în contrast cu această scurtă dezagăzuire a sintaxei sale poetice, simetrismul cel mai sever, ca apoi, la începutul terținelor să mai scrie zece în două versuri unite cu ajutorul unui singur predicat o dedublare sugestivă a subiectului lor: anii — înțelepciunea virstelor, irelevante totuși sub specie aeternitatis.

Procedee similare pot fi urmărite și în alte numeroase poezii din creația lui Franz Liebhard. Astfel cîncodată fraza se ia o amploare debordantă, extinzîndu-se ca în Die Vorhut des Glücks (Avantgarda fericirii, p. 35) peste două strofe, însumînd în total 87 cuvinte. Altfă dată, ca în Eine kleine Episode der grossen Veränderungen (Un mic episod al marilor prefaceri, p. 140) Franz Liebhard părăsește forma metrică fixă, recurgînd la prozaicul „Sireckvers": vers lungil" al romanticului german Jean Paul, folosit ulterior și de Walt Whitmann, prin care se realizează un efect de înfîințată complexitate. Fraza pare a se desena ca însăși pe fila de carte: adevărat, oricît de simplu, cîștigă în relief și greutate: muzicalitatea crește, devenind mai rafinată, cu inflexiuni de semitonuri și șfertiuri de ton, de o claritate cu totul excepțională. Dar nu numai în asemenea procedee metrice ne întîmpină arta adevărată a poetului Franz Liebhard. Pentru a sintetiza într-o metaforă expresivă și izbitor de nouă trăsăturile esențiale din viața populației germane hîndene, Franz Liebhard, în unele cazuri, crează pe calea compoziției, specifică gramaticii germane, în altele îmbrățișează din fezurul cuvintelor compuse un număr însemnat de cuvinte amalgamizate, substantive și adjective, de o forță de expresie cu totul excepțională. Astfel latifundiarul de odinioară fusese „gottgross": mare ca un zeu: țărânilor din Zăbrău, duși în 1849 cu forța la locul supliciu-lui de sub zidurile cetății Aradului, li se recomandă să fie „Irühmesstromm": pioși ca în timpul utreniei. Banalul deviază de războaiele dintre armatele otomane și habsburgice este acoperit de „Sumpfgeschwäre": plăgi cangrenose de moartă. Soarele în apus afirmă de o „Himmelsast": ramura de cer. Femeia, simbol al iubirii și fecundității, spre care se îndreaptă toate năzuințele bărbatului de iubire și bunăstare, este caracterizată ca „Honigwabenweib": femeie-fagure de miere. Huzile nesăbuite ale hitleriştilor din trecut de tristă amintire provin, după un vers de usturătoare sinceritate, din „Zwetschkenschluppsnebel": ceșuri de iucă. Tot din amintirile ultimului război face parte și acel „Raketenspällicht": lumină de pîndă creată de rachete lansate în preajma bombardamentelor. Relațiile sociale din anii de cruntă exploatare dintre cele două războaie au împinzit țara „Wlregnetzhaft": ca o plasă de sugram. Muncitorul conștient de rolul său în socialism este „Latengross": mare cît faptele sale. Seva copacilor urcă în martie spre coroană de la „Wurzelgrund": pămîntul din jurul rădăcinilor. Omul absorbit de tîna inserării este pîndit de un „Tropfsteintraum": visare de stalagnită care todată îl și poate pietrifica. Poetul își vrea versul învelit în uburi de pîni de sărbătoare: „Festtagsbrute". Caișii înștorți stau în podoba unui „Vlockensprühn": cuvînt compus din termeni pentru lugi de zupă și opusul lor cu temperatură: țignire de scînteii etc. Trebuie amintit în această privință că limba eurentă nu face uz de asemenea cuvinte compozite decît fie în locușii proverbiale, fie doar după ce ele, în urma unei întrebări-fare îndelungate, au ajuns într-o fază de relativă oboseală. De aceea, creației de noi cuvinte prin compunere îi revine un rol fundamental, de înnoire și plasticizare a limbajului poetic german, iar reușitele în acest domeniu se cer subliniate cu hotărîre.

În poezia lui Franz Liebhard procedeele acestea, precum un mîi subliniat, îndeplinesc un rol bine determinat integrîndu-se organic poemului. De altfel, ele nu sînt singurele mijloace de metaforizare „în adîncime" a limbajului său poetic. „Cifrud" metaforic liebhardian — și în limba germană cu o tradiție lirică multiseclară, pentru a realiza un limbaj poetic original, în genere este nevoie de un asemenea cifru — se realizează și pe altă cale. Iată, printre multe alte procedee folosite, următorul caz de arhaizare circumstanțială a limbii în sonetul Fremaut baut den Bega-Kanal (Fremaut construește canalul Begheului, p. 63): După ce în versurile 1, 3, 7, apar frazazismele „couragier": curajos, „Messieurs": domni și „Retirade": retragere, iar în versul 2 pitorescul „Rinnsalschnörkel": buclă de fir de apă, versul final al catrenelor prezintă următoarea configurație lexicală: „Vor dem Morast der schlüpfrigen Kaulen": (Fremaut nu se întîmidează) de nămolul mocirlelor alunecoase". Ochul grăbil poate va trece peste particularitățile textului german. Nu mai puțin adevărat însă este că el prezintă trei esteme aparent nevinovate din care după intenția poetului emană totuși un apel puternic la adresa imaginației noastre. Să le luăm rînd pe rînd. În limba eurentă substantivul „Morast": noroi, prin extincțiunea sferii sale de accepțiune, înseamnă și „zîncr, mocirlă, bahnă". Subordonîndu-l în eunțul poetic sferii lui „Kaulen": mocirlă, accepțiunea lui „Morast" se îngustează brusc, înțelesul său primar ieșind puternic în relief. Dar „Kaulen", todată, este un termen cunoscut exclusiv germanei superioare (forma general

acceptanță de dicționarele germane „Kule” fiind din germana jousă) și ca atare cu iz specific popular. În afară de aceasta „Kule” este precedat de atributul „schlüpferig” alunecos, în care poetul păstrează (și nu numai de dragul ritmului) un „e” si’abic, curent gramaticii medievale, dar astăzi dispărut. Înviind deci, în extremele sonetului, din dorința de a restabili limbajul secolului XVIII, cu parfumul său specific, rezultând din amestecul termenilor de curte cu termeni populari, trei franțuzisme, repudiate de limba literară de astăzi, și trei cuvinte germane de circulație restrânsă respectiv forma gramaticală depășită de evoluția fonetică, Franz Liebhard realizează o miniatură poetică extraordinară de sugestivă prin realismul ei.

Varietatea și bogăția procedeelelor poetice, folosite de Franz Liebhard, nu este, totuși, o chestiune de pură virtuozitate. Niciodată, în creația sa, aplicarea lor nu urmărește un scop în sine. Dimpotrivă, o analiză atentă va putea stabili în fiecare caz o corelație adâncă între „materialul de viață” transfigurat în poemele sale, și „mijloacele” transfigurării. Astfel, s-ar putea vorbi chiar despre un apriorism al materialului de viață care, în conștiința poetului, își determină forma de expresie pînă în cele mai mici amănunte. Fenomenul acesta este cît se poate de concludiv și în altă ordine de idei.

În câteva aforisme, Paul Valéry a distins cîndva între două feluri de versuri: date și calculate. Specificînd apoi că cele calculate sînt acelea care se prezintă sub forma unor probleme de rezolvat, el explicitează că condiția lor inițială sînt versurile date, împreună cu rima, sintaxa și conținutul inagurat de acestea. Ne-am amintit de aceste două aforisme în momentul în care ne-am propus o analiză mai atentă a „dicțiunii” versului liebhardian. O ureche exercitată va putea să distingă la orice pas și în creația sa între versuri date și versuri calculate. Astfel în poezia Feuer um Bäume (Focuri în livada, p. 96), primele cinci versuri zugrăvind primăvara cașilor, fac neapărat parte din categoria versurilor date. Nu le vom transcrie aici decît într-o traducere ad hoc. Iată-le: „Vezi, cașii înfloresc, ei nici nu bănuiesc că vor veni nopți de pericol și-n dimineața următoare strălucirea lor albă va fi stinsă; se va fi potolit și scînteierea cu fulgi a podoabei lor. Iar dacă gerul îi surprinde, atunci stau încrămășiți de durere...”

Prin ce se caracterizează aceste „versuri date”? În cazul arătat, ca și în multe alte cazuri asemănătoare, prin reflectarea fidelă, cu profunde rezonanțe poetice, a unei configurații obiective de mare pregnanță și, prin aceasta, transmisătoare a unui „adevăr de viață”, pe care poetul — în continuare — este chemat să-l explicita cît mai convingător.

Examenul suprem al măiestriei artistice a fiecărui poet constă în munca sa de a echilibra între ele „versurile date” și „versurile calculate”. Adeseori, ceea ce în creația contemporană este resimțit ca „lungime nemotivată”, „căderea spre sfîrșit a poemului”, „poantă (mai mult sau mai puțin) forțată” sau, în lipsa ei, ca „diluare” se datorește acelei lipse de strădanie de a armoniza „inspirația” cu „travaliul”, care îi incită francezului exclamația: „On était mal engagé”.

În creația poetică a lui Franz Liebhard, reunită în volumul din colecția „Cele mai frumoase poezii”, armonizarea între „versul dat” și „versul calculat” este în general bine măsurată. Rar cezura între ele oprește pentru un moment fluxul tensionat al dicțiunii poetului, în general de un calm măsurat chiar și în clipe de pasionantă participare la marele proces al transformării conștiinței, prin care — după încercările crunte ale ultimului război, cu tot ce i-a premers și i-a urmat — în condițiile fără seamăn de generoase ale socialismului, omul se regăsește pe sine însuși, integrîndu-se cu hotărîre în realitățile vieții noi.

Transformarea socialistă a conștiinței omului este cîntăla de Franz Liebhard în întreaga sa complexitate. Versuri ca: „Die Sonne kann wirklich Sonne sein”: Soarele acum poate fi într-adevăr soare” sau: „Uraltes Land, und dennoch tausendfach / Ein junges Land mit ungestillten Lungen”: „Țară străveche și totuși, de mii de ori țară tinără cu respirație imperfecută”, sau, în sfîrșit: „Ein neuer Sagenkreis / Von neuen Helden, neuen Drachentötern / Entsteigt dem Herzen unsrer Gegenwart”: „Un nou ciclu de legende / despre noi eroi, noi ucigători de balaur / se înalță din inima prezentului”, spre a ne limita la aceste câteva exemple (vezi pp. 22, 31 și 29) ne introduc cu puține cuvinte în situații care apelează cîteodată la pana unui nou Balzac spre a putea fi descrise în toată amploarea lor. Și totuși adevărul vieții noi este în același timp și alit de „simplu” încît el poate fi cuprins în întregime în câteva strofe ale unei poezii lirico-meditative. El nu se refuză expresiei concentrate la maximum, nepierzînd prin aceasta nimic din claritatea și rezonanța sa — în primul rînd, poate, fiindcă în realitatea sa cea mai vie și caldă, el se desfășoară pe planul interiorului. Mai mult, s-ar putea chiar spune că noul în viața noastră va apare cu alit mai convingător cu cît nu necesită un aparat vast și complicat de regie spre a fi sesizat de toți alit în esențialitatea lui cît și în importanța sa generală.

Majoritatea poemelor lui Franz Liebhard realizează această supremă concentrare, de unde, desigur, și preferința sa pentru anumite forme poetice fixe ca sonetul, ritornelul sau, în sfârșit, acea stangă miniaturală de opt versuri, rimate după schema: a-b, a-b, c-d, c-d, pe care a introdus-o el în noia noastră poezie și pe care o stăpânește cu supremă artă, variându-i ritmul, tonalitatea și mișcarea, în perfectă conformitate cu imaginile de viață cuprinse într-însese. În felul acesta, pe de o parte se învederează încă odată corelația organică dintre fond și formă, pe de altă parte, cu elasticitatea formei, substanța lirică vie din aceste miniaturi ni se comunică plenar, nezăgăzită de nici un parli pris al tehnicii literare, ciclul lor deslășurându-se liber ca pe marginea unor file acoperite de caligramele vieții.

În prefața sa la volumul de poezii analizat în cele de față, Heinz Stănescu subliniază că ciclul Miniaturilor aparține unei perioade mai vechi din creația lui Franz Liebhard. Afirmatia aceasta rezistă numai în parte în confruntarea ei cu adevărul istoric, întrucât Franz Liebhard a scris în același tipar în 1952 și ciclul său Erntebilder (Icoanele recoltei) pe care autorul acestei cronici le-a publicat pentru întâia dată (și împotriva opiniei dogmatice a unor referenți) în placheta Schwäbische Chronik (Cronică șwabească) și din care în volumul prezent figurează pe pp. 121 și n. Scheide (Haturi), Rast (Odihnă) și Abend (Seară). Un prim ciclu de miniaturi a fost publicat mai târziu tot de subsemnatul în revista Neue Literatur (seria veche) din 1956. Alegerea din „Cele mai frumoase poezii” păcătuiește îndeosebi prin faptul că autorul ei nu țin seama de cronologia diferitelor poeme și nici nu o indică în tabla de materii. Poate, însă, că în felul acesta unitatea creației lirice a lui Franz Liebhard iese mai convingător în relief — ceea ce, în fond, nu este puțin.

Ca încheiere, fie-ne permis să amintim că pe lângă marea unitate artistică în creația lui Franz Liebhard, independența de cronologia poemelor — unitate care n-ar fi fost posibilă fără o concepție de viață unitară, în care noul se bucură de totdeauna de preferința autorului — se observă și o foarte fericită întrepătrundere a „istoriei” înleptate cu „istoria” prezentului. În felul acesta confruntarea între ieri și azi — necesară îndeosebi datorită faptului că în conștiința populației germane din țara noastră trecutul a lăsat urme care îi ocazionează comparații mereu înnoite — nu se face nicidecum în mod anecdotic sau schematic, ei ea decurge ca pe o vastă scenă a conștiinței cu numeroase personaje (unele de mare prestigiu istoric) și în foarte variate situații. Ciclul Wie schön das Licht (Ce frumoasă lumină), de pură factură istorică, se revărsă în felul acesta cu printr-o deluă cu numeroase guri în ciclul următor (Mit dir, mein Kind, in deine Zeit (Cu tine, copilul meu, în vremea ta), de sună mai general filozofică, și de aici în cuprinzătorul ciclu intitulat simplu și lapidar Von den grossen Veränderungen (Despre marile transformări), închinat omului de astăzi. Dar la fel cum ciclul de factură istorică este precedat în ansamblul cărții de un ciclu de ode, ciclul central, închinat omului de astăzi, este urmat de trei poeme de un epic substanțial Armer Konrad (Sărmauț Konrad) și de un mănunchi de miniaturi — acestea cu un memento în calea cititorilor de a nu uita trecutul și învățămintele sale.

Rod al unei creații lirico-meditative de mare densitate, pe baza unui material de viață în continuă prăminire într-o epocă în care năzuințele cele mai nobile ale oamenilor munzii de totdeauna spre libertate, pace, bunăstare și progres s-au transformat datorită luptei partidului în realitatea vieții din patria noastră, volumul lui Franz Liebhard din „Cele mai frumoase poezii” ni se înfățișează drept apariția cea mai importantă care în anul din urmă a ajuns în mână cititorului german. O mențiune specială merită portretul în penfă a autorului, semnat de Fr. Galab — viu, clar, limpede și nu fără adîmîni.

ANDREI A. LILIN

CONSTANTIN PASCU: „STÎNCA”

Prima impresie pe care o suscită, la lectură, cartea de debut a tinărului prozator timișorean, Constantin Pascu, este aceea a descoperirii unei prospețimi emoționale, un lirism discret, care, cel mai adesea, ciștigă atenția și bunăvoința cititorului. Prefațatorul volumului, criticul N. Ciobanu observa, pe bună dreptate, că în majoritatea povestirilor tinărului scriitor se caută încă pe sine; lirismul nu e deci numai o trăsătură a temperamentului lui Pascu, scriitor capabil să creeze și scene mai dirze, virile, cit, mai ales, o fază inițială, a unor căutări

care își doresc lipare cât mai numeroase de manifestare. Într-un fel sau altul, mai mult în subtext, Pascu participă la frământările eroilor săi, al căror drum îl parcurge parcă și scriitorul însoțindu-și personajele cu o permanentă undă de simpatie. Problematica omului nou, căutările unor norme etice nu ating nicăieri dimensiunea unor frământări adânci, ceea ce nu înseamnă deloc că ne mișcăm într-un plan al superficialului. Mai de grabă, s-ar putea spune că tinărul scriitor reușește să închege sabița unor portrete și o atmosferă care redă în mod pregnant ritmul vieții noi, tendința acestei vieți de a-l apropia pe omul contemporan de o dimensiune a unei fericiri simple și firești, aceea pe care i-o dă satisfacția muncii împlinite, înțelegerea oamenilor în mijlocul cărora trăiește, năzuința de a trăi aici și acum și „a-și cultiva grădina” cum ar zice eroul lui Voltaire, Candide.

Ilustrativă pentru această năzuință ni se pare tocmai piesa de mai mare întindere a volumului, povestirea „*Stinca*”. Ce vrea să demonstreze — și după a mea părere reușește — această proză? Oamenii nu mai trăiesc numai fiecare pentru el însuși, munca îi transformă nu numai într-un colectiv unit, ci, ceea ce e mai prețios, într-un bloc al altruismului față de care se dislocă, în cele din urmă, vechea tendința de a trăi numai pentru tine. Spre această morală, trăită ca un fapt de viață, pare să se îndrepte, în cele din urmă, eroul povestirii, Măzărîche. S-a pronunțat în legătură cu personajul bănuiala unei calchieri după modelul lui Nicolae Velea. Cu tot atîta îndreptățire s-ar putea aminti, poate, și de personajele „șmechere” ale lui Nicuță Tănase și erupția întempestivă a lui Paul Măzărîche în mijlocul muncitorilor sudori ai unei conducte, mîmarea (încă nu întotdeauna firească) a unui limbaj pitoresc, chipurile, cu alunecări spre argou, ar legitima astfel de apropieri. Îmi vine mai de grabă să cred că, aici ca și aiurea, modelele nu sînt, la finărul scriitor, prea constrîngătoare și că, mai de grabă, el încearcă să-și construiască, cu bruma de artă pe care o are, propriul erou. Măzărîche e astfel, un personaj, mai puțin contradictoriu cît urmarit pe traiectoria unei evoluții pe care nu o întrezărim întotdeauna limpede, dar al cărui sfîrșit, apropierea eroului de colectivul în care s-a integrat, îl înțelegem și îl vedem precis. „Doi oameni, unul mai înalt, iar altul mai scund și rotofei, alergau rîzînd, către grupul în care un om trăia clipe de mare fericire. Alergau prin iarba uscată a cîmpului, prin care vîntul ușor al serii tîrziu se dădea de-a berbeleacul, nebănîndu-și venirea iernii. Doar salciile, învîluite în muselina, priveau triste invariabilul tablou al curgerii apei, lungul drum de care ele nu vor avea parte niciodată”. Astfel, prin capacitatea de a crea o atmosferă și printr-un final care fadează la sugestie, povestirea cîștigă farmec și audiență, în pofida construcției deficitare, a pasiunii, cu orice preț, pentru anecdotică și descriere.

De fapt tinărul prozator e, încă, în bunele sale aspecte, un povestitor dacă nu întotdeauna dibaci, atunci îndeobște interesant și niciodată plictisitor. Prozele cu respirația mai lungă îl tentează mai puțin și, cum se întîmplă și în *Stinca* dar mai ales în *Marea fericire a lui Tache Moruzan*, compoziția e deficitară și, oprît mai la fiecare pas de idei și sentimente adiacente, firul toșu al povestirii se deapănă întortochiat. În fond ceea ce vrea să arate Pascu aici este profund contemporan și valabil. Eroul e dornic să vadă erupția unei sonde așteptată în noaptea în care el, sondor fiind și lucrînd chiar la acea sondă, erson liber. Risipirea dialogului cu Domnica, fata pe care o ia cu el pentru a participa împreună la această bucurie, pune piedică în calea ideii principale și o face nu mai puțin inteligibilă ci, întîrziată și șovăielnică. Meștersugul scriitoricesc, concentrarea, sînt însușiri pe care Pascu trebuie să și le dezvolte printr-o reflecție mai îndelungată asupra tehnicii literare.

Mai izbutite îmi apar prozele în care simplitatea fără ostentație și pretenții cîștigă, nesilit, adeziunea cititorului. *Cerul* reușește performanța, de loc neînsemnată, de a condamna ravagiile războiului, la modul indirect, prin antiteza între cruzimea unui bombardament aerian și atmosfera suavă și candidă a universului infantil; contrastul puternic scoate mai evident în relief umanitatea ultragrată făcînd, din această schiță minusculă, cu o arhitectură redusă la elementar, una din piesele de rezistență ale volumului.

Universul infantil îl regăsim și în *Jocul*, dar aici fabulația pornind de la o idee ingenioasă — aceea de a arăta jocul celor doi copii cu buloane închipuînd oameni — ne oferă prea puține indicii încotro vrea să se îndrepte verva satirică a autorului. Preocupat de altminteri, să descrie, în orice întîmplare un țile, în orice gest, un simbol, proza lui Pascu e plîdută, mai la fiecare pas, de ilegalități. Un exemplu, în această direcție, îl constituie și povestirea *Griu*. Naturismul pe care îl provoacă în *Griu*, hirjoana în belsugul grînelor, vrea să sugereze pe semne, euforia împlinirii, sentiment estompat prin povestirea pe două planuri, deosebite în timp, a unor evenimente cărora nu le vedem necesitatea de a fi îmbinate laolaltă.

Dacă uneltele scriitorului sînt, cum văzurăm, încă inegale, nedeprinse întoldeana cu eforturi care solicită o artă majoră, Pascu are în schimb calitatea de a se înnoi de la povestire la povestire. Cele citeva proze se petrec mai toate în lumea satului, dar, de fiecare dată, unghiul de vedere e altul, iar tonalitatea dominantă poate trece, cu ușurință, de la lirismul discret, la satiră sau autoironia personajelor. De aici, din permanenta disponibilitate a autorului, în pofida stingăciei, impresia de autenticitate a personajelor e cișligată aproape întoldeana. În *Vară*, din citeva trăsături de condei Pascu se dovedește capabil să sesizeze noul, ca și cum l-ar descoperi în trecere; Lică, ciurdarul satului, slujbă în trecut dată celor oropsiți, pentru o brumă de salariu, concentrează, în ființa lui simplă, cea mai elocventă dovadă a transformărilor de astăzi, din lumea satului. Pentru a veni la ședința U.T.M. i se trimite ștafete speciale, pe care ciurdarul Lică le acceptă ca ceva firesc, nemanifestînd nici un soi de uimire. Mai interesantă — și vrednică de o analiză mai consistentă — e reacțiunea sufletească a ciurdarului atunci cînd, pentru prima dată, îi cade în mîna un roman. „Cîtea din ce în ce mai atent, fermecat de lumea aceea nouă pe care o descoperise, lume care îi era totuși atît de cunoscută. Avea sentimentul cufundării într-o apă caldă care îl poartă în plutire lină, de vis... Astfel era purtat sufletul ciurdarului cînd într-un zburcîm dureros, cînd într-o dulce, nemăintîlnită bucurie”.

Caracteristică pentru posibilitățile virtuale ale lui Constantin Pascu îmi apare și proza de întindere mai amplă, proză care încheie volumul: *Noapte de primăvară*. E reluată, cu mijloace compoziționale asemănătoare, ideea pe care scriitorul o dezvoltase și în *Stîncă*, ciocnirea între spiritul individualist și colectivist și tendința spre o morală mai largă, mai generoasă, aceea a colectivității. Ca și în *Stîncă*, eroul povestirii, Vasile Pleușcă, e preocupat, în *Noapte de primăvară*, la începutul narațiunii, doar de propriile sale interese, ai-i traduse în dorința de a ciștiga cît mai mulți bani. La început Pleușcă, muncitor bun de alături, refuză să intre într-o brigadă de frezori, deoarece ciștiga mai bine muncind de unul singur; ulterior, cînd ritmul muncii brigăzii devine mai intens și copleșea lui Pleușcă în brigadă îi apare acestuia ca fiind mai rentabilă, Pleușcă stăruie să fie acceptat între brigadieri. Urmărirea transformării eroului, a dezbarării treptate de vechile sale deprinderi și a integrării sale depline și cinstite în colectivitate e urmarită cu acuitate și pricepere, proza constituind una din bucațile solide ale volumului. Tînarul prozator își revelează aici mai pregnant decît în alte povestiri disponibilitatea umorului, stilul alert, degajat, capacitatea de a povesti cursiv și firesc.

Pronosticurile la început de drum, așa cum e acest debut al tînarului prozator, mi se par, pentru critica literară, o întreprindere riscantă. Ceea ce caracterizează acest debut, neconcludent încă pentru posibilitățile virtuale ale prozatorului, e faza firească a dibuirilor. Constantin Pascu se caută încă și de aici o oarecare prudență și în alegerea temelor, care nu aduc date noi, inedite dar și în rezolvarea problemelor, în majoritatea cazurilor de etică contemporană, soluțiile mergînd — și aici — pe cărări obișnuite. Nu știu apoi, dacă culegerea nu ar fi putut fi mai întinsă și unele din interesantele proze ale tînarului scriitor, citite la Timișoara, în ședințe de cenaclu, nu și-ar fi găsit locul nimerit în acest volum. Faza dibuirilor și a tatonărilor evidențiază apoi, la Pascu, o prudență a unui tînr care se încearcă încă pe sine și care — îmi vine să cred — ar putea avea un fel propriu de a face literatură. Am cere, din această pricină, scriitorului, mai multă îndrăzneală și în alegerea subiectelor și în tratarea lor, mai ales în finalul deschis, conform manierelor încetăținite ale prozei de sugesție, rămase încă într-o fază adesea nefinisată și deci încă prea puțin mulțumitoare.

Continui să cred apoi că proza modernă, cu tot avîntul ei spre generalitate, nu se poate dispensa de atmosfera locală, pentru a reflecta anumite aspecte ale realității, mai caracteristice, mai pregnante. Marin Preda, bunăoară, rămîne, în proza rurală, un reprezentant al cîmpiei dunărene, după cum Fănuș Neagu, cu eroii căruia s-au făcut apropieri, descrie Bărăganul. Nimic din conturarea aceasta, mai precisă și mai necesară, în proza rurală semnată de Constantin Pascu, ceea ce poate crea impresia vagului, învecinat cu inconsistentul.

Dar, mai presus de toate, îi solicit scriitorului un travaliu mai exigent, mai sever cu sine însuși. Să ne înțelegem. Nu vreau să susțin, bunăoară, că fraza nu are articulație, că e greoaie și stingăce. Dimpotrivă, Pascu scrie ușor, alert, povestește atrăgător și prozele sale se citesc cu plăcere și ușurință. Scriitorul e deci înzestrat cu calități prețioase pe care știe să le folosească nu lipsit de dibăcie. Sporul experienței vieții personale trebuie argumentat cu o ucenicie mai stăruitoare, nu la modul livresc bine înțeles, la școala marilor maeștri. Procedeele lui Pascu sînt încă obișnuite și căutarea sugesției, a simbolului, ca soluții care

să rezolve problematica apare uneori, ca la mulți prozatori din tînăra generație, ca o rezolvare facilă a conținutului de idei al prozelor. Dovedindu-se un scriitor care știe să țină condeiul în mînă, tînărul prozator timișorean va trebui să dovedească că știe și ce să facă cu el. O largire a ariei tematice, un registru mai variat, încercarea în proza care să depășească notația și sugestia, eforturi compoziționale care să aducă, pe prim plan, personaje mai numeroase, analiza psihologică, pe care proza modernă nu a gonit-o încă din epică, iată numai cîteva din preocupările care, cred, trebuie să-și găsească un loc mai mare în scrierile din viitor ale tînărului scriitor. Mănunchiul de proze din volumul de debut atestă posibilitatea ca fagaduelile pline de nădejde pe care le inspiră *Stinca* să nu fie înșelate. Constantin Pascu are astfel suficient temei pentru ca rîndurile sale să găsească audiența, interesul dar și exigența crescînda, a cititorilor. Debutul său scriitoricesc se înscrie astfel sub bune auspicii.

TRAIAN LIVIU BIRAESCU

EXPOZIȚIA DE PICTURĂ MARIUS CILIEVICI

Pentru privitorul care urmărește atent expozițiile personale de artă plastică, tot mai mult iese la iveală abundența talentelor tinere care se manifestă în momentul de față în plastica noastră și mai ales în pictură. Printre numele acestora figurează și acela al pictorului Marius Cilievici, care a absolvit în 1956 Institutul de Arte Plastice la clasa maestrului Alexandru Ciucurencu.

Marius Cilievici s-a făcut cunoscut publicului în ultimii ani, prin constanta participare la expozițiile anuale în care lucrările sale se detașau prin îndrăzneala viziunii coloristice, construcția sigură a desenului, atmosfera poetică.

Sub semnătura Ion Ion, împreună cu pictorul Jacob Lazăr, Cilievici a creat o serie de impresionante și tulburătoare imagini despre lumea obidiților a lui Dostoievski („Umiliți și obidiți”), ilustrații care l-au impus repede ca artist de talent. „Trilogia” lui Maxim Gorki, „David Copperfield” de Ch. Dickens, „Nuvele” de Gala Galaction, sînt textele ilustrate în aceeași colaborare.

Expoziția actuală, prima manifestare mai amplă a pictorului deși prezintă puține lucrări (compoziții, portrete, peisaje, naturi statice) arată că, artistul posedă un nivel de măiestrie la care nu se poate ajunge decît prin efort și continuă activitate la șevalet.

Soluțiile sale plastice urmăresc stilizarea logică a formelor, desenul este precis și sintetic. Pictorul cultivă o paletă de rafinamente cromatice bazată pe griuri și violaceuri.

Nejustificat în viziunea stilistică și coloristică, mai ales, a pictorului este persistența influenței creației maestrului său.

În mod obișnuit, influențe de acest fel se explică într-o anumită perioadă de activitate artistică, respectiv în perioada directei înviorări a maestrilor asupra discipolilor și elevilor. Odată cu desprinderea din ambianța creatoare a maestrului, elevul ori se detașează încercînd rezolvări personale, ori își imită îndeaproape maestrul, rămîind la formulă și evoluînd în manierism.

Cu elevii maestrului Alexandru Ciucurencu s-a întimplat tot cam așa. Personalitatea puternică a pictorului i-a covârșit pe unii, i-a pasionat și stimulat pe alții. Pe Cilievici l-a captivat și în același timp i-a deformat optica proprie făcîndu-l să bată pasul pe loc în sensul amintit mai sus.

Cu picturalitatea, poezia și luciditatea care îi sînt proprii, cu simțul armoniei și echilibrului, pictorul Marius Cilievici poate crea un univers artistic care să îi aparțină în totalitate.

Tocmai de aceea îi reproșăm lipsa unei autentice și originale contribuții artistice, cu atît mai mult cu cît există la acest pictor înzestrat suficient de resurse de conturare în ceea ce are mai specific, mai propriu personalitatea sa.

EXPOZIȚIA DE CERAMICĂ A CECILIEI STORK BOTEZ

Ansamblul celor peste o sută de lucrări de ceramică expuse în Capitală la Galerile de artă din B-dul Magheru, reprezintă a patra expoziție personală a Ceciliei Stork Botez.

Fică a pictoriței Cecilia Cuzescu Stork, maestră omerită a artei și a sculptorului Frederic Stork, artista a absolvit Academia de Arte Frumoase din București în 1937 (Secția de arte decorative) iar în anul următor, la Paris, și-a completat cunoștințele sub îndrumarea lui Paul Colin.

Debutul și l-a făcut ca graficiană, continuând a expune desene și afișe, iar în 1945 și 1946 la Lisabona, deschide două expoziții personale de acuarele și desene.

Ca artistă ceramistă, Cecilia Stork Botez apare prima oară în 1954 la Expoziția de stat de arte decorative din București și în 1956 la o manifestare similară. În ultimii zece ani a participat continuu la expozițiile interne ale Fondului Plastic, iar în 1961 a deschis o expoziție personală de ceramică în București, în Parcul Herăstrău. La Bienala Internațională de Ceramică de la Praga din 1962 lucrările sale au primit medalia de argint, iar în 1964 în urma concursului tradițional de la Faenza (Italia) lucrările sale au fost primite în expoziția internațională a anului.

Abundența lucrărilor expuse în actuala sa manifestare — vase, piese și obiecte de format mic și mijlociu, panouri decorative cu pictură pe smalț ceramic — scoate la iveală munca și seriozitatea de netăgăduit a artistei.

O selecție mai judicioasă, punerea în valoare a fiecărei piese în parte prin spațiu care să o anureze favorabil ar fi ridicat neîndoielnic calitatea expoziției.

Eleganța singurată a unui fundal de draperie sau grația inedită a unei plante sau crengi de copac sînt soluții care îmbogățesc expresivitatea unui vas sau obiect modern de ceramică. Folosite arbitrar însă, aceste soluții își pot pierde nu numai farmecul și poezia ci pot deveni chiar neplăcute.

Printre rarele expoziții personale de artă decorativă, cea a Ceciliei Stork Botez este o invitație expresă la continuarea altor manifestări de acest gen care au ca important scop educarea bunului gust al publicului.

EXPOZIȚIA DE SCULPTURĂ GEORGE APOSTU

George Apostu este un temperament viguros, pasional, în același timp impulsiv și de elanul virstei. În ultimii ani (după absolvirea Institutului de Arte Plastice din București) el s-a făcut remarcant prin lucrările prezentate în expozițiile colective și în cadrul cenacului U. A. P. în care a fost comentat ca tânăr talentat.

Expoziția deschisă la Uniunea Ziariștilor este întâia sa expoziție personală.

Lucrările, majoritatea pietre cioplite, sînt expuse în aer liber și au ca tematică omul. Construite masiv, statuile au formele geometrificate, volumele mari, delimitate cu claritate, în cadrul cărora conturile apar incizate. Pietrele lui Apostu au expresie, sînt anurate de atmosferă, deschid porțile poeziei, visării, imaginației. Prin însăși duritatea ei, piatra favorizează ceea ce Apostu caută să exprime — stabilitate și trăinicie. Adăugînd acestora forța sa temperamentală eșită din comun, Apostu împrumută formelor vigoare și expresivitate. Cele mai izbutite lucrări par a fi cele în care răzbate fiocul naturii simple, puternice a lui Apostu și viitoarele reușite vor fi probabil în acest sens.

Ii lipsește lui George Apostu însă, lămeinicia meșteșugului. Din această cauză la lucrările sale nu este vorba de sculpturalitate în accepția profundă și completă a sensului, după cum nu este vorba de consistența formelor pe care o dă înțelegerea complexă a punerii în spațiu a volumelor.

Ceea ce el face înfinitiv, cu pasiune, uneori întâmplător condus de piatra însăși se cere a fi făcut în viitor cu luciditate, cu gândire, cu fermitate.

Fără îndoială, dintre lineri, Apostu se descifrează a fi printre cei mai înzestrați pentru sculptură, de aceea este firesc să fie luat în discuție, apreciat, stimulat. Calitățile lucrărilor sale produc o frumoasă impresie, unele intrând adânc în memoria celor ce le văd.

Ceea ce nu poate fi în folosul tinărului artist, este entuziasmul exagerat și creditul nelimitat acordat artei sale de către unele cronici, în perioada care corespunde formării lui. Rămâne ca Apostu să adauge tenacității, vigoarei și intuiției sale remarcabile o țintă artistică și intelectuală corespunzătoare.

ADRIANA BOTEZ-CRAINIC

Victor Eftimiu: „Poezii“

Poet al elanurilor veșnic tinere și al clarității depline, Victor Eftimiu a dăruit literaturii noastre, pe lângă valoroasele opere dramatice și în proză, nu mai puțin de 10 volume de poezii, începând cu *Poemele singurătății* (1906—1912) și ajungând la *Solile terestre* (1961).

Actualul volum antologic constituie o înmănunchiere a celor mai reprezentative creații lirice ale poetului, inclusiv din cele inedite, oferind iubitorilor de poezie posibilitatea de a cuprinde mai amplu profilul acestui scriitor.

Pornind de la cultul parnasian pentru perfecțiunea formei, poezia lui Victor Eftimiu s-a vădit a fi totuși romantică în conținut, aceasta atît prin puternica afirmare a eului propriu, deosebit de cald și patetic, cît și prin generozitatea sentimentului social și al celui patriotic, exprimînd dragostea sa constantă față de popor. Sub acest aspect, arta sa poetică se manifestă ca o continuare a tradițiilor croate de Cirlova, Eliade, Sibleanu, Bulintineanu, Alexandrescu, Alecsandri.

Fondul profund patriotic al multor poezii se convertește uneori în admirația sa față de înaintași: „S-au luptat pe-acei străbunii cu avîntul strămoșesc, / S-au luptat ca zimbrii jalnici și acum odihnesc / În pămîntul plin de sînge, vase, pietre și comori, / Unde hoardele păgîne au trecut de-atîtea ori”. (*Vremi de pace*.)

În același timp, spiritul de critică socială se face puternic simțit într-o serie de poezii amintind de temele preferate ale scriitorilor grupați în jurul revistei *Contemporanul*: „În zorii jalnicului mîine, / Sămînta zilelor de ieri / Va plămădi, cu vechi dureri / Un cîntec nou, o nouă piine”. (*Surpa-vom ziduri*).

Sentimentul de compasiune față de suferința umană generată de societatea strîmb întocmită, în care domină exploatarea, se face simțit în poezii ca: *O fată coase la jereastră, Fata fără zestre, Emigranții, Un alt prieten ne-a murit* și altele. Totuși, aceste creații conțin (pe lângă o anumită atmosferă dezolantă)

și un sentiment optimist, exprimat în speranța unui viitor mai bun, sentiment puternic reliefat în versurile din poezia intitulată *În jurul meu*: „Dar nu mă tem: în juru-mi porniră să s-adune / Acei care o dulă veni-vor să răz-bune / Credința sjărîmată, speranța ce-a murit...”

De o frumusețe deosebită sînt poeziile de dragoste în care Victor Eftimiu exultă o sensibilitate deosebită, împletită cu o gingășie fermecătoare, chiar dacă uneori tonul este cel al romanței. Un lirism autentic și o mare sinceritate a trăirii sufletești, dau acestor versuri un sunet aparte, cald și plin de ecouri interioare: „Răsfrînge-mi chipul, rîule pier-dut, / O frunză moartă în atîta frunză / Și du-mi-l, du-l pe-un fărîm necunoscut / În ape noi durerea să-și ascundă”. (*Ce-ți pasă de îngălbenita frunză?*).

Pastelist cu penel sigur și paletă bogată în culori, Victor Eftimiu contopește în viziunile sale elementele naturii cu propriile stări sufletești, deseori pline de exuberanță și hedonism. Aici, poezia sa se întîlnește cu spiritul modern, grija pentru ineditul expresiei fiind sporită, așa după cum se poate vedea în *Liniste, Superbele melancolii, Luna, Peisajiu nordic, Italie, pămînt divin, Parisul rînit* și altele.

Marele admirator al vechii culturi greco-latine, (din care s-a inspirat în trilogia dramatică *Altizii—Thebaida—Prometeu*), Victor Eftimiu a fost considerat, pe bună dreptate, drept un scriitor clasicizant, aceasta în primul rînd datorită modalității de exprimare pe care a cultivat-o în spiritul clasicismului: armonie, echilibru, limpezime. Astfel, evocarea antichității apare, la tot pasul, și în poezii. Predilecția pentru forme statulare, în care versurile capătă, pe lângă cromatismul vizual al imaginilor, și o sonoritate de cadențe solemne, l-a determinat pe poet să cultive sonetul. Volumul actual cuprinde și o selecție din cele peste 1 000 de sonete pe care le-a realizat prolificul scriitor. Dintre acestea se cuvine a fi

remarcate: *Parthenonul, La moartea lui Euripide, Maxim Gorki, Pastel de toamnă, Agepsinei Macri, Dobrogea* etc.

Dar, o cit de sumară prezentare a volumului de față ar fi indiscutabil precară fără evidențierea poeziilor scrise după eliberarea patriei, când glasul lui Victor Eftimiu, care protestase vehement împotriva fascismului, s-a alăturat deplin luplei clasei muncitoare: „Eu vin spre voi cu brațele întinse, / Cu inima în palme oferită... / Primiți-mă cu buza înflorită, / Cu minile de ură neatinse”.

Reimprospătată, viziunea sa lirică a devenit mai largă și mai bogată în motive, Volu-

mele: *13 Decembrie și alte poeme* (1947), *Oda limbii române* (1957) și *Solile terestre* (1961) marchează în mod concludent prezența poetului în contemporaneitatea socialistă. Versul său slăvește patria, munca descătușată, pacea, bucuria tinereții exuberante și stigmatizează ororile trecutului. Aceste poezii întregesc actualul volum antologic, oferind cititorului prilejul de a parcurge interesantul peisaj liric a celor aproape șase decenii de poezie dăruite literaturii noastre de către poetul Victor Eftimiu.

HARALAMBIE ȚUCU

George Lesnea: „Versuri”

Cu George Lesnea s-a întâmplat un fapt curios: critica literară s-a arătat reticentă, foarte parcimonioasă în aprecieri incurajatoare. D. Panaitescu-Perpesciuc, G. Călinescu în *Istoria literaturii române* (1941) și alții abia îl semnalează ca poet original, unii îi contestă chiar și posibilitățile de traducător. Puțini l-au încurajat, dar George Lesnea a perseverat în domeniul poeziei și a izbutit să dobindească un loc meritoriu în literatura noastră contemporană.

Poetul s-a afirmat în coloanele reviste ieșene *Viața Românească* de sub conducerea lui Garabet Ibrăileanu.

Pe Lesnea l-a descoperit Ionel Teodoreanu, el însuși poet în proză, care avea desigur de la Ibrăileanu îndemnul de a descoperi tărâni de frumusețe. Lesnea era lucrător zețar în tipografia Vieții Românești, unde, înainte de a o așeza în pagină, a citit năvălită poezie, care i-a dat îndemnul de a încerca și el. Și curând după ce Ionel Teodoreanu l-a descoperit, versurile lui G. Lesnea au apărut în paginile prestigioasei reviste. Zețarul își tipărea și propriile versuri. În anul 1931, în tipografia revistei, a apărut primul volum al lui George Lesnea: *Veac tinăr*. Și de-atunci, an de an, număr de număr, publicația ieșeană aducea versurile poetului.

Critica literară a semnalat în volumul de debut reminiscențe din Topireanu, Bacovia, Arghezi, Al. O. Teodoreanu, adică din poezii publicate de revista de la Iași. Lucrul e cit se poate de firesc. Sensibilitatea lui poetică s-a impregnat de atmosfera poezilor citiți și elemente eterogene au pătruns și în creația lui. Chiar în opera unor poeți de mare talent, în versurile de debut, s-au constatat asemenea influențe. Eminescu însuși, se știe, între 1866—1869 — stă sub influența lui Eliade, Alecsandri și Bolintineanu.

Însă Lesnea nu e un imitator servil al altora, ci un poet original care are ceva de comunicat cu unelte poeziei. În peisajul poetic atât de divers dintre cele două războaie, când atâtea formule își disputau prioritatea și drept de împănăntenire, Lesnea, prin creația sa, se plasează pe linia celei mai sănătoase poezii românești. El e un poet „tradițional” în sensul cel mai bun al cuvântului. Alături de Ion Pillat, V. Voiculescu, Otilia Cazimir, ș. a., Lesnea întărește frontul poeziei de această structură. Tematica creației sale e tipică și ea în această privință. Volumul se deschide cu o poezie al cărei titlu *12000* e sugestiv și orientativ. „E multa vreme-n mine: Sint impletiri de grai / Cuvinte de hrisoave și sunete de nai, / Cimilituri din gura glonțetului norod / Orații vechi de nuntă și sūhuri de prohod.”

Istoria în toată complexitatea ei — lupta împotriva asupritorilor, suferințe — „*Giurba-tele robiei și plingeri de iobagi*” poveștile, cîntecele și colindele străvechi toate s-au adunat în cel care se vrea rapsodul acestui norod: „*În sufletul meu crîncen port secții grîmadă / Și cerul sterp, și lăut lecuind într-o plămădă / Furtuni din munți negri, cu brazi voinici pe stînci / Și fluterați de murtle, și clopote de sară / Și mers de vite pe hudiți vechi de țară, / Și doruri îngrozite în cîntece adînci*”.

(Destin).

„Tradiționalismul” lui George Lesnea, în primul volum, se constituie din evocări istorice — Ștefan cel Mare, mai ales în viața lui particulară, descripția naturii și cea a muncii omului. Nu lipsește nici elementul de satiră îndreptată spre ipsele care-l împing pe pantă plăcerilor lumești pe slujitorii bisericii. După primul volum s-au adăugat altele: *Cîntec deplin* (1934), *Poezii* (1938), *Argin* (1939),

Ceaslov (1940), *Răzleje*, *Treptele anului* (1962) și *Versuri noi*.

În răstimpul acesta George Lesnea a publicat și traduceri din poezii ruse: Esenin, Pușchin și Lermontov. Volumele de poezii originale publicate după cel de debut n-au modificat sensibilitatea tematică cunoscută din primul volum. Lesnea e dintre acei poeți care au rămas în limitele tematicii conturate la început.

S-au înmulțit astfel, versurile consacrate naturii. În cadrul poeziei noastre descriptive, Lesnea are profilul său. Se poate spune că se afirmă ca un peisagist de mentalitate folclorică. Natura e prietena poetului, ei îi confesează gândurile sale, ca și omul din popor, ei îi imprimă o tonalitate meditativă: „*Bună dimineața, frate soare, / Închinare fie, pământ! / Vouă pot să vă spun tot ce mă doare / Cu vorbe simple ca foșnetul de vânt*”. Înclinarea spre prolixitate, vădită în multe poezii, e strună în cea descriptivă și atunci poetul realizează versuri reușite ca în poezia *Miraj*: „*Tremura de frig ușor / Lacul străveziu la fașă / Și tăcerea ca un nor / Și lumina — ca o ceață. / Totul era vag și blind / Numai*

frunzele-măpură. / Sălcii zăboream cercind / Cu piciorul apă sură”.

Volumul *Argint* (1939) e, în cea mai mare parte, descriptiv. Dar alături de peisaj, Lesnea e sensibil la suferințele celor necăjiți, din rîndul cărora el însuși s-a ridicat. În *Moartea copilului sărman* sugerează dureri răscolitoare, desnădejdi fără leac, pricinuite de moartea unei fetițe.

După 23 august 1944, George Lesnea a aflat noi izvoare de inspirație pentru creația sa; poezii cîntă partidul, construcțiile noi ce se ridică în orașul lui, viața nouă ce apare pretutindeni în patria noastră.

De reținut, sînt versurile închinale confracțiilor săi mai mari — anii în viață, alții dispăruți —: Tudor Arghezi, V. Alecsandri (*Închinare la Mîrcești*), M. Eminescu (*Închinare la Ipotești*), M. Sadoveanu (*Răboj*).

Fără îndoială că multe versuri din volumul în discuție sînt lipsite de poezie și că, cu mai mult spirit critic, selecția trebuia făcută mai sever. Volumul ar fi cîștigat calitativ.

C. N. MIHALACHE

N. Crișan: „Caietele cunoșcătorilor mei”

O densitate exemplară a faptelor de viață, o problematică majoră, caractere omenești puternice și originale, care se modelează și se întregesc în cadrul unei epici compacte, cu rare infiltrații lirice în prima parte a romanului, dar mai dese și pline de zăbucium în spre final, toate cuprinse, în sfîrșit, într-un calm stil clasic — iată nucleul valoric al cărții de debut în literatură a sculptorului N. Crișan.

Orientînd această caracterizare globală spre realitățile concrete ale operei putem spune că cea mai mare reușită a autorului, în acest roman, e figura medicului oncolog Titus Octavian Comes, o îmbinare complexă de elanuri omenești terestre și ideale, un caracter sublimat de țelurile nobile ale muncii sale, un om seducător prin toate acestea la un loc și printr-un anume inefabil care-l înconjoară mereu. Alături de el, trebuie reținută, tot ca o realizare remarcabilă, personalitatea contradictorie a profesorului Stravolea. Peste toate, însă, „plutește” o atmosferă veridică a mediului de cercetare științifică, surprinsă de scriitor în toate aspectele ei luminoase, sau, dimpotrivă, întunecate. De altfel, în cronica sa din *Gazeta literară*, XII, (1965), nr. 5 (568) Ov. S. Crohmălniceanu remarcă, pe bună dreptate, că „aici se află partea cea mai solidă și originală a romanu-

lui care înfățișează lucrurile cu mult simț realist și cu o lăudabilă înțrăznență”.

Pe alt plan, fiind vorba și de un debut, cartea are și o seamă de cusururi. O parte au fost scoase la iveală în sais-amintita cronică a lui Ov. S. Crohmălniceanu. Astfel, una din rezervele criticii buciureștane se referă la personajul principal, doctorul Comes. Acesta, după ce duse o viață ascetică închinată științei fără a cunoaște bucuriile vieții și nici măcar ale unei iubiri realizate pînă la capăt, dar care, după multe eforturi de a o cîștiga, e pe cale să-i ofere fericirea, se pomenește bolnav de leucemie și condamnat, astfel, iremediabil, unui sfîrșit apropiat. În acest moment al existenței sale zăbucimate începe el să-și scrie „caietele”, încorporînd în ele povestea vieții și a activității sale științifice. Aici, Ov. S. Crohmălniceanu observă că, „e de neconceput ca un om într-o asemenea situație, privindu-și retrospectiv viața, să nu fie obsedat de absurditatea sfîrșitului ce-l așteaptă, să nu revină mereu la ideea morții, să nu se revolte împotriva ei”, lucru pe care eroul cărții nu-l face. Observația poate fi discutată. Dr. Comes e un temperament vulcanic, dar care posedă o extraordinară capacitate de a-și regla pornirile, de a-și disciplina întreaga viață interioară în funcție de scopurile muncii sale științifice. De aceea, deruta sufletească

în urma eșecurilor sale în dragoste, de pildă, durează foarte puțin. El e deci un spirit echilibrat, dar nu prin structură nativă, ci prin voință, printr-un soi de obstinație ardeleană. Scriitorul putea deci alege, în acest moment crucial al vieții eroului, ori calea unei dezechilibrări spectaculoase și intru totul verosimile, ori la fel de verosimil calea acceptării superioare a sfârșitului inevitabil, printr-o redisciplinare, devenită reflex, a echilibrului interior, cuprins de deznădejde la un moment dat. Autorul a ales acest ultim drum și nimeni nu-i poate reproșa nimic în acest sens. Astfel, eroul cărții își povestește viața cu o anumită detașare față de ea, cu o liniștită împăcare în fața sorții. Că pe această cale autorul nu a știut să găsească un final egal în forță emoțională restului cărții, e o altă problemă, și e într-adevăr regretabil că s-a întâmplat așa.

La celelalte rezerve juste ale lui Ov. S. Crohmăniceanu, pe care nu le mai enumăr, aș

mai adăuga câteva, de mai mică importanță, dar pe care autorul trebuie să le înlăture din scrisul său. Mă refer la patetismul fals al unor fraze și la faptul că autorul n-a izbutit, sub raport stilistic, să-și disimuleze întrutotul prezența în roman, așa cum intenționa prin tehnica de construcție adoptată ce constă în încrucișarea unor însemnări autobiografice ale personajelor principale. Așa se face că în ambele „cariate”, al activistului de partid Jerca, și al doctorului Comes, în locul unei diferențieri stilistice se simte aceeași „mîntă”, a autorului.

Dincolo de toate aceste slăbiciuni, mai mult sau mai puțin inerente debuturilor, N. Crișan se afirmă ca un prozator plin de forță epică, dar care lasă să se străvădă totodată, și mari rezerve lirice, iar cartea, în sine, în cea mai mare parte, captivează și emoționează prin calități ce aparțin zonelor superioare ale artei.

SERGIU DRINCU

Sorin Stati: „Cuvinte românești”

Interesului continuu sporit pentru faptele de limbă și dorinței legitime (și laudabile), evidente azi la majoritatea vorbitorilor de limbă română, de a afla lucruri mereu noi privitoare la lexicul românesc, se datorește și recenta apariție, în Editura științifică, a lucrării: *Cuvinte românești, o poveste a vorbelor*.

Autorul ei, cercetătorul Sorin Stati, cunoscut prin contribuțiile aduse în diverse sectoare ale cimpului lingvistic, își dezvăluie aici unul din obiectivele înspre care atenția sa a fost orientată în mod statornic: *vocabularul*.

Cartea este o înmănunchiere a observațiilor sale filologice asupra lexicului limbii noastre, observații pe care, în parte, le-am putut semna, de la o vreme, în numeroase reviste ale „Flacăra”, la rubrica: *Povestea vorbeii*.

Din materialul imens pe care ni l-ar putea oferi cercetarea etimologiei cuvintelor românești, autorul a spicuit doar ceea ce a crezut că e mai interesant, și faptul că a stăruiet cu... povestea asupra fiecăruia din elementele comentate conferă numai în aparență un caracter fragmentar lucrării. Privită din unghiul lexicului ca o totalitate, aspectul ei unitar se ivește de îndată.

Din motive, desigur, de ordin metodologic, autorul a profilat în economia internă a cărții sale două părți, ambele intitulare semnificativ: (I) *Viața cuvintelor* și (II) *Cuvintele și viața*, iar materialul tratat în fiecare din acestea e grupat pe capitole. În partea întâi, sint abordate probleme cu caracter foarte general din domeniul lexicologiei.

Expunerea lapidară a procesului de apariție a cuvintelor limbii române și relevarea celorva din căile pe care s-a putut realiza acest fenomen constituie conținutul capitoului *Cum s-au născut cuvintele limbii române*. Notabilă este aici ideea echilibrului ce se menține în permanență în interiorul vocabularului, printr-o așa numită compensație între pierderile și achizițiile de cuvinte.

Subcapitolul *Cuvinte „adoptive”* înserează cuvinte (împrumutate) care își modifică forma prin „adaptarea” lor de către alte cuvinte sau familii de cuvinte existente în limba noastră. Faptul este explicat de autor prin aceea că „*Legile schimbării sunetelor sint încălcate*” (p. 75).

Creдем că nu întotdeauna aceasta este cauza fundamentală căci, de pildă, în *Ceasornic* (p. 77) poate fi vorba nu numai de transformarea lui *o* în *r* din slavul (bulgăresc sau sîrbesc) *ceasornic*, ci și de o contaminație între *ceas* și *ornic*.

De asemenea, rusescul *fufaika* (idem) a devenit în română *pufoaică* (există și forma, mai apropiată de etimon, *pufaică*) nu pentru că ar fi fost încălecată vreo lege fonetică, ci, simplu, prin apropierea acestuia de cuvîntul *puș* între obiectele denumite de cele două cuvinte existînd, desigur, trăsături comune.

Vechiul românesc *lingoare* (p. 78) a provenit, prin respectarea tuturor legilor fonetice, nu din *languor*, ci din forma de acuzativ a acestuia — *languorem*; forma de nominativ ar fi dat în română *lingu*.

La rîndul său *lingoare* a ajuns să se pronunțe *lungoare* prin apropierea sa de adjectivul *lung*. Ar trebui poate să adăugăm că, probabil, nu numai sensul de *durață în timp* al acestui adjectiv a fost luat în seamă în acest caz, ci și acela de poziție (*înțins, lungit*) în care e obligat să rămînă cel năpăstuit de o asemenea maladie. Alături de *lungoare* mai există și forma *lingoare* pe care autorul n-o amintește și care este tot o variantă a lui *lingoare* întâlnită în Muntenia și Transilvania (vezi T.D.R.G. vol. II, p. 913).

Sfară (p. 79) din expresia *a dat sfară în jară*, e pusă în legătură cu maghiarul *šfarog*, deși între cele două elemente nu există prea multe legături semantice. T.D.R.G. vol. III, p. 1413 și D.L.R.M. p. 764 îl reduce pe *sfară* la vechiul slav *švara* și credem că aceasta e o soluție mai potrivită. Trecerea de la *sfară* la *sfară*, pune o altă problemă.

În majoritatea cazurilor discutate în acest subcapitol avem de-a face într-adevăr cu o modificare de formă a unor cuvinte împrumutate, dar aceasta nu propriu-zis prin încălcarea unor legi ale schimbării sunetelor, ci prin accidente fonetice. E vorba, adică, în cele mai multe situații, de fenomenul de etimologie populară la care autorul s-a gândit, dar nu l-a indicat drept cauză.

Cuvintele suferă schimbări și în planul lor semantic. Autorul, fără să le numească cu termenii de specialitate, se oprește la câteva din căile pe care se ajunge la o diferențiere între sensul vechi și sensul mai nou al unui cuvînt.

La pag. 90, vorbindu-se de un revers al situației prin care cuvintele își schimbă sensul prin abstractizare, se aduce ca exemplu substantivul *vîță* (din lat. *vīta*), care a pierdut sensul abstract de *viață*, dobîndind, sub influența slavului *живот*, pe acela de *animal* (cornu). E vorba, fără îndoială, de un caz semantic. La pag. 86 însă, unde se arată că vechiul românesc *lume* (din lat. *lumen*) pierde sensul vechi, moștenit — de „lumină” (cf. „lumea ochilor”) și primește în schimb pe acela, nou, de „univers”, nu se amintește că e, de fapt, tot un caz semantic după slavul *svetu* care comporta ambele sensuri: *tumină* și *univers* (lume).

În subcapitolul *Sensuri copiate* autorul precizează că, atunci cînd vorbitorii au de exprimat o noțiune nouă, ei folosesc fie un cuvînt nou, fie unul vechi „*căruia îi adăugă sensul pe care vor să-l redea*” (p. 100). Unul din cazuri este și acela al cuvîntului *carte* (p. 101), despre care se spune că a dobîndit, pe lângă sensul inițial de „scrisoare”, și pe acela de „operă literară scrisă”, sub influența slavului *kniga*. Afirmția surprinde, întruceit din discuțiile purtate pînă nu de mult în jurul

acestui caz (nu e locul aici să dăm trimiteri bibliografice) a reieșit că toarnă sensul de „scrisoare” a fost cel dobîndit prin cale, iar cel inițial, moștenit (din lat. *charta*) este acela de „scriere”, „volum” (fr. „livre”). I. Ștefan, în *Sensurile „act” și „scrisoare” ale cuvîntului carte* L. R. XI (1962) nr. 5 și *Calcul lingvistic* L. R. XII (1963) nr. 4, ca să nu amintim decît informațiile cele mai recente în acest sens, ne dovedește că ambele accepții („scriere”, „volum” și „scrisoare”) au fost preluate de *carte*, prin cale, de la slavul *kniga*. Dacă e așa, înseamnă că sensul originar al lui *carte*, moștenit din latină și dispărut azi din limba română, dar păstrat în dialectele sud dunărene, ar fi fost numai acela de „hîrtic” (?)

„Credințe, superstiții vechi. Din istoria veche a Romei și a Eladei. Ecouri medievale. Din istoria științelor și a artelor... de la un domeniu de activitate la altul, de la o epocă istoric veche la una modernă, de la un continent la altul” (p. 177), iată pe scurt, în cuvintele autorului însuși, cuprinsul părții a doua a lucrării.

Neenumerăm cuvinte, frecvente azi în exprimarea cotidiană, al căror sentiment etimologic s-a pierdut de mult, demonstrează la o analiză filologică a lor, că lexicul limbii (al limbii române în cazul de față), este un punct de întâlnire a unor realități din timpuri străvechi și mai noi, de pe meridianele cele mai diferite, din ramurile de activitate cele mai diverse. Stabilind originea cuvintelor aduse aici în discuție, autorul precizează, cînd e cazul, că e vorba de lărgirea sau restrîngerea sensului cuvintelor, făcînd astfel legătura cu prima parte a cărții unde despre acest fenomen se vorbește mai pe larg. Nu lipsese, de asemenea, din mulțimea exemplurilor, nici acelea care îi prilejuiesc autorului referiri la onomastică, hidronomie, toponimie. La comentariile sale ne îngăduim câteva adăugiri.

Pecuniar (p. 133) nu e „păstrat în românește din lat. *pecunia* („monedă”, „ban”), ci e un neologism venit fie direct din latină (*pecuniarius*), fie din franceză (*pecuniaire*). La pag. 134, originea românescului *marfă* e stabilită în maghiarul *márha* care însemna „turmă”, „vîță” și se arată că în secolul al XVI-lea se rostea încă *marhá* și căruia cu sensul vechi. Trebuia precizat că în Transilvania și în Banat, alături de *marfă* coexistă, și încă foarte frecvent, în graiurile regionale, vechiul *marhá* (pronunțat pe alocuri și *marvá*), cu sensul vechi de „animale”, „vîțe”.

Surprinde faptul că în această parte a lucrării autorul a abandonat invocarea schimbărilor sunetelor, deși forma, modificată și în română, a unor cuvinte împrumutate ne amint-

tește de atenția acordată legilor fonetice în prima parte a cărții.

În ciuda acestor observații, lucrarea reprezintă un succes remarcabil în opera de popularizare a unor probleme de lingvistică românească. Autorul este un bun cunoscător al lexicului românesc, dovadă dezvoltarea cu care se mișcă în problemele originii acestuia. Bibliografia fundamentală indicată la sfârșit,

conciția expunerii, claritatea și eleganța stilului sînt indicii ale rigurozității științifice cu care a fost scrisă cartea, iar evitarea, pare-se în chip voit, a terminologiei de specialitate, care ar fi creat aerul unei aparente inaccesibilități, arată că destinațarul și beneficiarul ei imediat este în primul rînd publicul cel mai larg, ceea ce nu înseamnă că inițiativa în materie n-o pot citi cu un deosebit interes.

D. CRAȘOVEANU

Istoria gândirii sociale și filozofice în România

Lucrarea, elaborată de un colectiv sub conducerea acad. C. I. Giulian, constituie prima sinteză de pe poziții marxist-leniniste a istoriei gândirii sociale și filozofice din țara noastră, începînd cu secolul al XV-lea și pînă în perioada contemporană. Autorii au ținut seama de faptul că construirea culturii socialiste implică valorificarea critică a tradițiilor gândirii sociale și filozofice progresiste, au dat importanța cuvenită acestui lucru, astfel că lucrarea de față constituie și sub acest aspect un prim succes.

Considerînd că în explicarea tuturor ideilor, trebuie aplicat principiul rolului hotărîtor al intereselor și năzuințelor de clasă, autorii tratatului au aplicat principiul valorificării leniniste a culturii. În acest sens Lenin spunea: *„...oamenii au fost și vor fi întotdeauna victime nerovade ale înșelării și ale autoînșelării în politică atîta timp cît nu vor învăța să caute în dosul oricărei fraze, declarații și fugăduieli cu caracter moral, religios, politic sau social, interesele unor clase sau ale altora”* (Opere, vol. 19, p. 8).

Un merit al autorilor este și stabilirea justă a locului ocupat de influențele ideologice în dezvoltarea gândirii sociale și filozofice. Pătrivît concepției marxist-leniniste, atît influențele cit și izvoarele ideologice nu pot înlocui baza, care deține rolul hotărîtor. Încă Bălcescu a respins teza idealistă despre „importul ideilor revoluționare”.

Din tratarea istoriei gândirii sociale și filozofice din țara noastră, de pe poziții marxist-leniniste, decurge și valorificarea gândirii progresiste a minorităților naționale ignorată în trecut.

În ce privește periodizarea istoriei filozofiei, aceasta s-a făcut ținîndu-se seama de dezvoltarea social-politică, cit și de conținutul ei.

Lucrarea are două părți principale; în prima din ele, intitulată, *Dezvoltarea gândirii sociale și filozofice pînă la pătrunderea marxismului*, autorii urmăresc dialectica dezvoltării materialismului și gândirii sociale progresiste, de la primele săl germe în epoca

feudală, cînd în țările române, dezvoltarea ideologică a fost determinată de lupta de clasă a țărănimii împotriva nobilimii.

Dubla exploatare a țărănimii — feudală și otomană — a determinat o stare de spirit de mare intensitate, care a dominat această epocă și a orientat gîndirea progresistă spre soluționarea problemelor sociale. Această stare de spirit a avut ecou în operele umanistilor ridicăți din rîndul orașenilor și a unei pătri înaintate a boierimii. Dintre acestea reținem marile croniciari din sec. al XVII-lea: Grigore Ureche, Miron Costin, Constantin Cantacuzino, precum și figura cea mai luminoasă a culturii din epoca feudală, Dimitrie Cantemir.

În continuare, autorii, urmăresc a reliefa conținutul social al ideologiei din perioada descompunerii feudalismului și începutul dezvoltării capitalismului, concretizat sub forma iluminismului, socialismului utopic și a materialismului naturalist, toate acestea contribuind la pregătirea ideologiei revoluției din 1848.

Ca o reflectare a poziției claselor și grupărilor sociale față de problemele majore ale epocii — desființarea iobăgiei, eliberarea națională — în timpul revoluției s-au manifestat o serie de curente ideologice dintre care se distinge democratismul revoluționar în frunte cu Nicolae Bălcescu și care reprezintă unul din cele mai importante momente ale gândirii premarxiste din România.

În perioada următoare revoluției din 1848, gîndirea social-politică nu se ridică la nivelul celei din perioada anterioară, datorită faptului că această gîndire nu reflectă frămîntări revoluționare ei o luptă reformistă împotriva rămășițelor feudale și pentru desăvîrșirea noii orînduirii capitaliste.

Progres însemnat în această perioadă s-a realizat însă, pe planul gîndirii științifice și filozofice, al literaturii și artei. Este o perioadă cînd se dezvoltă o cultură democratică reprezentată prin V. Alecsandri, M. Eminescu, I. Creangă și alții. Cel mai mare poet român,

Mihai Eminescu, a fost și un remarcabil gânditor social și politic, opera lui fiind pătrunsă de un puternic conținut progresist, patriotic și umanist.

Demne de relevat sînt și referirile la V. Conta, prin materialismul căruia filozofia materialistă premarxistă din țara noastră s-a ridicat pe treapta ei cea mai înaltă.

Un merit al lucrării constă și în contribuția adusă la înțelegerea unor personalități contradictorii asemenea lui Titu Maiorescu, din activitatea căruia, reținem tot ceea ce în problemele culturii și criticii literare, în ciuda orientării sale idealiste conservatoare, a marcat un progres față de epocile anterioare.

Urmind firul dezvoltării gândirii sociale și filozofice progresiste din țara noastră, urmează capitole destinate ideologiei mișcării sociale premarxiste, precum și pătrunderii și răspîndirii marxismului în cultura noastră. Aceste capitole se încadrează în partea a doua a lucrării, intitulată: *Dezvoltarea gândirii sociale și filozofice după pătrunderea marxismului*.

Pătrunderea marxismului în România, „... marchează momentul de răscruce în istoria filozofiei din țara noastră”.

Apărut în condițiile dezvoltării mișcării muncitorești, marxismul, arma ideologică a clasei muncitoare, a deschis o nouă epocă în dezvoltarea filozofiei din România. Marxismul a influențat toate domeniile culturii românești precum și întreaga luptă ideologică, al cărei conținut principal devenise lupta dintre marxism și ideologia burgheză.

Dacă la început legătura dintre socialismul științific și mișcarea muncitorească a fost destul de slabă, aceasta pe măsura creșterii mișcării muncitorești și a maturizării politico-ideologice a clasei muncitoare, s-a întărit. Aceasta a presupus răspîndirea tot mai largă a teoriei marxiste, realizată în primul rînd prin presa socialistă. Dintre periodicele so-

cialiste prezentate de autori, amintim: *Emanciparea*, *Revista socială*, *Contemporanul*, *Munca* organ al Clubului muncitorilor și apoi al P. S. D. M. R. etc.

În secolul al XX-lea, procesul de răspîndire al marxismului se lărgiște, el dezvoltîndu-se prin pătrunderea leninismului.

O mare victorie a leninismului asupra reformismului și oportunismului în mișcarea muncitorească din România a însemnat crearea P. C. R., odată cu înființarea lui începînd etapa marxist-leninistă a filozofiei proletariatului din țara noastră.

Ultimul capitol al lucrării, prezintă o cuprinzătoare analiză a dezvoltării filozofiei marxist-leniniste în perioada revoluției populare și a construirii socialismului.

Construirea socialismului pune la ordinea zilei sarcina de a continua în noile condiții și mai puternic lupta pentru a asigura victoria ideologiei marxist-leniniste, pentru a pune la baza întregii creații științifice, literare și artistice din țara noastră, concepția materialist-dialectică.

În acest spirit demne de relevat sînt succesele obținute de oamenii de știință în toate domeniile de activitate. Rezultate remarcabile au fost obținute în artă și literatură. Valoroase opere literare, inspirate din actualitate, și-au cîștigat un loc de frunte în literatura noastră nouă. Operele lui Sadoveanu și Arghezi, profund naționale, au devenit un bun al culturii progresiste universale.

Prin analiza problemelor teoretice ale revoluției populare și construcției socialiste în documentele P. M. R., ca și a activității de cercetare filozofică, valoarea științifică a lucrării este certă.

Indiscutabil, această lucrare poate constitui o reală premisă pentru realizarea procesului de valorificare a culturii românești sub toate aspectele ei.

CORNELIU POPEȚI

Educația estetică prin literatură și artă

Literatura estetică marxiste din țara noastră a sporit în ultima perioadă cu o serie întreagă de lucrări și valoroase studii. La mai vechile monografii *Conținut și formă în artă* (A. Băleanu), *Cunoașterea artistică* (M. Breazu) *Realism, realism critic, realism socialist* (M. Novicov), *Muzica, artă greu de înțeles?* (G. Bălan), *Educația estetică* (St. Birsănescu și G. Văideanu), sau mai recente volume: *Romanul monumental și secolul XX*, 1963 (I. Ianoși), *Condiționarea socială a artei în socialism* (P. Cimpeanu 1964), ca și culegerile *Profilul spiritual al clasei muncitoare și litera-*

tura și contemporaneitatea, ambele apărute în 1964 și în care sînt implicate numeroase probleme de estetică, vine să se adauge ca o contribuție de fond lucrarea *Educația estetică prin literatură și artă*. Editată de Academia R.P.R. ca rod al cercetării Institutului de filozofie, volumul acesta colectiv apare sub redacția prof. M. Breazu însumînd în cele peste 350 de pagini un număr de 11 comunicări. Așteptată de mult și primită cu interes, lucrarea se recomandă ca un volum de o incontestabilă valoare. Ne permitem în această direcție să facem aprecierea că această carte supli-

nește nu întru totul, dar cu succes, manualul românesc de estetică marxistă. Prin conținutul său bogat, susținut de o largă documentare, prin generalizările estetico-filozofice pe care le impune viața nouă și succesele artei din patria noastră, cartea prezintă problemele principale cu privire la atitudinea estetică, arta și educația estetică prin artă. După cum se precizează în introducere, luarea de față va fi urmată de o altă care va analiza „rolul muncii și al ambianței cotidiene în educarea estetică” mai pe scurt spus estetica vieții.

Primele două capitole semnate de M. Breazu definesc nuanțat și cu claritate categoriile de „atitudine estetică”, „gust” și „ideal estetic”. Autorul este explicit în problema atitudinii estetice care în fond se leagă constanțanț de cunoașterea artistică. Fi-rește, spre deosebire de atitudinea care are la bază cunoașterea teoretică, cea estetică se realizează mediat, prin imaginea artistică și este însoțită de o satisfacție estetică specifică. În strinsă legătură cu „însușirea estetică” a realității de către om autorul definește și gustul estetic ca pe o trăsătură a psihologiei sociale. Gustul estetic este „capacitatea de a reacționa spontan... printr-un sentiment de satisfacție sau insatisfacție față de obiectele cu calități estetice”. Prin abordarea dialectică a relațiilor ce există între gusturile estetice și idealul estetic care „clarifică, ordonează și dă consistență trăirilor estetice” și gusturilor, se face logic trecerea la un alt capitol important al cărții și anume: „Formarea idealului estetic și a gusturilor estetice în socialism” (L. Grünberg și I. Pascadi). Cercetate la obiect noile relații estetice apărute în socialism influențează activ atitudinea estetică a omului, gusturile și exigențele lui estetice, idealul social estetic nou. Formularea explicită a adevărului că noile raporturi estetice ca și trăsăturile calitative ale însușirii estetice a realității „se constituie și se dezvoltă pe temelia obiectivă a relațiilor de producție socialiste sub influența întregului mod de viață a realității și, în primul rînd sub influența muncii politico-educative desfășurate sub conducerea partidului” face dovada convingătoare a modului materialist dialectic de abordare a problemei dezbătute. Reținem pe această linie trăsăturile proprii idealului estetic socialist între care autorii disting „partințata, valoarea cognitivă și forța educativă a lui, caracterul ideologic și umanismul socialist etc”. Socotim că tema ar fi eiștigat mult în profunzime dacă ar fi generalizat un material de fapte mai bogate și nu s-ar fi limitat la argumentarea excesivă a acestor trăsături, sugerate de alții de metoda realismului socialist, caracterizată exact prin aceleași trăsături. Ar fi

foșt desigur interesant dacă autorii și-ar fi concentrat mai mult atenția asupra evoluției comparative a idealului estetic, mișcarea lui mereu îmbogățită; dacă ar fi aprofundat dialectica mișcării dintre gusturile variate și idealul estetic unic în socialism.

Pentru a face înțeles nu numai modalitățile specifice fiecărei arte, ci și contribuția acestora la educarea estetică a maselor, în volum există o serie de studii dedicate problemelor de artă care au o deosebită valoare științifică. Primul, așa cum îl anunță titlul, *Despre contribuția literaturii la educația estetică* (Gr. Smeu) supune cercetării arta cuvintului. Comunicarea are meritul de a dezbate judicios specificitatea literaturii față de celelalte arte, avantajele și unele primejdii care pîndesc pe cei ce vehiculează cuvîntul (schematismul, didacticismul, caracterul excesiv intelectualist). Cu mult simț de răspundere, autorul discută apoi specificul educativ al diverselor genuri și specii literare, contribuția poeziei (cu sublinierea atât de actuală a rolului afectivității în imaginea poetică, a incantației, a ritmului *plin de tensiune*), calități care fac să vibreze în consumatorul de artă acele rezonanțe deosebite și complexe. Comunicarea analizează, de asemenea, și contribuția adusă de proză (posibilitățile romanului, literatura științifico-fantastică, schița) apoi problema eroului, în care se concentrează „ca într-un focar luminos trăsăturile unui ideal estetic progresist” etc. Autorul nu neglijează nici publicul care, după aprecierea mai veche a acad. M. Ralea „e tot așa de important ca și scriitorii”.

Preocuparea de a distinge specificitatea teatrului și contribuția acestuia la educația estetică animă și aici amful articol *Teatrul și educația estetică* (H. Doleanu). În cuprinsul acestuia sînt abordate o serie întreagă de probleme cum ar fi politica teatrală în trecut și în prezent, rolul autorului, regizorului și actorului în teatru, tematica dramaturgiei noastre noi și varietatea genurilor, contemporanietatea și spiritul modern în teatru etc. Merită subliniată între altele ideea de un interes real că în teatrul realist socialist există o unitate armonioasă între text, spectacol și public. Lucrarea suferă de unele carențe între care și aceea de a nu dezbate caracterul de sinteză al teatrului. Autorul face remarcă doar pentru „aspectul dublu al teatrului” care cuprinde „altă literatură, cit și arta spectacolului” (p. 129—130). Remarca este în contrast cu ceea ce autorul numește „trinitatea fundamentală: autor, actor, public” (p. 140) și cu recunoașterea faptului că reprezentarea teatrală înlesnește spectatorului „o receptare complexă a artei punîndu-l în același timp în contact cu literatura, muzica, arta plastică”

(p. 130). Cu toate precauțiunile pe care și le impune, autorul alunecă uneori în schematism și în vulgarizări ca cele referitoare la opoziția dintre realismul socialist și formalism, naturalism etc. Ne întrebăm oare dacă înșăsurile cum ar fi „constatarea pasivă, rudimentară caracter descriptiv, pasiunea detaliului” etc. sînt ele specifice numai naturalismului în teatru? Este supărătoare în această comunicare reluarea anumitor idei, revenirea la aceleași exemple și autori etc.

În comunicarea *Contribuția cinematografului la educarea estetică* (A. M. Nartî), în ciuda părerii că „este inutil să mai demonstrăm astăzi cit de puternic înfrăuște arta cinematografică” (p. 169), autoarea discută pe larg și ne convinge că cinematograful are o mare putere de atracție. Justificat este pasul asupra imagini artistice cinematografice în ceea ce are caracteristic (mișcarea, aparenta obiectivitate, universalitatea limbajului, concretețea), precum și asupra mijloacelor acestei arte, contribuția diferitelor genuri și succesele cinematografului românesc.

La formarea idealului estetic socialist un aport deosebit îl aduce muzica. *Despre rolul muzicii în educarea estetică vorbește* N. Paroescu. Autorul abordează „categoriile gândirii muzicale” (sunet, tonalitate, durată, ritm) insistă asupra „tensiunii” născute de raporturile dintre funcții în imaginea muzicală, aprofundează în lumina filozofiei marxiste elementele intonaționale, formele muzicale, făcînd nuanțate disocieri în legătură cu muzica vocală, instrumentală, cu și fără program etc. Prin toate acestea, autorul reușește să demonstreze cum prin conținutul spiritual al sentimentelor, prin dialectica emoțiilor care în imaginea sonoră asociază organic și ele-

mentul intelectual etc. muzica reflectă într-un mod specific realitatea și viața. Tentația unei terminologii căutat tehnice și aparent filozofice nu aduce nici un serviciu înțelegerii. Discutînd problema valorificării cîntecului folcloric autorul cere „să se treacă de la concepția documentar etnografică la cea PUR ARTISTICĂ sau creatoare” (p. 234).

Căile specifice prin mijlocirea cărora se formează idealul estetic fac obiectul și comunicărilor: *Rolul artelor plastice în educarea estetică* (P. Comarnescu), *Aspecte privind aportul radiodifuziunii la educarea estetică a poporului* (P. Cimpeanu) sau *Educația artistică a masei ca proces organizat* (Gr. Smeu) și *Rolul mișcării artistice de amatori în formarea idealului și gusturilor estetice socialiste* (I. Pascadi) probleme care pentru prima dată sînt supuse unei generalizări mai ample.

Cu toate că unele aprecieri sînt discutabile, că pe alocuri autorii demonstrează cu prea multe argumente lucruri convingătoare sau cunoscute (și faptul se repetă la mai multe comunicări) deși contribuțiile ocolesc problemele spinoase și se refugiază în adăpostul celor mai cunoscute exemple, cartea este o lucrare deosebit de folositoare. Cercetarea teoretică a problemelor și nu didactică pedagogică cum poate ar sugera titlul, analiza și generalizarea unui bogat material faptic, combaterea fermă a tezelor esteticii burgheze și abordarea contemporană a problemelor, abordare sprijinită în cele mai multe cazuri pe o documentare riguroasă și o științifică fac din această nouă culegere o lucrare de sinteză în cercetarea fenomenului artistic contemporan. Judecat în ansamblu volumul în discuție rămîne o contribuție de valoare în domeniul esteticii marxiste. 10X ILIESCU

Teodor Balș: „Poarta soarelui”

Teodor Balș cultivă o poezie a peisajului, a unui peisaj antropizat într-o transformare continuă. Poet, prin excelență vizual, el se apropie de formula reportajului liric. Din Apusenii și pînă la mare, în: „*împărăția mea de dor, / arzînd între Apusenii și mare / unde al clipei viitor / din mîna omului răsare /*”, poetul trece ca un călător neobosit, încercînd să prindă în „bloc-notesul” său, elemente ce i se par deosebit de grăitoare. Se nămeste în fața unui aeroport („*acest imens cocor / între salcîmi și marginea cîmpiei /*”) unde au zeli înălțîni — Olimpul, / și vama spre văzduhuri — muritorii / — „Aeroportul” —, apoi se extiază în fața apariției pe harta țării a unei oșelării, (*Oșelăria viitorului*), sau face o „gingașă” compunere în momentul lansării unui nou

cargon (*Cargon românesc*), unde finalul, cu toată intenția poetului de a simboliza major, mi se pare naiv: „*ce uragan culezător / să-i mai înfrîngă — armuraria / oșelul cînd a prins lîria / din mîinile de muncitor ? //*”. Mai departe, în peregrinările sale constante, încheiă o poezie asanării bălților, prin care noi pămînturi vor fi redate agriculturii (*Pămînturi noi*), poezia însă frizează banalul prin o mulțime de „puncte comune”, spre exemplu: „*în zori, au năvălit în lunca mare / mulțimile de oameni și tractoare // sau : „și cum se duce urmărit de lună / un cînt de noapte tractoristu-ngîndă” etc.*

Cred că una dintre carențele acestor poezii este o mult prea accentuată notă ziaristică, care estompează, uneori pînă la dispariție,

elementul liric. Chiar atunci când se depășese granițele țării, deci se cunoaște, se descoperă, un alt peisaj, în cazul de față cel gruzin, peisajul, în sine necunoscut, i se refuza ca existență statică naturală, aparte, și poetul rămâne să exclare diurn și citadin: *Și din imensitatea de munți și vegetale / baraje-sanatorii fișneau de printre pini / captind făcute fluxii de liniște în cale / alunecând încete, spre mare, prin grădini (Sub adierea vântului de sud).*

Atunci când poetul „ușă” că „trebuie” să facă ziaristică, ni se înfățișează cu poezii de o calitate incontestabilă. Din acest punct de vedere, cele mai frumoase mi se par poeziile inspirate de imensitatea mării și de litoralul românesc. „*Noaptea-n radă, la Sulina*”, cu toate că este scrisă în aceeași modalitate ca și *Cargou românesc*, prin adevărata ei gingășie și prin finalul cald și uman, e o izbîndă: „*Adornu și echipajul / Vasul moșăie în radă / ancorat în peisajul / alb, sub luna de zăpadă / Numai cartul mai veghează / La babord, pe lună plină; / delta pentru el visează / între noapte și lumină /*

La fel poeziile „*În larg*”, „*Cîntecele mării*” (unde există această frumoasă imagine: *Violoncelul mării sună / de simfoniele ce vin / din Triton, Thetis, Io, Lună...*). Frumoasă, prin respirație și prin ineditul asociațiilor este și *Imponderabilitate*, al cărei final este surprinzător: „*Prin forțele cu echilibrul rupt / — minuscul punct pe zarea circulară — / plănec în umbra lunii repetată / pălînd în mîini pămîntul să răsără*”.

Bun cunoscător al folclorului, Teodor Bălș obține versuri autentice în poezia de accen-

tuat baladese, (*La fîntina „Miorița”*), dar, cred nu este personal în *Cîntece de răscoală*, care rămîn variațiuni minore pe tema folclorică.

Evocările cum sînt: „*Triptic eroic*”, *Calea Griviței 1933*, *Toamnă bucureșteană*, cu excepția primei părți din ultima citată, care redă o atmosferă plină de un autentic al trecutului, nu rezistă, dată fiind abundența unor locuri comune, uzate și perimate din punct de vedere artistic.

Foarte propriu ar fi putut să fie ciclul „*Artetele Spaniei*”, dacă nu s-ar resimți o sumedenie de influențe din poezia spaniolă, înai cu seama din Federico Garcia Lorca, cărui Teodor Bălș îi și închină o poezie (*Moartea poetului*) și care, cu toate influențele mai sus amintite, este deosebită.

Peste poezia de dragoste a lui Teodor Bălș planează un sentiment al neîmplinirii: „*O, clopote de seară, trase-n dungă, / Poate chemarea voastră s-o ajungă! / („Clopote”)* sau „*Peste timpul ce ne-mparte / strig / doar ploaia mă aude...*” („*Ploaie*”) sau „*Te-astept pe plajă / săgetat de lună / sub cerul cu un astru mai pușin. / Tu ai apus în braț de golf străin. / („Amurg”)*. Sînt frumoșeli peste care nu se poate trece!

Cîntec de absență, închinată regretatului Mihai Dragomir, rămîne ca o poezie de rezistență a volumului. Foarte original mi se pare a fi sugerat sentimentul dispariției, prin numărul de telefon ce nu mai răspunde.

Parola Soarelui este un volum neunilor, cu multe lucruri ce se rețin, dar și cu mult „atelier poetic”!

GEORGE SURU

Dialoguri de pe malul mării

Această carte voluminoasă, tipărită în condiții grafice elegante, impresionează prin numărul foarte mare de tineri autori, ceea ce arată că Dobrogea crește scriitorii. Cartea a apărut sub egida Casei regionale a creației populare Dobrogea, îngrijitorul ediției fiind Marin Porumbescu și este cea mai consistentă culegere de acest fel din cite s-au realizat pînă acum.

Remarcăm abundența sectorului liric. Volumul descoperă, în linii mai certe, profilul a doi-trei poeți buni, cunoscuți de altfel, deși prezența lor în presa literară e destul de sporadică.

Cel mai evoluat este, fără îndoială, Vasile Petre Fatî. Poeziile pe care le semnează acest tînar poet depășesc interesul unei asemenea culegeri literare. Poemele lui sînt de o simplitate care nu exclude un anumit rafinament

al emoției și al expresiei. Mai toate decurg din lungea de transparențe și suavități a copilăriei și adolescenței, iar aceste atribute devin atributele poeziei lui Fatî. Notația e de-o discreție și de-o concreteță remarcabile. Tînarul poet refăce universul copilăriei și ne crezește autentice emoții: „*M-am născut printre lucruri frumoase, / În acest oraș lingă mare (...) / Apoi a venit iarna / și-a murit clopotarul bisericii / și mama mi-a învelit degetul în pătăgînă / cînd m-am lovit prima oară de-un zid*” etc.

Alături de *Aniversare* (din care am citat mai sus), poeziile *Imn, Imn copilăriei, Bravul soldat Svejk, Tatalui meu, Șantier iarna* sau *Melancolie de iarnă* sînt poezii izbutite. *Tatălui meu* e un portret aburit de nostalgie și de-o certă putere evocatoare: „*Cu ochii al-*

baștri, bătrîn tinichigiu, / reparînd acoperișurile lumii / prin care se mai vede cîte-o stea".

Dumitru Mureșan, de asemenea bine reprezentat în această carte, aduce în poeziile sale lumea apelor și a pescarilor între care trăiește. Versul lui pare a fi de-o structură mai reflexivă, care-l prinde. Ca și la Vasile Petre Fati, simți prezența unui univers, a unor oameni, a unor preocupări anumite. Ne-au plăcut: *Nebuloasa crabului, Razelm, Frumuseștea peștilor* (cu un final excelent), *Furtuna, Iam, Primăvara 1964*. Cităm din ultima: *Snopi de liliac, izbucniți, / izbucniți, izbucniți / pînă și în mijlocul apelor / cutreer_ate de pupilele albastre / ale morșilor. Spulberați-vă / flaura măruntă pe bancul / pe care-au poposit pelicanii" etc.*

Dumitru Mureșan mi se pare a avea toate condițiile pentru a realiza poezia cea autentică despre lumea miraculoasă și aspră a pescarilor. „*La marginea nopții fornaie caii / În finutul acesta cu lacuri prelungi / din nou am simțit astăzi aproape / liniștea și frumusețea / E-n schimb o mișcare grozavă / de lumină, acolo, departe / pe-ntînderea nută de faenți", „imprăștiindu-se jur împrejur / razele lumii sar din ape" (Razelm). Uneori retoris-*

mul, alteori asceza unor pasaje izolate, minează unele poeme.

Ne-au mai plăcut: Octavian Georgescu (*Februarie, anul '33*), Aurora Conțescu (*Convalescență*), Ion Iancu Lefter (*Veghe la Periprava*), Sanda Ghinea (*Muzeu marin*).

Dintre numeroasele debuturi se remarcă Ion Busnigeanu (cu *Poetul*) și Ion Mihai Filipescu (*Inserare și Mă străbat drumuri*).

Nicolae Motoc, Elena Popescu, Marcel Păruș par a fi prea slabi pentru a nu le transcrie aici numele la capitolul deficitar.

Proza, mai puțin bogată și la un nivel mai scăzut, se bucură de contribuția lui Ștefan Cismariu și Marin Porumbescu, care se detașează printr-o știință literară și a debutantului (în proză) Vasile Petre Fati a cărui schiță *Casa de lingă marea albastră* descoperă un condei foarte inezestrat și pentru scrierile epice.

Dialoguri de pe malul mării este un succes important al tinerilor scriitori dobrogeni. E o carte care demonstrează o activitate literară nu lipsită de unele rezultate certe. E o carte care trasează mai sigur profilul citorva tineri poeți și prozatori talentați.

ANGHEL DUMBRĂVEANU

PREMIILE LITERARE

La începutul acestui an au fost decernate premiile literare ale Uniunii Scriitorilor din R.P.R. și ale Academiei R.P.R.

Așteptate cu un interes care cuprinde tot mai mult și masa mare a cititorilor, premiile literare decernate celor mai bune cărți apărute în 1964 constituie un eficient mijloc de stimulare a creației literare strâns legată de problemele actualității noastre socialiste.

Premiul de poezie al Uniunii Scriitorilor a fost acordat lui Nichita Stănescu pentru volumul *O viziune a sentimentelor* al cărui entuziasm primit de cititori și de critica literară.

Dumitru Radu Popescu (pentru romanul *Vara otitelor* și volumul de nuvele *Faia de la miază-zii*), Fănuș Neagu (pentru volumul de povestiri *Cantonul părăsit*) și Papp Ferenc (pentru volumul în limba maghiară *A Gyökerek alatt - Sub rădăcini*) au fost distinși cu premiul de proză.

Lui Paul Anghel i s-a acordat premiul de reportaj și publicistică, pentru volumul de reportaje *Arpegi la Siret*.

Prestigiosul critic literar Paul Georgescu i s-a decernat premiul de critică literară pentru volumul *Păreri literare*. Același premiu l-a mai primit Al. Oprea pentru volumul *Panait Istrati*.

Premiul de literatură pentru copii și tineret l-a acordat lui Gelu Naum pentru *A doua carte* cu Apolodor.

Ioanichie Olteanu a primit premiul de traduceri pentru traducerea volumului *Poezii de Horváth Imre*.

O meritață și așteptată distincție (Premiul special) i s-a acordat lui Tăscu Gheorghiu pentru traducerea romanului *Ghepardul de Giuseppe Tomasi di Lampedusa*.

Premiile Academiei s-au decernat poetului Ion Bănuș pentru poemul valoros *Scrisoare către anul 2000*, tinerului prozator Traian Filip pen-

tru romanul *Amar* și lui Savin Bratu, pentru monografia *Sădoveanu*.

Ar fi interesant de știut de ce presa literară manifestă interesul publicistic cuvenit numai în anumii ani față de aceste premii. Această cu atât mai mult cu cât în anul acesta (presa a fost zgîrcită în comentarea evenimentului) au fost încununete cîteva opere literare de un prestigiu unanim recunoscut, lucrări care fac cinste literaturii noastre noi.

UN POEM VALOROS

● **ÎN SCÎNTEIA TINERETULUI** (12 febr. 1965) poetul Nichita Stănescu semnează amplul poem *Cîntarea României socialiste*. Un pașos reținut, de substanță, dublat tot timpul de-un flux al emoțiilor, sinceritate artistică, limpiditate și fantezie de cea mai bună speță - iată cîteva atribute ale acestui poem remarcabil care străvește patria socialistă. Cîntă din capitolul V : *Grîul e rațiunea pămîntului*, se cuvine / cîntă istoria lui, se cuvine / timpul să la forma plinii, aici, / pe marile cîmpuri în metalica lună de vară" etc.

Sau finalul poemului : „Un cîntec despre oameni, despre timp / despre noțiunile simple, rădăcini / ale amplexor visuri / I. Mă ridic și cînt un cîntec / despre inima cîntecului.

a. dumbrăveanu

O CULEGERE DE FOLCLOR

Inițiativa editării de către Casa regională a creației *Nanat* a unui mănunchi de texte populare noi e lăudabilă, cu atât mai mult cu cît culegerea *Banatul-mîndră* floare, este prima de acest fel.

Colecția are scopul de a răspîndi versurile populare noi din regiune și este un material prețios la îndemîna in-

structorilor formațiilor de amatori, tinerilor poeți, membrii cercurilor literare.

Materialul publicat aici, a fost cules din diverse medii folclorice, cele mai multe din raioanele Caransebeș, Lugoj și Oravița, iar marea bagăție tematică, din care amintim doar : imaginea partidului, prezent, în mai toate textele, a Republicii, a belșugului și bunăstării, a hărniciei în muncă, este de necontestat.

Cu toate acestea, culegerea prezintă și unele lipsuri care se cer a fi îndurate în publicațiile de acest fel, ce sperăm că o vor urma.

Astfel, coperta volumului nu este în unison cu conținutul lui, fiind lipsită de orice ornament popular. Culegerile caselor de creație din Crișana - Mîndre-a horile la noi, Hunedoara - Tînerete fără bătrînețe și Dobrogea Dobroge, mîndră grădină, pot fi date ca exemplu în această privință.

După părerea noastră, culegerii ar fi trebuit să cuprindă și versuri tradiționale, numărul de pagini al volumului îngăduind aceasta.

Din culegere lipsesc de asemenea creații ale muncitorilor din cele două mari centre industriale ale Banatului : *Reșița* și *Oțelul Roșu*, care așteaptă a fi adunate și publicate într-o nouă culegere.

Grația adoptată nu este unitară. Astfel, din cele șapte părți ale volumului, titlul celui de a VI-a „Că-i puțină jîngălia / Dacă nu-i și vrenișlia", este singurul scris în dialectul specific regiunii. Nu sînt menționate în toate cazurile : numele informatorului, vîrsta, profesia, numele culegătorului, locul, anul culegerii și uzanța, date absolut necesare atît simplului amator de folclor și cu atît mai mult folcloristului de specialitate.

Textul de la pagina 65 conține și versuri de 9 silabe necaracteristice folclorului românesc. Aceasta fiindcă silaba „au" nu trebuia trecută deoarece este o anacruză, un element al versului ce apare în momentul cîntării. Nu era

o gresălă nici dacă adreă subliniată sau în paranteză. Versuri de 9 silabe sînt destule în cuprinsul volumului și rîu s-a procedat cã nu s-a menționat la sfîrșitul fiecărui text, felul versurilor : recitate s-au citate.

Scindarea unor versuri în care apare o rimă interioară (hemistih) era necesară : S-a venit lu'e-3 scalt' vers 7 pp. 40. Pînă-n vîi / Cu mîndre clii' vers. 10, pp. 43.

În sfîrșit, cuvîntul specific dialectalei trebuia cuprins într-un n'osar la sfîrșitul ediției : „Lăutăș” (p. 47), foînle (p. 53), cãntãlãrie (p. 80), otar (p. 93), prilaz, bãgrini și odin (p. 94), țigovînã (p. 96), sloboad (p. 107), nanã (p. 128).

Observațiile noastre nu sîrbesc cu nimic valoarea acestui volum de versuri populare noi, lucrare de o realã valoare artisticã, ideologicã și educativã.

d. Jupan

UN REPORTAJ DESPRE TIMIȘOARA

Ziarul *Lușogast* Libertatea, care apare în limba romînã la Pancloșia, publicã în nr. 3 din acest an un reportaj intitulat „Timișoara – orașul spațiilor verzi”. Autorul, B. Popou, națezã : „Oraș mare și frumos. Foarte frumos. Din punct de vedere edilțar, Timișoara e un oraș minunat. Multe școli, prețuținduri unde te întorci. Existã „Parcul trandafirilor” – trandãfiri și trandãfiri, chiar și băneli sînt pline de trandãfiri...” În continuare autorul face o seamã de aprecieri asupra staționului, asupra magazinelor, restaurantelor etc.

Tot în acest număr continuã publicare amplului și documentatului studiu al profesorului Radu Florã „Din relațiile sirbo-romîne” (printru de ansamblu), deosebit de valoros pentru cunoașterea legăturilor dintre cele două popoare vecine și prietene.

Cu prilejul împlinirii a 75 de ani de la moartea lui Ion Creangã, N. Both semneazã articolul „Operã literarã de valoare unicã”.

a. Jelebeanu

CONSECVENȚA JUDECAȚII CRITICE

Citim în *Revue roumaine* (nr. 4/1964) printru referințe lui Aurel Martin în legăturã cu Steaua bunele speranțe de Laurețiu Fulgã :

„Trebuie citat mai întii Ștefan Corbu, cãrula Lauren-

țiu Fulgã îi acordã o atenție specialã. Temperament plin de contradicții, dominat de irezistibilele inclinații erotice, dubitate de impulsuri cinice, Corbu trãlește o aventurã moralã complicatã care îi menține la marginea prãpastiei separind autãfãșșii de acela care se încãpățineazã pe poziții retrograde. Frãmîntat de o mulțime de probleme, el abuzã de introspecția care furnizeazã romanțierului materia unor aiențe și subtile analize nuanțate cu finețe (s.n.). Tîndu-se puțin la o parte de problemele zilnice ale lagãrului, prizonier mai degrabã al gîndurilor lui întime șal visurilor lui luzorii el este un eorci (s.n.), proiectat în golul speculațiilor abstracte care diminueazã autenticitatea sa”. Ne-au surprins aceste aprecieri, mai ales cunoașcînd și poziția anterioarã, drãștie și categoricã pe care Aurel Martin o are în judecãșle față de același eorci (cronica romanului, *Gazeta literarã* 17(1964) : „O situație oarecum aparte (a se urmãri garietismul aprecierilor, n.n.) ocupã în roman Ștefan Corbu, eorciul principal din „Eroica”... Fulgã preferã... fãrã motive temeinice sã accentueze contradicțiile, aruncîndu-l într-o incredibilã (s.n.) aventurã spiritualã (...). Detășind ostentativ parçã și la un mod în care imolcașșile filozofiei freudiste sînt evidente dominante erotice a fizionomiei lui Corbu, dubiatã de un cinism insuficient motivat (s.n.) romanțierul își proiecteazã aerian personalitã, vãduvîndu-l în contextul fantezelor se alcãtușese țesãtura narãțunii, de valabilitate realistã. Subțerea dimensiunii active (urmeazã o serie de acuzații a cãror frumusețe siluțã de subordonate numeroase și chinute, n-o mai dãm în ivealã încã o datã din l'oxã de spațiu...), fac din el (Ștefan Corbu n.n.) în ciuda spațului masiv ce i se acordã, un personaj neizbutit (s.n.).

De ce și-o fi modificat att de repede pãrerile Aurel Martin ?

c. ungureanu

DESPRE O RUBRICA DE COLOCVII

Din ce în ce mai preocupat în a-și acoperi subtilitã „revistã de culturã cinematograficã”, revista *Cinema* nr. 12/1964 ne-a oferit cîteva tãdri de altitudine juste, convîngãtoare. Am amintit în acest sens articolul de fond al numãrului,

care pune cîteva dintre cele mai însemnate probleme actuale ale perioadei pe care o parcurge în prezent cinematografia romîneascã. Subscriem printru altels, la necesitatea îndrãșnitã tematicã de actualitate, în înțelesul strict al cuvîntului, și la folosirea în acest scop a celor mai bune forțe artistice ale studiourilor noastre.

Oarecum, pe aceeași linie mery și articolele de altitudine de la rubrica (o bunã inspirație a redacției) Colocvii, în care se dezbãt probleme artistice fundamentale ale filmului Casa neterminatã, una din ultimele producții de actualitate. Ca în orice discuție care se respectã opiniile sînt în contradicțorii. Încercînd sã elucidese cît mai substanțiat chestiunea. Dar din nefericire sînt cu totul contradictorii – unii lãudînd fãrã rezerve, ceilalți negînd totul, de asemenea fãrã rezerve, încit bietul cititor îi va fi greu sã-și formeze o pãrerã definitivã.

Aceasta ne-a ridicat urmãtoarea întrebare : cine are dreptate ? Am vãzut și noi filmul și considerãm cã existã și aspecte care meritã a fi relevate ca izbucniri. Dar dacã inițiem o discuție de acest gen, nu putem proceda ca în celebra anecdotã în care toți aveau dreptate și... niciunul. Nã se pare necesarã pentru o rubricã de Colocvii, șic concluzie din partea redacției cu un cuvînt competent, calm, echilibrat, în mãsurã sã dea cititorului o perspectivã cît mai justã în problema discutatã. Și, fiindcã veni vorba de cititor ; de ce nu am apela și la contribuția lui la susținerrea Rubricii Colocvii ?

m. șerbãnescu

REMINISCENȚE SAU COINCIDENȚE ?...

Se întimplã, de multe ori, ca anumite idei, însușite din obișnuitã lecturã, sã rãmînd în subconștientul nostru, pentru ca apoi sã iasă la ivealã, uitînd de autorul lor și lãșîndu-ne impresia cã ne aparțin.

În literaturã asemenea reminiscențe duc cîteodatã la parafrazare, creîndu-ne iluzia originalitãții.

Cred cã este unanim recunoscutã posibilitatea unui asemenea mecanism, numai astfel explicîndu-se faptele pe care le relãțiam în cele ce urmeazã.

În revista „Luceafãrul” nr. 1 din 2 ianuarie 1965 apreciatul dramaturg AUREL BARANGA publicã urmãtoarea :

FABULĂ EFICĂ

Mare zărut și popor
 Au idia vișetului gras
 Fiindcă s-a întors acasă
 Fiu! lor risplitor.

Doar în staul să o vadă
 Îndoliat și posac:
 — „S-a întors at lor în fine,
 Și-a plecat al meu. E bine?”
 [Că macabru întâmplare
 Nici măcar]

MORALA

n-are).
 Incontestabil că fabula citată este o realizare meritorie, însă îi reproșăm lipsa de originalitate, ideea fiind împrumutată dintr-un cântec francez, al cărui autor este umoristul TRISTAN BERNARD și care în traducerea lui Mihnea Vintu (N. Vătămanu) este publicat în revista „Epigrama” nr. 1 din dec. 1938, pag. 5:

Întorcerea fiului risplitor
 Tăiau vișetul cel mai gras;
 Și zorut
 Ospățulul privind, tăca-și
 zicea:
 — Sînt veseli că și-au regăsit
 odorul
 Și d-ai-z-njungh'e cărășia mea!

Surprins de această coincidență, un epigramist anonim a intervenit cu următorul cântec:

Nu-l mai plîngeți în zădar,
 Că s-aude acum țalanga;
 E tîrîlul lui Bernard,
 Că-o-n staul la... Baranga.

În același număr din „Lucăfăru” dramaturgul AUREL BARANGA publică și următoarea:

FABULA PLASTICĂ

Culul unui tablou
 Dintr-o galerie
 Spuse într-o seară paznicului
 de muzeu:
 — „Ei, te-ai încredințat, bădile
 cit de celebri sînt eu
 și ce lume înaintea mea în-
 firzie?”

La care pinza pictată,
 Un imens panou,
 Tăcu siderat;
 Rămăsese tablou.

Ați fi dorit un răspuns
 O replică drositică?
 Săcăt că-i deajuns
 Că

MORALA

e plastică.
 Și de data aceasta se pare
 că ne găsim în fața unei re-

miniscente, întrucît cu cîteva
 luni în urmă RODICA T.
 FLOREA a publicat un cântec
 cu aceeași temă („Urzica” nr. 3
 din 30 apr. 1944):

Culul ce ținea pictura
 Se-nfola-n perete grav:
 — Toată lumea casă gura
 Să mă vadă. Sînt grozav!

Același epigramist anonim
 a finit să facă următoarea
 completare, adresată:

Dramaturgul A. Baranga

Pară fata indignată,
 Cînd îi clupești din umor
 Și îți ripostează-ndată:
 — „Fii cuminte, Cristofor!”

Continuînd a examina me-
 canismul descris, găsim în
 revista „Gazeta literară” nr. 1
 din 1 ianuarie 1965 o epigramă
 aprutată sub semnătura red-
 tablului epigramist TUDOR
 MAINESCU:

Dialog

— Prea mult scrie măestrul
 poate
 Conștientînd o rubrică!
 — Dar te-ngeli profund con-
 frate.
 Ei nu scrie, publică.

Ideea epigramatică sau
 poanta din cântecul lui Tudor
 Mainescu apare cu mult în
 urmă într-una din epigramele
 scrise de N. IORGA.

Răspunzînd la o anchetă,
 epigramistul Const. Rîuleț fa-
 ce următoarea recomandare:

„Cercetătorul obiectiv s-ar
 cădea să nu uite pușinele
 „epigrame publicate de d.
 prof. N. Iorga, printre care se
 găsește „cea închinată unui
 scriitor, îmi aduc aminte nu-
 mai ultimul vers:
 „Ei nu scrie, publică.”

Oare Const. Rîuleț să fi
 făcut o confuzie? Către el, la
 care se referen, să fi aparținut
 lui Tudor Mainescu și numai
 dintr-o eroare să îi fi atri-
 but lui N. Iorga?

Nu credem în plauzibilita-
 tea unei asemenea ipoteze
 deoarece în acel timp Tudor
 Mainescu era unul din colabo-
 ratorii permanenți ai revistei
 „Epigrama” și desigur s-ar fi
 sesizat, reacționînd în conse-
 cință.

Dar formaț ideea sa ne
 îndreptățim să ne formulăm
 convingerea că Const. Rîuleț
 nu a comis nici o eroare.

În literatura umoristică
 asemenea reminiscente sau

coincidențe apar destul de
 frecvent.

Cităm două epifanuri, —
 un distih și un cântec — în care
 se exploatează aceeași idee
 epigramatică, primul apar-
 tînînd lui ȘTEFAN IVANOVICI-
 TERENCEIU, iar cel de al doilea
 fratelui său SOFRONIE
 IOVANOVICI:

Pe mormîntul unui avar

Nu-l mai plîngeți c-a murit,
 Plîngeți-l că n-a trăit!
 („Epigrama” nr. 1 din dec.
 1938, pag. 12)

Pe mormîntul unui avar

Dumnezeu să-i lerte
 Și să-l odihnească,
 N-a voit să moară
 Dar nici să trăiască.
 („Epigrama” nr. 6 din mai 1939,
 pag. 9)

Ideli identice apar chiar și
 în opera unor scriitori univer-
 sali.

Așa de exemplu VOLTAIRE
 a scris o epigramă celebră:

L'autre jour dans un vallois
 Un serpent piqua Jean Féron.
 Pensez vous ce qu'il arriva?
 Ce fut le serpent qui créva !...

Dar cu peste două mii de
 ani în urmă poetul grec
 DEMODOCUS a scris o epi-
 gramă asemănătoare, care fi-
 gurează în vestita antologie a
 lui Plautus și care în tra-
 ducerea lui Mihnea Vintu,
 sună astfel:

Un capadoian odată
 Fiind de-o vîrsă mușcat
 Reptila a murit îndată
 Sorbind un singe-nveninat.
 („Epigrama” nr. 6, din mai
 1939, pag. 16).

Ce concluzii putem trage
 din exemplificările de mai
 sus?

Personal credem că este
 vorba sau de unele reminis-
 cențe, prelucrate într-o nouă
 formă, sau de simple coinci-
 dențe.

De altfel coincidențele pot
 apare nu numai în literatură,
 ci și în științele pozitive.

Oare Boyle și Mariotte nu
 au descoperit concomitent și
 în locuri diferite cunoscuta
 lege a fizicii care le poartă
 numele?

Ion I. Mîloc

COMITETUL DE REDACȚIE

*ION ARIEȘANU, NICOLAE CIOBANU, ANGHIEL
DUMBRAVEANU (secretar general de redacție),
AL. JÊBELEANU (redactor șef), ANDREI A. LILLIN*

Coperta de Pulu Rînjea

116

Redacția :

Timișoara

Piața V. Roșii nr. 3.

Telefon 12028

Administrația :

București

Șos. Klauzele nr. 10

Manuscrisele și orice
correspondență scrise
citez pe o singură parte
a hîrtiei, cu indicarea
adresei exacte a expedi-
torului, se trimit pe
adresa redacției

Manuscrisele
nepublicate nu se
restituie

Tiparul executat
sub comanda nr. 1186

la întreprinderea
Poligrafică „Banat”
str. Tipografilor 7,
Timișoara — R P R

43803

Lei 7.—